

การสังเคราะห์องค์ความรู้การวิจัยการพนันพื้นบ้าน

รศ. ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ

ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกริ่นนำ

เนื้อหาที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ประมวลมาจากรายงานการวิจัย 5 เรื่อง ที่ได้เสนอต่อศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้โครงการวิจัยการพนันพื้นบ้าน

รายงานการวิจัยทั้ง 5 เรื่องได้แก่

1. การวิจัยเรื่อง “โครงการ การศึกษาเรื่องสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย กรณีศึกษาการพนันในวัยรุ่น ภาคใต้” (จะอ้างถึงต่อไปว่า “วัยรุ่นภาคใต้”)
2. การวิจัยเรื่อง “โครงการ การศึกษาเรื่องสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย กรณีศึกษาการพนันในประเพณีบุญบั้งไฟ” ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) (จะอ้างถึงต่อไปว่า “บั้งไฟภาคอีสาน”)
3. การวิจัยเรื่อง “โครงการ การศึกษาเรื่องสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย กรณีศึกษาการพนันในไก่ชน ภาคเหนือตอนบน) (จะอ้างถึงต่อไปว่า “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน”)
4. การวิจัยเรื่อง “โครงการ การศึกษาเรื่องสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย กรณีศึกษาการพนันในไก่ชน ภาคเหนือตอนล่าง(จะอ้างถึงต่อไปว่า “ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง”)
5. การวิจัยเรื่อง “โครงการ การศึกษาเรื่องสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย กรณีศึกษาการพนันในไก่ชน จังหวัดสุพรรณบุรี (จะอ้างถึงต่อไปว่า “ไก่ชนสุพรรณบุรี”)

สำหรับการอ้างอิงเนื้อหาจากรายงานการวิจัยแต่ละเรื่องจะมีการใส่เลขหน้าเอาไว้ในวงเล็บข้างท้ายข้อความนั้นๆ ยกเว้นกรณีของการพนันไก่ชนที่มีรายงานวิจัยถึง 3 เรื่อง ดังนั้นในการอ้างอิงเนื้อหาจากรายงานการวิจัยจึงจะมีการใส่ชื่อย่อของรายงานการวิจัยและตามด้วยเลขหน้าเอาไว้ในวงเล็บข้างท้ายข้อความนั้นๆ

แม้ว่า รายงานการวิจัย 5 เรื่องนี้จะมีความแตกต่างกันในด้านขอบเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยและประเภทของการพนันพื้นบ้าน 3 ประเภท แต่เนื่องจากโจทย์สำคัญร่วมกันคือ การวิจัยการพนันพื้นบ้าน ดังนั้น ในที่นี้จึงขอเสนอวัตถุประสงค์และกรอบในการสังเคราะห์องค์ความรู้จากรายงานการวิจัย 5 เรื่องอย่างสังเขปดังนี้

1. บริบท (ภูมิหลังและพัฒนาการ) ของการพนันพื้นบ้าน

ในประเด็นนี้ การสังเคราะห์จะมุ่งไปที่การศึกษาความเป็นมา (ภูมิหลัง) และพัฒนาการของการพนัน โดยการสืบสาวเรื่องราวความเป็นมา/ความเป็นไป ย้อนกลับไปอดีต จวบจนปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับช่วงการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับการพนันประเภทนั้นๆ เป็นพิเศษ รวมถึงภาษาของการสื่อสาร (และเกมภาษา) ในกระบวนการเล่นพนันด้วย

คำถามคือ เกิดอะไรขึ้นจึงมีการรื้อฟื้นการพนันพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับประเพณี/วัฒนธรรมความเชื่อ ตลอดจนการเล่นพื้นบ้านมากมายขนาดนี้ (โดยการพิจารณาจาก บ่อนพนันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ผู้เล่นพนันมีมากขึ้น วงเงินพนันมีจำนวนมากขึ้น ฯลฯ เป็นต้น ควบคู่กับบริบท)

2. เศรษฐศาสตร์การเมืองของบ่อนการพนันพื้นบ้าน

แม้ว่า จะยังไม่มีการพัฒนาการศึกษาการพนันด้วยกรอบแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องเป็นราวในขณะนี้ อย่างไรก็ตาม เศรษฐศาสตร์การเมืองของการพนันควรที่จะให้ความสำคัญอย่างมากกับการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการพนันแต่ละชนิด

ดังข้อเท็จจริงประการหนึ่งในสังคมไทยก็คือ การพนันเป็นเรื่องที่คาบเกี่ยวกับกลไกและอำนาจรัฐ (state apparatus and state power) ทั้งในส่วนของผู้ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐในหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายปกครองและตำรวจ และด้วยทฤษฎีหมายหลายอย่าง อาทิเช่น แม้ว่ากฎหมายระบุว่าประชาชนสามารถขออนุญาตเล่นการพนัน (บางประเภท) ได้ แต่ในทางปฏิบัติ การที่จะได้รับอนุญาตให้เล่นการพนันหรือไม่นั้นก็ยังอาจจะต้องขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจระดับต่างๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งแต่ละท่านอาจมีนโยบายเฉพาะตัว และตามเงื่อนไขและสภาพการณ์อันหนึ่งๆ เช่น การณรงค์สังคมปลอดอบายมุข เป็นต้น ผลก็คือ ในทางปฏิบัติ การพนันเกือบจะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายทั้งหมด และได้กลายมาเป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเรียกรวมกันในที่นี้ว่า “ส่วย”

องค์ประกอบที่สำคัญของประเด็นนี้ได้แก่

2.1 เจ้าของบ่อน/เจ้าของสนาม และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเจ้าของบ่อนกับสังคมของตัวเอง และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างเจ้าของบ่อนกับเครือข่ายอำนาจรัฐ ทั้งนี้ บ่อนพนันเป็นหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis)

2.2 อุปกรณ์/เครื่องมือ/สัตว์เลื้อยในการเล่นพนัน ในฐานะผู้กระทำที่มีบทบาทสำคัญ (เปรียบเสมือนนักมวยของค่ายมวย) ซึ่งการพนันแต่ละชนิดจะมีเรื่องราวและภาษาในการสื่อสารของมันเอง

เป็นการเฉพาะ เช่น วิถีชีวิตของผู้เลี้ยงไก่ชนในทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของไก่ชนกับไก่ชน ศัพท์แสงต่างๆในการเล่นพนัน เป็นต้น

2.3 ผู้เล่นพนัน เป็นใคร (อาชีพ รายได้และเพศ) มาจากไหน (คนในพื้นที่ หรือมาจากที่อื่นนอกพื้นที่) ฯลฯ เป็นต้น (เนื่องจากเนื้อหาการสังเคราะห์ในส่วนนี้อาจซ้ำซ้อนกับ จำนวนผู้เล่นพนันในหัวข้อต่อไป (3.2) ดังนั้น จึงขอยกเนื้อหาในหัวข้อ 2.3 นี้ไปกล่าวไว้ใน หัวข้อ 3.2 แทน)

3. ธุรกิจการพนันพื้นบ้าน

เนื้อหาส่วนใหญ่ในประเด็นนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์และประมาณการข้อมูลเชิงปริมาณด้านตัวเลขของธุรกิจการพนันพื้นบ้าน

ถ้าหากว่า วัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์ข้อ 2 เป็นเรื่องของเศรษฐศาสตร์การเมืองค่อนข้างมาก วัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์ข้อ 3 นี้ก็จะ เป็นเศรษฐศาสตร์ธุรกิจมากกว่า เพราะจะเกี่ยวข้องกับ

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณของรายได้-รายจ่ายของบ่อนพนัน และ กำไร-ขาดทุนของบ่อนพนัน ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับบ่อนพนัน

3.2 จำนวนผู้เล่นพนัน

3.3 วงเงินพนันโดยรวม

4. ประเด็นสำหรับการอภิปรายและศึกษาวิจัย(ในอนาคต)ของการพนันพื้นบ้าน

1. บริบท (ภูมิหลังและพัฒนาการ) ของการพนันพื้นบ้าน

อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า บริบทและความเป็นมาของการพนันพื้นบ้านสู่การพนันอย่างเป็นระบบทั้งกรณีของ “วัวชนภาคใต้” และ ไก่ชน (หมายถึง “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” “ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” และ “ไก่ชนสุพรรณบุรี”) ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก เพราะต่างก็เป็นการละเล่นพื้นบ้านตามประเพณี ภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตของชาวนาในชนบท แต่สิ่งที่แตกต่างกันมากเห็นจะเป็นพัฒนาการของการเล่นพนันมากกว่า

สำหรับการพนันในประเพณีบุญบั้งไฟภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (หมายถึง “บั้งไฟภาคอีสาน”) บริบทและพัฒนาการในส่วนของการพนันนั้นแตกต่างจากการพนันวัวชนและไก่ชนอย่างสิ้นเชิง เพราะนอกจากจะเป็นการเล่นพนันบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นพิธีกรรมความเชื่อแบบพื้นบ้านที่แพร่หลายมากในภาคอีสานของประเทศไทยแล้วนั้น บุญบั้งไฟยังจัดให้มีขึ้นในช่วงเวลา ก่อนถึงฤดูกาลการเพาะปลูกประจำปี เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการขอน้ำเพื่อความอุดมสมบูรณ์สำหรับการทำนา

เนื้อหาในส่วนนี้จึงเป็นการกล่าวถึง บริบท (ภูมิหลังและพัฒนาการ) ของการพนันพื้นบ้าน แต่ละประเภทโดยสังเขป

1.1 บริบท: ภูมิหลังและพัฒนาการของ “วัวชนภาคใต้”

แต่เดิมนั้น กีฬาวัวชนเป็นการชนเพื่อการละเล่นในเชิงวัฒนธรรมชุมชนของชาวบ้านนา ไม่มีการจัดระบบการชน เมื่อเจ้าของวัวต้องการชนและวัวมีความรู้สึกสู้ขึ้นมา ก็เริ่มชนโดยใช้สถานที่หัวไร่ปลายนา หรือลานบ้านเป็นสนามสำหรับการชน (หน้า 23-24) ทั้งนี้การชนวัวชนเป็นไปเพื่อความบันเทิงของชาวบ้าน และมีการเล่นพนันกันในระดับชุมชนเล็กๆ ที่จัดการกันเองภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ในอาณาบริเวณพื้นที่นาข้าวภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เช่น ชุมชนชาวนาลุ่มน้ำปากพนัง ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำปัตตานี ลุ่มน้ำโกลก และไชยาพุมเรียง เป็นต้น (หน้า 14-15)

ในเวลาต่อมา อำนาจอริฐได้เข้ามาทำการจัดระเบียบวัวชน ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 สนามชนวัวจึงได้กลายมาเป็นบ่อนชนวัว และเปลี่ยนไปเปลี่ยนมากับคำว่า สนามกีฬาชนวัว

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการกีฬาชนวัวหรือการพนันชนวัวอย่างเป็นระบบระเบียบได้เริ่มต้นจากช่วงเวลาดังกล่าวในพื้นที่ที่กล่าวถึงแล้วข้างต้น ทั้งนี้ สนามกีฬาชนวัวดังในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น สนามกีฬาชนวัวศาลามีชัย ประมาณ พ.ศ. 2490 สนามกีฬาชนวัวชะเมา สนามกีฬาท่าศาลา สนามวัวชนบ้านดอนแค หัวไทร สนามกีฬาสะทิงพระ สนามกีฬาวัวชนสถานีรถไฟสงขลา ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นชุมชนบ่อนวัว (หน้า 14-15)

ภายใต้การบังคับใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ทางจังหวัดได้จำกัดการอนุญาตให้เปิดสนามชนวัวได้น้อยครั้ง การชนวัวในช่วงเวลานี้จึงพัฒนาไปสู่การผนวกให้เป็นกิจกรรมกีฬาชนวัวร่วมกับงานประเพณีของจังหวัด โดยที่สนามวัวชนถูกมอบหมายในนามการอนุญาตจากจังหวัด จึงเป็นที่รับรู้ของประชาชนทั่วไปว่าสนามวัวชนนั้นเป็นสนามชนวัวประจำจังหวัด สนามวัวชนอำเภอใหญ่ๆ หรือในบางสนามอาจจะเปรียบเหมือนสัญลักษณ์ของกีฬาพื้นบ้านประกอบเป็นงานประเพณีหรืองานเทศกาลประจำปีของจังหวัดหรืองานประเพณีสำคัญของพื้นที่นั้นๆ อันเป็นที่รับรู้ของผู้คนโดยทั่วไป เช่น

- การชนวัวหลังแห่ผ้าห่มพระธาตุสะทิงพระ วันแรม 1 ค่ำเดือน 6 สนามสะทิงพระ
- การชนวัวเนื่องในงานเทศกาลเดือน 10 จังหวัดนครฯ สนามบ้านทวดทอง/ยวนแหล
- การชนวัวเนื่องในงานเทศกาลแข่งขันกรีฑา จังหวัดพัทลุง สนามบ้านท่าหมิหร้า
- การชนวัวเนื่องในงานเทศกาลฉลองรัฐ 5 ธันวาคม จังหวัดตรัง สนามเทศบาลตรัง
- การชนวัวเนื่องในงานสงกรานต์เดือน 5 สงขลา สนามหาดใหญ่
- การชนวัวถวายหีบพ่อท่านลีในช่วงปีใหม่ สนามทรายทอง บ้านนาเดิม (หน้า 23-24)

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของกีฬาวัวชนภาคใต้นั้นเกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นยุคสมัยของผู้นำฯ ซีอีโอ สนามชนวัวมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และภายใต้การจัดการแบบใหม่ที่เป็นการบริหารบ่อนวัวชนแบบวิทยาศาสตร์ ขณะที่การจัดการเลี้ยงวัวชนก็มีการผสมผสานระหว่างวิทยาการสมัยใหม่กับภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อหวังชัยชนะเป็นหลัก (หน้า 14-15)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การพนันวัวชนได้พัฒนาซับซ้อนไปตามบริบทของสังคม เช่นเดียวกับสังคมก็มีความซับซ้อนขึ้น พร้อมๆ กับความซับซ้อนของการพนันก็มีมากเช่นเดียวกัน มีการผนวกเอา

กิจกรรมทางสังคมต่างๆ เข้าเป็นกิจกรรมและกระบวนการการพนันได้ตลอดเวลา เช่นเดียวกับ “วัฒนธรรมพื้นบ้าน” เช่น การละเล่นต่างๆ บางประการที่ผูกพันมาอย่างยาวนาน ควบคู่กับสังคมเกษตรกรรมได้ถูกผนวกเป็นการพนันได้อย่างลงตัวครอบคลุม และได้รับการยอมรับจากประชาชนกลุ่มหนึ่งอย่างกว้างขวางในสังคมภาคใต้ของประเทศไทย (หน้า 1)

วัวชนที่เคยเป็นวิถีชุมชนพื้นบ้านชาวนาในภาคใต้หรือการชนวัวที่เคยเป็นกีฬาชนวัวได้กลายมาเป็นการพนันวัวชน สนามชนวัวกลายเป็นบ่อนวัวชน อีกทั้งสนามชนวัวที่เคยอยู่ตามพื้นบ้านถูกย้ายไปสู่เขตชุมชนเมืองหรือชายขอบเมืองที่มักจะเป็นชุมชนชาวจีน ขณะที่คนที่ทำหน้าที่ในการจัดการชนวัวได้กลายมาเป็นนายหัว ที่มีความหมายถึง “เลง” หรือนักเลง หรือผู้มีอิทธิพล ส่วนเจ้าของวัวที่เคยเลี้ยงวัวไว้ใช้งานและสวยงามตามบ้านเรือน กลายมาเป็นการเลี้ยงวัวไว้เพื่อขาย และคนเลี้ยงวัวบางส่วนมีการสังกัดค่ายวัวหรือไปเลี้ยงวัวของฟาร์มวัวชน สนามชนวัวกลายเป็นธุรกิจการพนันวัวชนที่มีกระบวนการบริหารจัดการบ่อนวัวชนผ่านกลยุทธ์ที่แตกต่างของแต่ละสนาม บรรทัดฐานในสนามชนวัวได้กลายเป็นกฎระเบียบมากขึ้น (หน้า 1)

ในปี พ.ศ. 2555 ปรากฏว่า ใน 7 จังหวัดภาคใต้ มีสนาม (บ่อน) วัวชนที่ถูกกฎหมายจำนวนทั้งสิ้น 28 บ่อน และยังมี “บ่อนซ้อม” หรือบ่อนผิดกฎหมายอีก 32 บ่อน (ยกเว้น กระบี่ และสตูล) (หน้า 28-29)

1.2 บริบท: ภูมิหลังและพัฒนาการการพนันชนไก่

เช่นเดียวกับ การชนวัวในภาคใต้ การชนไก่นับได้ว่าเป็นการละเล่นพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่นิยมกันมาอย่างช้านานในสังคมชนบทของไทย โดยทั่วไป แต่เดิมนั้น การเล่นการชนไก่จะสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชน การเกษตรกรรม กล่าวคือ เมื่อทำการเกี่ยวข้าวหลังทำนาเสร็จและเอาข้าวขึ้นยุ้งเสร็จสิ้นประมาณเดือนมกราคม ก็เป็นช่วงเวลาเข้าสู่เทศกาลทำบุญประเพณีต่างๆจนถึงประเพณีสงกรานต์ของทุกปี ช่วงเวลาแห่งเทศกาลดังกล่าวนี้ นอกจากมีเทศกาลประเพณีต่างๆ แล้ว ก็ยังมีการเล่นชนไก่กันในชุมชนเพื่อความสนุกสนานไม่เน้นการพนันขั้นต่อ ที่เรียกกันว่า “ชนกินตัว” ส่วนในช่วงฤดูฝนชาวนาจะไม่ค่อยมีเวลาว่าง เพราะต้องทำนา ขณะเดียวกันไก่ชนจะอยู่ในระยะผลัดขน ดังนั้น ในช่วงนี้ประมาณสี่เดือนนี้จึงไม่นิยมมีการเล่นชนไก่ (“ไก่ชนภาคเหนือ” หน้า 35)

เมื่อวิถีการเล่นชนไก่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการละเล่นเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียวมาเป็นการเล่นชนไก่เพื่อการพนัน และมีบ่อนชนไก่เกิดขึ้นมากมายทั่วประเทศ ทำให้รัฐเข้ามาควบคุมกิจกรรมนี้ด้วยการออกพระราชบัญญัติการพนัน ปี พ.ศ. 2478 การพนันไก่ชนก็เช่นเดียวกันกับการพนันวัวชนถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ตามมาตรา 4 ในบัญชี ข. ผลที่ตามมาที่สำคัญบางประการคือ แต่เดิมนั้น การเล่นชนไก่จะถูกควบคุมโดยชุมชน กล่าวคือ ผู้ที่จะเล่นชนไก่จะต้องไปขออนุญาตจากผู้ใหญ่บ้านเสียก่อนจึงจะเล่นได้ การเล่นก็เล่นให้ถูกกับกาลเทศะ เล่นให้ถูกเวลาและสถานที่ ครั้นเมื่อมีบ่อนชนไก่เกิดขึ้น ทำให้การชนไก่ถูกแยกออกจากการควบคุมของชุมชน เนื่องจากการตั้งบ่อนชนไก่ไม่ต้องขออนุญาตจากชุมชน อีกทั้งเจ้าของบ่อนที่อาจเป็นคนต่างถิ่นก็ไม่จำเป็นต้องยึดติดกับชุมชน และชุมชนเองก็ไม่สามารถเข้ามาตรวจสอบควบคุมดูแลบ่อนได้เหมือนเช่นแต่ก่อน โดยที่การควบคุมดูแลบ่อนชนไก่ตกไปอยู่ภายใต้อำนาจของตำรวจ

ตามพระราชบัญญัติการพนัน อีกทั้งการเล่นชนไก่ซึ่งแต่เดิมจะเล่นกันในช่วงเวลาหลังฤดูเก็บเกี่ยวได้เปลี่ยนมาเล่นชนไก่ในวันหยุดทำงานคือวันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เล่นพนันไก่ชนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้เป็นชาวนาเหมือนแต่ก่อน (“ไก่ชนภาคเหนือ” หน้า 37)

ยิ่งไปกว่านั้น กฎหมายการพนันที่มีอยู่ก็ไม่สามารถยับยั้งการขยายตัวของการพนันชนไก่ที่นับวันมีแต่จะเพิ่มขึ้น ทั้งบ่อนที่ถูกกฎหมาย หรือผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายหลังปี 2540 รัฐบาลประชานิยมภายใต้นโยบายสินค้าโอท็อปของนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ที่ได้ให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดอนุญาตให้มีการจัดตั้งบ่อนชนไก่ในพื้นที่จังหวัดได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ชนให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจ เพิ่มมูลค่าของไก่ชนในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาความรู้คู่กับชุมชน ดังเช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนในสมัยนั้นมีนโยบาย “หนึ่งตำบลหนึ่งบ่อน” ขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งไม่ค่อยส่งเสริมการมีบ่อนชนไก่ ก็พยายามให้มีแค่ “หนึ่งอำเภอหนึ่งบ่อน” ซึ่งช่วงนี้ บ่อนชนไก่ได้รับความนิยมจากชาวบ้านมากขึ้น เพราะเป็นแหล่งที่เล่นการพนันได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกตำรวจจับ เมื่อเปรียบเทียบกับการเล่นการพนันชนิดอื่นในชุมชน เช่น การเล่นไพ่เล่น ไฮโล บ่อนชนไก่ยังช่วยกระตุ้นหรือส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่ชนเพิ่มขึ้น เพราะบ่อนชนไก่แต่ละแห่งแข่งขันให้มีการนำไก่ชนเข้ามาเปรียบชนมากคู่ ซึ่งจะช่วยให้คนเล่นพนันชนไก่เข้ามาเล่นในบ่อนเพิ่มขึ้น อันหมายถึงบ่อนก็จะมีรายได้มากขึ้นตาม (“ไก่ชนภาคเหนือ” หน้า 37-38)

ยุคสมัยของการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ชนและการชนไก่ที่มีความคลั่งคลั่งเป็นอย่างยิ่งนี้ ต้องหยุดชะงักไปเมื่อเกิดปัญหาไข้หวัดนกระบาดตั้งแต่ปี 2547 บ่อนพนันชนไก่ถูกสั่งให้ปิดและให้มีการกำจัดสัตว์ปีกในรัศมี 5 กิโลเมตรจากจุดที่มีการระบาดของโรค และเสนอให้มีการเลี้ยงไก่ชนด้วยระบบฟาร์มแบบปิด เช่นเดียวกับการเลี้ยงไก่ไข่ไก่เนื้อรายใหญ่ ซึ่งได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเลี้ยงไก่ชนอย่างมาก บ่อนการพนันชนไก่ในยุคหลังนี้เพิ่งเริ่มมีการฟื้นฟูและได้รับอนุญาตให้เปิดกิจการได้หลังจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตไข้หวัดนก มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎระเบียบในการขออนุญาตเปิดบ่อนที่มีลักษณะเข้มงวดมากขึ้นทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญก็คือ บ่อนที่ได้รับอนุญาตให้เปิดได้ในยุคนี้มีระบบการจัดการแบบธุรกิจการพนัน และเจ้าของบ่อนบ่อนส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับข้าราชการ นักธุรกิจ นักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ หรือไม่ก็เป็นบ่อนของนักการเมืองเองโดยตรง ทั้งนี้รวมถึงเจ้าของบ่อนพนันไก่ชนที่ได้ผันตัวเองมาเป็นนักการเมือง (“ไก่ชนภาคเหนือ” หน้า 37-38)

1.3 บริบท: ภูมิหลังและพัฒนาการของ “บั้งไฟภาคอีสาน”

ความเป็นมาของการทำบุญบั้งไฟ หรือบุญเดือน 6 คือ การทำบุญวันวิสาขบูชา ในวันเพ็ญเดือน 6 อันเป็นวันประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพานของพระพุทธเจ้าท่านนั้น ภายหลังจากพิธีกรรมทางพุทธศาสนาสิ้นสุดลง ต่อจากนั้นก็เป็นกิจกรรมของความเชื่อเรื่องผีแถนทั้งสี่ โดยเป็นการสืบเนื่องจากกรอบทางจารีตประเพณีของชาวอีสานที่ยึดถือตามระบบฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นกุศโลบายที่ทำให้คนในชุมชนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกันในทุกเดือนในรอบ 1 ปี สำหรับในเดือน 6 ได้จัดให้มีบุญเดือน 6 หรือบุญบั้งไฟ กล่าวคือ จัดให้มีการ

จุดบั้งไฟเพื่อบูชาพระยาแถน โดยเชื่อกันมาตลอดว่า พระยาแถนเป็นผู้ที่สามารถบันดาลฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล และเพียงพอกแก่การปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร ซึ่งอาจเปรียบเทียบกับได้กับการแห่นางแมวเพื่อขอฝนของภาคกลาง ดังมีบันทึกไว้ว่า

“คนอีสานมีความเชื่อว่า แถนซึ่งเป็นเทวดาองค์หนึ่งในสวรรค์ มีหน้าที่ดูแลข้าวกล้าในนาของมนุษย์โลก ปีใดฟ้าฝนไม่ตก ก็ต้องแห่กันไปขอฝนจากแถนให้เมตตาตามมนุษย์ ทำบั้งไฟบูชาบั้ง แห่นางแมว บ้าง เลี้ยงผีปู่ตาให้ไปขอฟ้าขอฝนจากแถนบ้าง”

อย่างไรก็ตาม งานบุญบั้งไฟก็ยังมีวัตถุประสงค์อื่นที่ซ่อนอยู่ในกิจกรรมของบุญบั้งไฟเช่นเดียวกันกับการจัดบุญอื่นๆ ในฮีต 12 กล่าวคือ เป็นกิจกรรมเพื่อทำให้ 1) ให้คนในสังคมได้พบกัน 2) ให้คนในสังคมได้ทำงานร่วมกัน และ 3) ให้คนในสังคมรักใคร่สามัคคีกัน จะเห็นได้จากการทำบุญบั้งไฟต้องให้ชาวบ้านในคุ้มต่างๆ ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจึงได้ใช้ศาสนพิธีทางพุทธศาสนา เช่น พิธี “หุดสง” หรือรดสงน้ำแด่พระภิกษุผู้มีศีลให้มีตำแหน่งที่สูงขึ้น รวมทั้งการประยุต์เอาบุญวิสาข (วิสาขบูชา) เข้ากับบุญบั้งไฟ เนื่องจากตรงกันในเดือน 6 มาเป็นเครื่องมือ

กล่าวสำหรับบุญบั้งไฟในอดีต นอกจากทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจกันแล้ว ยังมีลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งด้วยคือ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมนี้ด้วย อาจสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าพระสงฆ์นั้นเป็นผู้นำทางด้านสรรพวิทยา และวิทยาการด้านอื่นๆ หรืออาจเป็นเพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีเวลาให้กับการทำและคิดค้นวิธีทำบั้งไฟมากกว่าฆราวาส อีกทั้งส่วนใหญ่แล้วการทำบั้งไฟก็ทำกันภายในขอบเขตของวัด เพราะวัดเป็นที่ชุมนุมของคนในหมู่บ้าน และยังมีความพร้อมในด้านสถานที่สำหรับการรองรับคนจำนวนมากที่เข้ามาช่วยกันทำบั้งไฟ ดังปรากฏว่า มีช่างบั้งไฟที่เป็นพระสงฆ์อยู่เป็นอันมากในหมู่บ้านอีสาน และการที่พระขึ้นไปยืนคู่กับบั้งไฟเวลาจุด ก็เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า “ตนเป็นช่างฝีมือ รับรองไม่มีระเบิด” และด้วยเหตุนี้เอง ภาคอีสานในอดีต เมื่อถึงงานบุญบั้งไฟ มักยกเว้นเป็นกรณีพิเศษให้แก่พระภิกษุ ให้สามารถร่วมสนุกกับชาวบ้านได้ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า บุญบั้งไฟสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันลึกซึ้งขององค์กรพุทธศาสนาที่มีต่อชุมชน วัดกับบ้านไม่ได้แยกออกจากกัน หากเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จุดสำคัญของบุญบั้งไฟมีอยู่ 2 อย่าง คือ 1) บั้งไฟ และ 2) การแข่งขันบั้งไฟ หากไม่มีบั้งไฟและการแข่งขันแล้ว ก็ไม่อาจเรียกว่าบุญบั้งไฟได้ เมื่อมีการแข่งขันจึงทำให้เกิดการแข่งขันต่อกันเองระหว่างชาวบ้านเพื่อความสนุกตื่นเต้น ในท้ายที่สุด จากที่เล่นพนันกันสนุกในรูปของการขันต่อก็กลายเป็นการเล่นการพนันในเวลาต่อมา

แต่เดิมนั้น โดยทั่วไปชาวบ้านในคุ้มต่างๆ จะบริจาคเงินกันเพื่อทำบั้งไฟ และ/หรือทำหนังสือแจ้งแก่หมู่บ้านอื่นให้ทำบั้งไฟมาแข่งขันกัน โดยก่อนวันจุดบั้งไฟ หรือวัน “โฮมบุญ” (โฮม หมายถึง รวม) จะทำบุญเลี้ยงพระเพล และมีพิธี “หุดสง” หรือรดสงน้ำแด่พระภิกษุผู้มีศีลและได้ศึกษาธรรมวินัยมาตลอดพรรษาให้มีตำแหน่งที่สูงขึ้น และในวันเดียวกันนี้ ผู้ชายที่มีอายุครบบรรพชาจะบรรพชา พ่อแม่ก็จะจัดบวชให้ และในเวลาประมาณ 15 น. ของวันโฮม ทางวัดจะตีกลองเป็นสัญญาณบอกให้ทุกคุ้มนำบั้งไฟมารวมกัน

ที่วัด แล้วจัดขบวนแห่บั้งไฟ โดยจัดเสลี่ยงหรือคานหามแด่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสเป็นผู้นำขบวน ตามด้วย ขบวนพ้อง ขบวนเซิ้ง และขบวนตลก เช่น เล่นทอดแหหาปลา หัวล้านชนกัน เป็นต้น แล้วตามด้วยขบวน บั้งไฟ ในขบวนมีการขับร้องกลอนเซิ้งบั้งไฟ ซึ่งการเซิ้งบั้งไฟจะมีหัวหน้าเป็นคณนำขบวนเซิ้ง โดยขับทีละวรรค เพื่อให้ผู้ร่วมขบวนขับตาม เข้าจังหวะกับเสียงพร้อมกลองที่กระซิบและเร้าใจ มีการเดินรำให้เข้ากับ จังหวะเสียงกลองเป็นที่สนุกสนาน

เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันจุดบั้งไฟ อันถือว่าเป็นจุดสุดยอดของการทำบุญบั้งไฟ มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการตัดสินบั้งไฟ เพื่อดำเนินการจุดบั้งไฟ โดยคัดเลือกเอาผู้ที่มีสายตาดี สามารถมองติดตามบั้งไฟ ตั้งแต่ขึ้น จนถึงตกสู่พื้น ซึ่งในอดีตที่ยังมีพื้นที่โล่งอยู่มาก บ้านเรือนก็จำกัดอยู่แต่ในหมู่บ้าน การแข่งขันจึง ตัดสินจากบั้งไฟที่ไปตกไกลที่สุดเป็นผู้ชนะ ต่อมา เมื่อบ้านเรือนมีมากขึ้นก็ตัดสินจากผู้ที่สูงหรือทำเวลา ได้มากที่สุด เป็นผู้ชนะ

วันจุดบั้งไฟถือว่าเป็นวันที่ทุกคนรอคอยด้วยความตื่นเต้น ขณะที่แข่งบั้งไฟยังมีการแสดงออกถึง ความสนุกสนานกันอย่างสุดเหวี่ยง ส่วนหนึ่งมาจากบุญบั้งไฟเป็นงานบุญสุดท้ายก่อนจะเข้าสู่หน้าฝน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ได้แก่เกษตรกรทำนา ฉะนั้นจึงถือโอกาสสนุกสนานครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะต้องกรำงาน หนักในนา ซึ่งจะไม่มีการรื่นเริงอีกเลย กินเวลาถึง 4-5 เดือน กล่าวคือ ตั้งแต่เดือน 7 จนถึงวันออกพรรษา ใน เดือน 11

อนึ่ง ด้วยกรอบเวลาในการจัดบุญบั้งไฟกำหนดให้จัดได้เฉพาะในเดือน 6 ได้ทำให้เกิด ปรากฏการณ์ ดังนี้

(1) เกิดการกระจุกตัวของบุญบั้งไฟ จากจำนวนหมู่บ้านในภาคอีสาน และจำนวนบั้งไฟที่มีมาก รวมทั้งมีการจุดบั้งไฟกันในแต่ละครั้งต้องจุดอยู่หลายวัน ทำให้ในช่วงเดือน 6 (พฤษภาคม) จึงมีบุญบั้งไฟ มี การจุดบั้งไฟทุกวัน และส่วนใหญ่ก็มีการจัดงานบุญบั้งไฟตรงกัน

(2) เกิดการขยายเวลาการจุดบั้งไฟและการเล่นพนันบั้งไฟจนเลยไปถึงเดือนอื่น ทั้งเดือนก่อน หน้าและเดือนหลัง นวัตกรรมบั้งไฟ ที่มีการใช้เครื่องทุ่นแรงในการผลิต ทำให้สามารถผลิตบั้งไฟได้เป็น จำนวนมาก บั้งไฟที่ทำจากท่อพีวีซีมีน้ำหนักเบา สามารถถอดประกอบหรือเคลื่อนย้ายได้ง่าย รวมทั้งการ เกิดขึ้นของผู้จัด และผู้เฝ้าช่วง ทำให้เกิดการขยายเวลาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่ง มีการจุดบั้งไฟกันตลอดทั้ง ปี โดยเฉพาะบั้งไฟเล็ก

การจัดการแข่งขันที่ถึขึ้น หมายถึง การเพิ่มพูนขึ้นรายได้ของผู้จัด ในอีกทางหนึ่ง การแข่งบั้งไฟที่ ถึขึ้น ถือเป็นโรงเรียนสอนวิชาชีพให้แก่ทุกสาขา เช่น ฝึกหัดการเป็นผู้จัด ฝึกฝนการเป็นเรดาร์ ฝึกฝีมือใน การเป็นช่างบั้งไฟ และฝึกการก้าวขึ้นเป็นเซียนพนัน เป็นต้น เมื่อการแข่งขันบั้งไฟเป็นแหล่งเพาะและขยาย ฐานของบุคลากรในวงการพนันบั้งไฟ ถือเป็นการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่ผู้จัด จำนวนคนที่เข้า ร่วมการแข่งขัน คือ รายได้หลักของผู้จัด ผ่านการเก็บบัตรผ่านประตู หรือค่าจอดรถ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของบุญบั้งไฟสู่การพนันเต็มรูปแบบก็คือ ในช่วงปลายทศวรรษ 2530 ที่ผ่านมา ควบคู่ไปกับการที่บุญบั้งไฟถูกนำเสนอในรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ยังรวมถึงการที่มีผู้จัดบั้งไฟอาชีพที่เข้าไปปรับเหมาะจัดบั้งไฟในพื้นที่ต่างในภาคอีสาน ทำให้มีการจุดบั้งไฟนอกเหนือไปจาก ช่วงบุญเดือน 6 หรือวันวิสาขบูชา (นอกเทศกาล) กล่าวคือ

(1) ในอีสานใต้ มีการจุดบั้งไฟระหว่างเดือนเมษายน-ออกพรรษา เป็นกิจกรรมเวียนไปที่ละชุมชน ในพื้นที่หลายจังหวัด

(2) ในอีสานเหนือ มีการจุดบั้งไฟตลอดปี เป็นกิจกรรมเวียนไปที่ละชุมชน ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่นเดียวกับอีสานใต้ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่นอกฤดูกาลหรือนอกเทศกาลมีการจัดพื้นที่เพื่อจุดบั้งไฟ เช่น วันที่ 30 กันยายน - 2 ตุลาคม 2554 สนามที่บ.เมืองสรวง อ.หนอง-กรุงศรี จ.กาฬสินธุ์ หรือ วันที่ 12 ตุลาคม 2554 ที่ บ.คำชะโนด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี (จุดบูชาพญานาค) หรือ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2554 ที่ อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น ฯลฯ เป็นต้น ทำให้ในพื้นที่เขตอีสานเหนือมีการจุดบั้งไฟตลอดทั้งปี โดยสิ่งที่เติบโตควบคู่กับการจุดบั้งไฟที่เพิ่มขึ้นคือ การพนันบั้งไฟ (หน้า 1,2,8,10,12,13,14,15,20 และ 24)

2. เศรษฐศาสตร์การเมืองของสนามพนันหรือบ่อนพนัน

2.1 เจ้าของสนามพนันหรือบ่อนพนัน ใบอนุญาตเล่นการพนัน และ ส่วยการพนัน

2.1.1 กรณี “วัชนภาคใต้”

(1) เจ้าของสนามพนันชนวัวหรือบ่อนพนันวัชนภาคใต้

ลักษณะที่สำคัญที่สุดสำหรับเจ้าของสนามพนันชนวัวหรือบ่อนพนันวัชนภาคใต้ก็คือ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกลไกอำนาจรัฐตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกจากทางการให้มีหน้าที่ดูแลบริหารบ่อนวัชนนั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านในวงกว้างแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้ที่มีบารมีต่อทางราชการอีกด้วย (ทั้งนี้ ส่วนมาก นายบ่อนมักจะมีตำแหน่งเป็น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสำหรับในยุคสมัยนั้น ก็นับว่าใหญ่มากแล้ว)

นอกจากนี้ ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่นายบ่อนใช้สถานภาพดังกล่าวนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสหรือเป็นช่องทางในการเลื่อน (หรือยกระดับ) สถานภาพทางสังคมของตนเอง และ/หรือเครือญาติให้สูงขึ้น และบางส่วนได้ตกตะกอนกลายมาเป็นชนชั้นนำทางสังคม (elite) ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ในเวลาต่อมา ดังที่ผู้วิจัยกล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจว่า

“การชนวัวตั้งแต่พ.ศ.2490 เป็นต้นมา ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทศวรรษ 2540 นั้น ในสมัยนั้น เจ้าของบ่อนอันเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายจากราชการให้ดูแลนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านและมีบารมีต่อทางราชการ เก็บค่าผ่านประตูก็ไม่แพง แต่จำนวนวัวชนและจำนวนวันที่ชนจะมีมากกว่า 5 วันหรืออาจจะถึง 10 วัน

กล่าวในแง่นี้ สนามวัวชนจึงเป็นพื้นที่ทางสังคมใน การแสดงพลังอำนาจ ในเชิงอิทธิพล ของเจ้าของบ่อน อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ของนักจัดการบ่อนการพนันวัวชนหลายๆ คนในยุคต่อมา เพราะทั้งเจ้าของสนามหรือนายสนามหรือผู้จัดการสนามและสนามวัวชนเป็นต้นแบบให้ผู้คนยุคหลังทราบและเข้าใจได้ถึงการมีหน้ามีตาที่สามารถเทียบเคียงกับอำนาจรัฐหรืออำนาจข้าราชการได้ พร้อมๆ การที่เจ้าของบ่อนสามารถใช้ความกว้างขวาง ความมีอิทธิพลเป็นเส้นทางเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง คือ นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาจังหวัด กำนัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสามารถสร้างความสัมพันธ์ผ่านสนามวัวชนให้บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งแห่งราชการ การเมืองมีสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านการช่วยเหลือเกื้อกูลได้ ดังเช่น กรณีกำนันช้อน สุวรรณศิริ บ่อนสะทิงพระ หรือ กรณีนายสมนึก เกตุชาติ รองนายกเทศมนตรีและเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ที่น้องชายเป็นเจ้าของจัดการสนามวัวชนบ้านทวดทอง และบ้านขุนแหลมมาต่อเนื่องยาวนาน หรือ กรณีนายครั้น สุวรรณวงศ์ นายสนามหรือนายบ่อนหาดใหญ่ที่ดังมาแต่อดีตกว่า 50 ปี หรือ กรณี ผู้ใหญ่เคียง โพธิ์เพชร ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม ทำบ่อนบ้านนา ก่อน พ.ศ. 2500 ฯลฯ เป็นต้น” (หน้า 24-25)

คุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับเจ้าของบ่อนหรือนายสนามวัวชนเหล่านี้ก็คือ

“พื้นฐานของนายบ่อนหรือเจ้าของเป็นที่รับรู้หรือรับทราบเกี่ยวกับภาพลักษณ์หรือการมีตำแหน่งแห่งที่ในสังคมหรือชุมชน เช่น มีความเด็ดขาด เคยแสดงความเด็ดขาดในวิถีชีวิตในอดีต เช่น เคยฆ่าคน ที่เป็นที่รับรู้ของสาธารณะชน เป็นบุคคลชั้นนำหรือ “คนพอได้” ในชุมชน การมีเครือข่ายกับบุคคลอื่น ที่แสดงให้เห็นความกว้างขวางในการจัดหาวัวต่าง ๆ มาชน... และมีความสามารถจัดการกับบุคคลที่ออกนอกบรรทัดฐานการชนวัว... นายสนามหรือนายบ่อนจึงเป็นบุคคลที่มีอิสระในการรักษากฎเกณฑ์ที่เป็นบรรทัดฐาน (เปรียบดัง) “ผู้พิพากษาศาลเดี่ยว” (โดยสรุป) นายสนามหรือนายบ่อนจึงเหมือนผู้มีอำนาจสูงสุด ที่ทุกคนยอมรับเรียกว่า นายหัวหรือนักเลง ที่ต้องจัดการทุกเรื่องได้เด็ดขาด” (หน้า 36)

ที่สำคัญด้วยเช่นกันก็คือ การเลื่อนสถานภาพทางสังคมของเจ้าของบ่อนวัวชนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ยังทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่นำมาสู่การผลิตซ้ำ (reproduction) ชนชั้นนำทางสังคมในภาคใต้อีกด้วย ดังกรณีตัวอย่างจากเจ้าของบ่อนซ่อม

“วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเป็นเจ้าของสนามซ่อมหรือบ่อนเถื่อนนั้น ไม่ได้คาดหวังในประเด็นธุรกิจ คือ การมีรายได้ แต่ต้องการใช้เป็นพื้นที่ทางสังคมแสดงให้เห็นถึงบารมี ความมีพลังอำนาจหรือภาษาชาวปักษ์ใต้ที่ว่า “เป็นบุคคลพอได้” ตรงกับนิสัยหรือค่านิยมของคนใต้ที่ชอบ “คนเลง” และ “ได้หรือย” เพื่ออวดอ้างในชุมชนว่าสามารถเปิดบ่อนได้ ทำให้เป็นที่รับรู้รับทราบของ

ประชาชนในย่านนั้นโดยหวังว่าจะได้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นในระดับ สจ. หรือ ส.อบต. หรือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่มีการอ้างว่าจัดชนเพื่อนำเงินไปให้การกุศล ” (หน้า 27-28)

(2) ใบอนุญาตบ่อนวัวชน

หากกล่าวว่า ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกจากทางการให้มีหน้าที่ดูแลบริหารบ่อนวัวชนในฐานะนายบ่อนนั้นเป็นสิ่งที่ยากแล้ว เพราะไม่ได้เปิดโอกาสสำหรับคนทั่วไป การขอใบอนุญาตบ่อนวัวชนก็นับว่าเป็นสิ่งที่ยากลำบากไม่น้อยไปกว่ากัน เพราะว่า “ขั้นตอนการขออนุญาตชนวัว ตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 นั้นจะอยู่ภายใต้การใช้ “อำนาจดุลยพินิจ” ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (มาตรา 17)” (หน้า 33) เหตุผลอย่างหนึ่งที่เป็นไปได้ก็คือ ใบอนุญาตบ่อนวัวชนมีอายุตลอดชีพ แต่เฉพาะสำหรับผู้ที่ได้รับเท่านั้น “ดังนั้น บุคคลผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้มีบ่อนชนวัวนั้นจึงถือว่าเป็นบุคคลที่มีบารมีในสายอำนาจรัฐหรือราชการ บุคคลที่ได้รับใบอนุญาตเหล่านั้นจะมีความเป็นนักเลง นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการได้รับดีตราจากสังคมว่าเป็น “บ่อนหลวง” ” (หน้า 33)

ดังกรณีตัวอย่างของบ่อนวัวชนบ่อนหนึ่ง (สนามชนวัวบ้านทุ่งโพธิ์ อำเภอยะหาญ) ที่เจ้าของระบุว่า “ได้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับค่าใบอนุญาตประมาณ 3,000,000 บาท – 5,000,000 บาท” ในขณะที่บ่อนแห่งนี้ใช้เงินลงทุนสำหรับสร้างสนามไปไม่ถึง 3 ล้านบาท (ส่วนประกอบและราคามีดังนี้ สนาม 6 ไร่ ราคา 2,000,000 บาท คอกพักวัว 400,000 บาท (หน้า 30)

เมื่อการขอใบอนุญาตบ่อนวัวชนทำได้ไม่ยากนัก สิ่งนี้จึงได้นำไปสู่ปรากฏการณ์ที่สำคัญบางประการดังนี้คือ

- 2.1) มีการนำเอาใบอนุญาตไปใช้กับบ่อนใดๆ บ่อนหนึ่งเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ
- 2.2) มีการย้ายใบอนุญาตเพื่อไปใช้ชนในบ่อนใหม่ก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน
- 2.3) ในปัจจุบันจะมีการให้เช่าหรือการซื้อใบอนุญาตเพื่อไปใช้โดยให้ค่าตอบแทน เช่น ใบอนุญาตอาจจะให้ผู้อื่นนำไปใช้ในราคาถึง 1,500,000 บาท (หน้า 33)

(3) ส่วนบ่อนวัวชน

ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ในการได้มาซึ่งค่าใบอนุญาตชนวัว บ่อนชนวัวก็เป็นแหล่งหนึ่งที่นำมาซึ่ง “ส่วย”

3.1) สำหรับผู้มีใบอนุญาตชนวัวแล้ว ตามปกติจะได้รับอนุญาตให้จัดวัวชนได้เพียงเดือนละ 1 วันเท่านั้น แต่ที่ปฏิบัติกันส่วนมากมักจะมีการขอชนมากกว่าวันขออนุญาต (เพื่อเป็นการหารายได้เพิ่ม เพราะการจัดวัวชนวันเดียวไม่คุ้ม โดยเฉลี่ยเปิด 2 วัน) (ซึ่งเป็นดุลยพินิจของผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออำเภอ) พร้อมกับ การจ่ายเงินได้โต๊ะ วันละ 25,000 – 30,000 บาท เพื่อการขออนุญาตชนพิเศษ โดยอ้างวัตถุประสงค์เพื่อหารายได้เข้าสู่การกุศล (หน้า 31)

3.2) สำหรับ “บ่อนซ้อม” หรือ “บ่อนที่ไม่ได้รับอนุญาต” อีกจำนวนมากถึง 32 บ่อนใน 5 จังหวัด (ยกเว้น กระบี่ และสตูล) จากทั้งหมด 7 จังหวัดภาคใต้ (ซึ่งวัตถุประสงค์การชนที่พบว่ามีมากเป็นพิเศษคือ การหาเงินรายได้เป็นสนับสนุนศูนย์เด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสาธารณะ

ประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนถึงการชนโดยอำนาจประเพณีวัฒนธรรม โดยขออนุญาตนายอำเภอและผู้บังคับการตำรวจภูธรที่ดูแลพื้นที่นั้นๆ) โดยต้องจ่ายเงินค่าขออนุญาต (เถื่อน)ล่วงหน้าอย่างน้อย 2 วัน จำนวนรวมโดยประมาณ 80,000 – 90,000 บาทต่อครั้ง” (หน้า 30)

หมายเหตุ จากข้อมูลตัวเลขเกี่ยวกับ “ส่วยวัชน” ข้างต้น เราอาจลองคำนวณตัวเลขของส่วยวัชนได้ดังนี้

ส่วยวัชน (รวมทั้งปี) = ส่วยบ่อนถูกกฎหมาย (25,000-30,000 บาท/วัน) x จำนวนบ่อน (28 บ่อน)
 x จำนวนวันขออนุญาตพิเศษ (12 วัน/ปี/บ่อน)
 + ส่วยบ่อนซอม (80,000 - 90,000 บาท/วัน) x จำนวนบ่อน (32 บ่อน)
 x จำนวนวันขออนุญาต(เถื่อน) (12 วัน/ปี/บ่อน)
 = [8,400,000-10,080,000] + [30,720,000-34,560,000]
 = 39,120,000-44,640,000 บาท

2.1.2 กรณีไก่อ้น

(1) เจ้าของสนามพนันชนไก่หรือบ่อนพนันไก่อ้น

สำหรับเจ้าของสนามพนันชนไก่หรือบ่อนพนันไก่อ้นนั้น โดยทั่วไปก็มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นใกล้ชิดกับกลไกอำนาจรัฐดังเช่นกรณีของ “วัชนภาคใต้”

คุณลักษณะโดยทั่วไปของเจ้าของบ่อนชนไก่ คือ “ผู้ลงทุนเปิดบ่อนชนไก่ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีเงินทุน กว้างขวาง และมีอิทธิพลเพียงพอที่จะติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บ่อนชนไก่อ้นอยู่ได้ เนื่องจากการเปิดบ่อนชนไก่อ้นมีค่าใช้จ่ายและลงทุนสูง การเปิดบ่อนชนไก่อ้นแห่งหนึ่งๆ อาจจะต้องใช้เงินในการลงทุนไม่น้อยกว่า 5 – 6 ล้านบาท ไม่นับรวมค่าที่ดินที่ต้องมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอสำหรับการก่อสร้างอาคารและเป็นที่พักผ่อนอย่างน้อย 5- 10 ไร่ บริเวณภายในโรงเรือนมีบริเวณพอเพียงกับการทำธุรกิจอื่นๆเพื่อเป็นรายได้แก่เจ้าของบ่อนชนไก่ เช่น ร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม หรือกิจการอื่นๆ เพื่อบริการแก่ “ลูกค้า” โดยทั่วไปเจ้าของบ่อนชนไก่อ้นจะไม่ดำเนินกิจการเอง แต่จะจ้างผู้ดูแลมาเป็นผู้จัดการบ่อนชนไก่อ้นแทน ซึ่งผู้จัดการบ่อนชนไก่อ้นดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องไก่อ้น มีเพื่อนฝูงนักพนันที่จะดึงดูดเข้ามาใช้บริการในบ่อน” (“ไก่อ้นสุพรรณบุรี” หน้า 15-16)

อย่างไรก็ตาม เราอาจจัดการแบ่งชั้นแบ่งพวกของเจ้าของบ่อนพนันไก่อ้นได้อีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของบ่อนเองเป็นสำคัญ ดังรายงานการวิจัยไก่อ้นได้ระบุถึงเรื่องนี้เอาไว้คร่าวๆ ดังนี้

	บ่อนป่า	บ่อนบ้าน	บ่อนเมือง
สถานภาพตามกฎหมาย	เถื่อนหรือไม่ขออนุญาต	มีทั้งขอและไม่ขออนุญาต	ขออนุญาต
เจ้าของบ่อน	ชาวบ้าน	ชาวบ้าน นักธุรกิจ มีนักการเมืองหนุนหลัง	นักธุรกิจ นักการเมือง

ที่มา : “ไถ่ชนภาคเหนือตอนบน” หน้า 40-41

หมายเหตุ : กรณี “ไถ่ชนภาคเหนือตอนบน” ได้มีการจำแนกประเภทบ่อนพนันไถ่ชนออกเป็น 3 ประเภท ดังปรากฏอยู่ในตาราง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและพัฒนาการของบ่อนไถ่และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับเจ้าของบ่อนพนันไถ่ชน 2 ประการ

ประการแรก ในที่นี้ บ่อนพนันไถ่ชนก็อาจถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทางสังคมใน การแสดงอิทธิพล บารมี และอำนาจ ของเจ้าของบ่อนได้ไม่มากนักน้อย (และโปรดดูข้อมูลในตารางข้างบนเกี่ยวกับลักษณะเจ้าของบ่อนพนันไถ่ชนเพิ่มเติมประกอบด้วย) แม้ว่า ประเด็นนี้อาจดูไม่เด่นชัดและไม่ยิ่งใหญ่เมื่อเทียบกับเจ้าของบ่อนหรือนายสนามวัวชนในภาคใต้ที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว

ประการที่สอง ดูเหมือนว่าในกรณีนี้ เจ้าของบ่อนพนันไถ่ชนส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด ไม่ได้ใช้หรือไม่อาจใช้ช่องทางและโอกาสจากการเป็นเจ้าของบ่อนในการเลื่อน(หรือยกระดับ) สถานภาพทางสังคมของตัวเอง และ/หรือเครือข่ายให้สูงขึ้น และพัฒนาไปสู่การเป็นชนชั้นนำทางสังคม (elite) อย่างน้อยในระดับท้องถิ่นหรือในระดับระดับภูมิภาค ดังเช่นในกรณีของบรรดานายบ่อน/นายสนามของ “วัวชนภาคใต้”

อย่างไรก็ตาม จากข้อสังเกต 2 ประการนี้ สิ่งที่เราจะเห็นได้อย่างคร่าวๆ ในที่นี้ก็คือ การพัฒนาไปสู่การเป็น “เครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์” ในธุรกิจอุตสาหกรรมการพนันไถ่ชน ซึ่งประเด็นนี้สมควรที่จะได้มีการค้นคว้าวิจัยกันต่อไปในอนาคต

โดยทั่วไป บ่อนพนันไถ่ชนอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.1) บ่อนป่า หรือบ่อนผิดกฎหมาย หรือบ่อนบ้าน จัดตั้งขึ้นโดยใช้บริเวณบ้านของเจ้าของบ่อนที่มีพื้นที่กว้างเพียงพอบรรจุคนได้ประมาณ 50-60 คน มีค่าใช้จ่ายด้านอาคารหรือโรงเรียนสังเวียนชนไก่ 1 แห่ง เก้าอี้ และของใช้ที่จำเป็นอื่นๆ รวมประมาณ 10,000 บาทต่อ 1 แห่ง ในรอบ 1 เดือนจะเปิดบ่อนทั้งหมด 4 ครั้ง รวม 8 เดือนต่อปี จะหยุดกิจการเมื่อถึงฤดูฝนประมาณ 4 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ไถ่ถ่างชน ดังนั้นในรอบ 1 ปี บ่อนป่าจะเปิดบ่อนชนไก่ได้ทั้งสิ้น 32 ครั้ง

1.2) บ่อนธุรกิจ หรือบ่อนถูกกฎหมาย “การจัดตั้งบ่อนชนไก่แบบธุรกิจต้องมีเงินลงทุน มีที่ดินสำหรับเป็นที่จอดรถและก่อสร้างอาคาร สร้างสังเวียนชนไก่ อัฒจันทร์ และอุปกรณ์ต่างๆ รวม

ไม่ต่ำกว่า 5 - 6 ล้าน ยกตัวอย่าง เช่น บ่อนชนไก่คนคบได้ ที่มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ โรงเรือนที่ดั่งสังเวียนมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท บ่อนชนไก่เราไม่ลืมนั่น มีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ เจ้าของธุรกิจลงทุนในการก่อสร้างประมาณ 3 ล้านบาท และค่าธรรมเนียมการขออนุญาตจัดตั้ง(นอกระบบ)เป็นจำนวนเงินถึง 300,000 บาท” (“ไก่อชนสุพรรณบุรี” หน้า 25)

บ่อนชนไก่ประเภทถูกต้องตามกฎหมาย เป็นบ่อนชนไก่ที่ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 กล่าวคือ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบว่าด้วยการพนันชนไก่และการก่ดปลา พ.ศ. 2552 หมวด 3 ข้อ 13 อนุญาตให้เปิดบ่อนเล่นการพนันชนไก่หรือก่ดปลาได้เฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์ที่ไม่ตรงกับวันเฉลิมพระชนมพรรษาหรือวันสำคัญทางศาสนา ทั้งนี้จะอนุญาตให้มีการเล่นการพนันชนไก่หรือก่ดปลาได้ไม่เกิน 5 วันต่อเดือน ต่อมาเมื่อนายเฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งให้สามารถเปิดบ่อนพนันชนไก่ได้เดือนละไม่เกิน 2 วันและเปิดได้เฉพาะวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ผู้มีอำนาจสั่งอนุมัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพนันชนไก่และก่ดปลา พ.ศ. 2552 นี้ คือผู้ว่าราชการจังหวัด โดยผู้ยื่นขออนุญาตต้องมีคุณสมบัติ หลักฐานประกอบการพิจารณา และจะมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อกันกรองและตรวจสอบสถานที่ หลังจากนั้นจำจังหวัดจะทำหนังสือขออนุญาตตั้งบ่อนการพนันชนไก่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาอนุมัติจัดตั้งบ่อนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย บ่อนที่ได้รับอนุญาต ต้องขอต่อใบอนุญาตเป็นรายปี (ปีละ 6,000 บาท) หากขาดการต่ออายุใบอนุญาตจะปิดดำเนินการชนไก่ในปีนั้น การต่อใบอนุญาตอาจทำโดยหนังสือรับรองจากปลัดจังหวัดก็ได้ (“ไก่อชนสุพรรณบุรี” หน้า 14)

จากการศึกษาวิจัยบ่อนพนันไก่อชน ทั้งในภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง และจังหวัดสุพรรณบุรีจะพบมีบ่อนพนันไก่อชนแพร่หลายทั่วไป ทั้งบ่อนที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย (บ่อนเถื่อน) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1) ภาคเหนือตอนบน 2 จังหวัดคือ เชียงใหม่กับลำพูนนั้นมีบ่อนพนันไก่อชนรวมกันทั้งสิ้น 66 บ่อน แบ่งเป็น เชียงใหม่จำนวน 38 บ่อน โดยบ่อนถูกกฎหมายมีจำนวนน้อยกว่าบ่อนไม่ถูกกฎหมายกว่าเท่าตัว (บ่อนถูกกฎหมาย 11 บ่อน และบ่อนไม่ถูกกฎหมาย 27 บ่อน) ขณะที่ ลำพูนมี 28 บ่อน เป็นบ่อนถูกกฎหมายมากกว่าบ่อนไม่ถูกกฎหมายกว่าเท่าตัว (บ่อนถูกกฎหมาย 18 บ่อน และบ่อนไม่ถูกกฎหมาย 10 บ่อน) (“ไก่อชนภาคเหนือตอนบน” หน้า 15-18)

1.2) ภาคเหนือตอนล่างครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด มีบ่อนพนันไก่อชนรวมกันทั้งสิ้น 21 บ่อน ได้แก่ สุโขทัย 1 บ่อน กำแพงเพชร 1 บ่อน เพชรบูรณ์ 1 บ่อน พิชญ์โลก 10 บ่อน พิจิตร 8 บ่อน (“ไก่อชนภาคเหนือตอนล่าง” หน้า 18-20)

1.3) จังหวัดสุพรรณบุรีจะพบมีบ่อนพนันไก่อชนแพร่หลายทั่วไปทั้งจังหวัด รวมกันทั้งสิ้น 84 แห่ง (บ่อนถูกกฎหมายหรือบ่อนธุรกิจที่เปิดดำเนินการ 7 บ่อน และ บ่อนไม่ถูกกฎหมายหรือบ่อนป่า 77 บ่อน) (“ไก่อชนสุพรรณบุรี” หน้า 15 และ หน้า 24)

(2) ใบอนุญาตบ่อนไก่ชน

รายงานวิจัยได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “การขออนุญาตจัดตั้งบ่อนชนไก่แต่ละแห่งต้องจ่ายเงินค่าธรรมเนียมขออนุญาตจัดตั้งบ่อนตามระเบียบแก่เจ้าหน้าที่รัฐ มีกระบวนการและขั้นตอนซับซ้อน และมีรายจ่ายสูง เมื่อเปิดดำเนินการได้จะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมรายเดือนแก่เจ้าหน้าที่ ดังนั้นเมื่อมีรายจ่ายดังกล่าวเกิดขึ้น การดำเนินงานของบ่อนชนไก่แต่ละประเภทจึงมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างรายได้ให้กับเจ้าของบ่อนเป็นประเด็นหลัก” (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 21)

ดังนั้นจึงกลายเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ของผู้ที่มีความต้องการขออนุญาตจัดตั้งบ่อนไก่ชนที่ต้องไปมีความสัมพันธ์ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งกับผู้ที่มีอิทธิพลทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลอื่นๆ ดังที่ผู้วิจัยได้พบว่า “การเกิดบ่อนชนไก่ มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้กว้างขวาง ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ซึ่งอาจจะเป็นนักการเมืองในจังหวัดหรือผู้ใกล้ชิดหรืออดีตข้าราชการผู้ใหญ่ที่เกษียณอายุราชการ เป็นผู้สนับสนุนหรือเป็นเจ้าของบ่อนชนไก่ เมื่อรัฐเปิดโอกาสให้ตั้งบ่อนชนไก่ได้ถูกต้องตามกฎหมาย บุคคลเหล่านี้จะรู้ช่องทางในการติดต่อขออนุญาตจัดตั้ง ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ได้ดำเนินการด้วยตนเอง แต่ให้ผู้อื่นทำแทน การเกิดบ่อนชนไก่ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ได้สร้างความมั่นใจให้กับนักพนันที่จะสามารถเล่นพนันได้โดยไม่มีความวิตกกังวลเรื่องถูกจับกุม จึงทำให้มีนักพนันรุ่นใหม่และรุ่นเก่าเพิ่มจำนวนมากขึ้น” (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 22)

ที่สำคัญด้วยเช่นกันก็คือ “เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่สามารถเป็นกลไกควบคุม ปรามปรามให้การพนันลดลงหรือหมดไป ในทางตรงกันข้ามได้กลายเป็นผู้ให้การคุ้มครองธุรกิจการพนันที่ผิดกฎหมาย และมีส่วนในการรักษาและสร้างธุรกิจการพนันให้เกิดขึ้นในระดับต่าง ๆ ด้วย” (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 22)

(3) ส่วยไก่ชน

ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ในการได้มาซึ่งใบอนุญาตจัดตั้งบ่อนชนไก่ บ่อนชนไก่ก็เป็นแหล่งที่มาอีกแห่งหนึ่งในการนำมาซึ่ง “ส่วย”

3.1) สำหรับผู้มีใบอนุญาตชนไก่ ตามปกติจะได้รับอนุญาตให้จัดไก่ชนได้เพียงเดือนละไม่เกิน 2 ครั้ง ถ้ามีการชนไก่อีกกว่า 2 ครั้งต่อเดือน ต้องจ่ายให้เจ้าหน้าที่รัฐเพิ่มเนื่องจากผิดระเบียบ (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 22) และยังต้องมีรายจ่ายอื่นๆ ที่ต้องจ่ายรายปีแก่เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ค่ากระเช้าของขวัญ รวมปีละ 19,000 บาท (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 26)

เช่นเดียวกันกับกรณีบ่อนบ้านของ “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” ที่นักวิจัยระบุว่า “บ่อนบ้านส่วนใหญ่จะขออนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย เป็นหลักประกันความปลอดภัยแก่นักพนันที่ไม่ต้องคอยหลบหนีการจับกุม หรือไม่ก็ต้องเป็นบ่อนที่นักการเมืองให้การหนุนหลัง ดังนั้นคนที่ตั้งบ่อนหรือเจ้าของบ่อนหลักไม่พ้นที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับนักการเมือง นักธุรกิจ ข้าราชการ ทางบ่อนชนไก่จะต้องมีการกันบ่อนหนึ่งเรียกว่า “ค่างอชดดี” เอาไว้สำหรับรักษาความสัมพันธ์กับคนเหล่านี้เช่น การเลี้ยงส่ง เลี้ยงต้อนรับนาย” (“ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” หน้า 50 และ 54)

3.2) สำหรับ “บ่อนป่า” หรือ “บ่อนที่ไม่ได้รับอนุญาต” อีกจำนวนมากถึง 77 บ่อน ในจังหวัดสุพรรณบุรีนั้น ผู้วิจัยได้คำนวณ “ค่าย” จากที่ต้องจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ ประมาณ 3,000 บาทต่อเดือนหรือ 36,000 บาท/ปี รวมทั้งสิ้นประมาณปีละ 1,848,000 บาท (“ไถ่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 25)

2.1.3 กรณี “บั้งไฟภาคอีสาน”

(1) ผู้จัดบุญบั้งไฟหรือบ่อนพนันบั้งไฟภาคอีสาน

สำหรับในกรณีของบ่อนพนันบั้งไฟนี้ไม่ได้มีเจ้าของ/นายสนามดังเช่น “วัวชนภาคใต้” หรือ “ไถ่ชน” โดยในปัจจุบันเรียกกันทั่วไปว่า “ผู้จัด หรือ โปรโมเตอร์” (ตามแบบอย่างของผู้จัดการแข่งขันชกมวย)

ชาวบ้านในภาคอีสานเชื่อถือกันมาช้านานว่า บุญบั้งไฟเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญมาก อีกทั้งยังเชื่อกันต่อมามากอีกด้วยว่า หากหมู่บ้านใดไม่จัดงานบุญบั้งไฟ หมู่บ้านนั้นก็อาจจะประสบกับภัยพิบัติต่างๆ ได้และเมื่อชาวบ้านได้ตัดสินใจจัดงานบุญบั้งไฟขึ้นก็จะต้องจัดให้มีการเรียไรทั้งเงินทองและสิ่งของต่างๆ ตามแต่ศรัทธา อาจกล่าวได้ว่า ในอดีต การบริหารจัดการงานบุญบั้งไฟถือว่าเป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง ซึ่งอาจอยู่ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพราะแต่เดิมนั้น นอกจากบุญบั้งไฟเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาช้านานของชาวอีสาน การจัดบุญบั้งไฟยังเป็นการหารายได้เพื่อทำนุบำรุงพระศาสนาด้วย (หมายถึง การหารายได้เข้าวัดที่จัดงาน) ซึ่งนอกจากการบริจาคโดยทั่วไปของผู้มีจิตศรัทธาตามปกติของการทำบุญแล้ว วัดยังมีรายได้จาก “ค่าหาง” (หมายถึง ค่าลงทะเบียนเพื่อนำบั้งไฟเข้าจุดแข่งขัน ผู้ที่จ่ายค่าลงทะเบียน คือ เจ้าของบั้งไฟ) อีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว วัดยังมีรายได้อีกทางหนึ่งมาจากการ “แข่ง” โดยชาวบ้านจะจัดขบวนแข่งขึ้น เพื่อเรียไรเงินเข้าวัด ในบุญบั้งไฟหนึ่งๆ มักมีขบวนแข่งมากกว่า 1 คณะ เมื่องานบุญคู่กับการแข่งขันและมีรายได้ บุญบั้งไฟจึงมีความโน้มเอียงไปในทางแสวงหารายได้ นั่นหมายถึงมีเงินที่แบ่งมากับประเพณี และปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้มีการเล่นการพนันบั้งไฟกันอย่างกว้างขวางและไม่รู้สึกผิดบาป ก็เนื่องจากชาวอีสานถือกันว่า การเล่นการพนันบั้งไฟคือ การเล่นเพื่อความสนุก เป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองการทำบุญ ซึ่งถือว่าเป็นการเล่นของผู้ใหญ่ (หน้า 20)

สำหรับในปัจจุบัน การบริหารจัดการแข่งขันบั้งไฟของงานบุญบั้งไฟมีอยู่ 2 แบบ ได้แก่ หนึ่งบ่อนบุญหรือบ่อนในเทศกาล เป็นการจัดโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (สำหรับในหมู่บ้านที่มีชาวบ้านมีทักษะหรือเคยเป็นผู้จัดมาแล้วก็สามารถดำเนินการได้เอง แต่ขณะนี้เหลืออยู่เป็นจำนวนน้อย) หรือ อาจมอบหมายให้ ผู้จัดมารับเหมาจัดงาน ตามที่เรียกขานกันว่า “เหมาบุญ” และสอง บ่อนอาชีพ หรือบ่อนนอกเทศกาล โดย ผู้จัด หรือ โปรโมเตอร์ ซึ่งได้แก่ ผู้จัดประเภทบุคคลภายนอกที่เข้าไปเหมาบุญได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการแทน ซึ่งเป็นที่แพร่หลายมากในปัจจุบัน ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบของการจัดบั้งไฟในปัจจุบันเป็นรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดการแข่งขันบั้งไฟเพื่อการพนันในสนามบั้งไฟทั่วไปที่ดำเนินการโดยผู้จัดบั้งไฟเอกชน (หน้า 21)

สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างหนึ่งในส่วนนี้คือ เมื่อมีการจัดการแข่งขันบั้งไฟโดย ผู้จัด หรือ โพร-โมเตอร์ พิธีกรรมทางศาสนาซึ่งเคยเป็นแก่นของบุญบั้งไฟได้แยกส่วนไปดำเนินการในพื้นที่ที่ทำบุญตามปกติของทางวัด โดยไม่ขึ้นตรงต่อกัน ซึ่งการจุดบั้งไฟจะเริ่มขึ้นจนกว่าพิธีทางศาสนาเสร็จสิ้น และเมื่อเสร็จสิ้นทางพิธีกรรม พระสงฆ์หรือชาวบ้านก็ไม่มีส่วนร่วมอีกต่อไป (หน้า 20)

ผู้จัด หรือ โพรโมเตอร์ (Promoter) หมายถึง ผู้จัดหาบั้งไฟเพื่อทำการจุดแข่งขัน เพื่อให้ นักพนันได้เล่นการพนัน (โดยหลักการ ผู้จัดหรือโพรโมเตอร์มีรายได้จากการเก็บค่าบัตรผ่านประตูเท่านั้น ไม่ได้เป็น “เจ้ามือ” รับแทงจากนักพนัน เหมือนเจ้ามือหรือเจ้าของบ่อนคาลิโน แต่ในความเป็นจริง พบว่าผู้ จัดได้ส่งคนของตนออกรับแทงพนันจากเซียนได้ ซึ่งคนของผู้จัดได้แก่ญาติพี่น้องและลูกเมียของผู้จัด) (หน้า 43)

ในที่นี้ผู้จัด หรือ โพรโมเตอร์ มีความหมายอยู่ 2 อย่าง กล่าวคือ ประการแรก หมายถึง บุคคลภายนอกที่เข้าไปเหมาบุญเพื่อให้มีการเล่นการพนันบั้งไฟ ส่วนใหญ่ได้แก่ ทีมเรดาร์ (หมายถึง ทีม กรรมการจับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่ทีมหนึ่งจะมีสมาชิกราว 3-5 คน) คนกลุ่มนี้มีทักษะในการดำเนินการแข่งขัน บั้งไฟ เช่น การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุญาตให้เล่นการพนัน และบุคคลที่สามารถให้คุณให้โทษต่อการจัดแข่งขันบั้งไฟ (เช่น การจัดคิวของค่ายบั้งไฟในการนำบั้งไฟเข้าฐานจุด การ ปล่อบั้งไฟ การจับเวลา การประกาศผล การตัดสินใจหรือการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดข้อโต้แย้งการประกาศผล ตลอดจนการควบคุมเวลา หรือกดดันให้ค่ายบั้งไฟปฏิบัติตามกติกา) และ ประการที่สอง หมายถึง ผู้นำ ท้องถิ่น หรือ คณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้รับมอบหมายจากการประชาคมหมู่บ้าน (ซึ่งผู้จัดตามนัยนี้อาจมี วิธีการดำเนินการเพื่อให้มีการแข่งขันบั้งไฟได้ 2 วิธี คือ (1) ดำเนินการจัดการแข่งขันบั้งไฟเอง แต่เนื่องจาก ขาดทักษะในการดำเนินการจึงมักไม่ค่อยได้รับความเชื่อถือ ที่สำคัญ หากดำเนินการโดยคณะกรรมการ หมู่บ้าน กลุ่มนักพนันมักไม่ให้ความสนใจ ทำให้งานไม่ราบรื่น และมีปัญหาในการตัดสิน ดังนั้น ผู้จัดตามนัย นี้จึงนิยมดำเนินการ ในวิธีที่ (2) มอบหมายให้ทีมเรดาร์ดำเนินการแข่งขันและตัดสินใจในทุกเรื่อง ยกเว้น ด้านพิธีกรรมและการมอบรางวัลบั้งไฟ) (หน้า 44)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้จัดหรือโพรโมเตอร์จะเป็นทีมเรดาร์หรือกรรมการหมู่บ้านก็ตาม จากการวิจัยนี้พบว่า คนเหล่านี้จำเป็นจะต้องเป็นผู้มีอิทธิพล กล่าวคือ เป็นบุคคลที่คนทั่วไปให้ความเคารพ นับถือ และมีความสัมพันธ์กับทางฝ่ายปกครองและตำรวจ เป็นผู้รู้ช่องทางในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และรู้ วิธีจ่ายเงินได้ไต่ะให้กับเจ้าหน้าที่ (หน้า 44) นอกจากนี้ ผู้จัดบั้งไฟยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมือง อีกด้วย ดังที่ทีมวิจัยพบว่า “สนามใหญ่มักอยู่ในเขตอีสานใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเล่นการพนันบั้งไฟมาก่อน พื้นที่อื่น สนามใหญ่มักจัดในเขตพื้นที่ที่มีนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้ความสำคัญ และเข้า สนามเป็นประจำ โดยเข้าไปสนับสนุนการจัดงาน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้จัดส่วนใหญ่เป็นคนของนักการเมือง นั่นเอง” (หน้า 41)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับผู้จัดการพนันบั้งไฟ 2 ประการ

ประการแรก ในที่นี้ บ่อนพนันบั้งไฟก็อาจถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทางสังคมใน การแสดงอิทธิพล บารมีและอำนาจ ของผู้จัดได้ไม่มากนักน้อย เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างใกล้ชิดระหว่างผู้จัดกับเจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมือง แน่แน่นอนว่า ประเด็นนี้อาจดูไม่เด่นชัดและไม่ยิ่งใหญ่เมื่อเทียบกับกับเจ้าของบ่อนหรือนายสนามวัวชนในภาคใต้ที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว

ประการที่สอง ดูเหมือนว่าในกรณีนี้ ผู้จัดบั้งไฟส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดไม่ได้ใช้หรือไม่อาจใช้ช่องทางและโอกาสจากการเป็นผู้จัดในการเลื่อน(หรือยกระดับ) สถานภาพทางสังคมของตัวเอง และ/หรือเครือข่ายให้สูงขึ้น และพัฒนาไปสู่การเป็นชนชั้นนำทางสังคม (elite) อย่างน้อยในระดับท้องถิ่นหรือในระดับระดับภูมิภาค ดังเช่นในกรณีของบรรดานายบ่อน/นายสนามของ “วัวชนภาคใต้”

อย่างไรก็ตาม จากข้อสังเกต 2 ประการนี้ สิ่งที่พอจะเห็นได้อย่างคร่าวๆ ในที่นี้ก็คือ การพัฒนาไปสู่การเป็น “เครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์” ในธุรกิจอุตสาหกรรมการพนันไก่ชน ซึ่งประเด็นนี้สมควรที่จะได้มีการค้นคว้าวิจัยกันต่อไปในอนาคต

(2) ใบอนุญาตจัดแข่งขันบั้งไฟ

อุปกรณ์ที่สำคัญในการเล่นพนันคือ บั้งไฟ แต่การแข่งขันบั้งไฟไม่มีระบุไว้ในกฎหมายการพนัน แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายในทางปฏิบัติ หมู่บ้านที่จัดงานบุญบั้งไฟ และเป็นสนามแข่งขันบั้งไฟต้องจัดทำประชาคมหมู่บ้าน เพื่อนำผลการประชาคมมอบให้คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้จัด หรือผู้รับเหมาจัดงาน ใช้ประกอบในการขออนุญาตต่อฝ่ายปกครองและตำรวจ โดยทำหนังสือขออนุญาตระบุว่า “ขออนุญาตทำดินปืนชนิดมีควัน เพื่อใช้ในการจุดบั้งไฟตามประเพณี” ขณะที่หน่วยงานราชการโดยอำเภอก็จะตอบหนังสือขออนุญาตดังกล่าว ว่า “นายทะเบียนท้องที่ไม่มีอำนาจอนุญาตให้ประชาชนจุดพลุหรือบั้งไฟได้ เพราะไม่อาจปฏิบัติเกินไปกว่าที่พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พ.ศ. 2490 กำหนดไว้ แต่อนุญาตให้ทำดินปืนชนิดมีควันเท่านั้น สำหรับการยิงบั้งไฟ ขอให้ดำเนินการไปด้วยความระมัดระวัง ควรจุดโดยผู้มีความชำนาญ เพื่อป้องกันการเกิดเหตุร้าย หากอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากการยิงบั้งไฟ ผู้ยิงต้องรับผิดชอบทั้งทางอาญาและทางแพ่ง ทางอำเภอจะไม่รับผิดชอบ พร้อมกันนี้ ทางอำเภอก็ออกใบอนุญาต แบบ ป. ๕ ซึ่งเป็นแบบการขออนุญาต “ให้ ทำ ประกอบ ซ่อมแซม เปลี่ยนลักษณะ หรือจำหน่ายอาวุธปืน หรือเครื่องกระสุนปืนสำหรับการค้า - ให้ ทำ ซื่อ มี ใช้ สั่ง นำเข้า คำ หรือจำหน่ายด้วยประการใดๆ ซึ่งวัตถุระเบิด - ให้ ทำ สั่ง นำเข้า หรือคำ ซึ่งดอกไม้เพลิง ให้ สั่ง นำเข้า หรือคำ ซึ่งสิ่งเทียมอาวุธปืน” โดยขีดฆ่าข้อความที่ระบุในแบบขออนุญาต เหลือไว้เพียง คำว่า “อนุญาตให้ทำ” แล้วใช้ปากกาเขียนข้อความ “ดินปืนชนิดมีควัน” และมีการคิดค่าธรรมเนียม 10 บาท (หน้า 36)

อย่างไรก็ตาม การขออนุญาตดังกล่าวไม่ใช่การขออนุญาตเพื่อเล่นการพนัน หรือการเปิดบ่อนพนัน แต่ในทางปฏิบัติ เมื่อมีการขออนุญาตดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็ถือกันว่าได้รับอนุญาต สำหรับการจุดบั้งไฟแข่งขันและเล่นการพนัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การจัดให้มีการอนุญาตเล่นการพนันบั้งไฟในลักษณะนี้จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้จัดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้อาจให้

คุณให้โทษในการจัดให้มีการเล่นการพนันได้ด้วยตัวของมันเอง (หน้า 21) และในท้ายที่สุดนำไปสู่ “ส่วยบังไฟ”

(3) ส่วยบังไฟ

จากการวิจัย ทีมผู้วิจัยพบว่า ผู้จัดบังไฟต้องมีการจ่ายส่วยบังไฟให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“ส่วยบังไฟแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ให้แก่ฝ่ายตำรวจ ส่วนที่ 2 ให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง (ปลัดอาวุโส) และส่วนที่ 3 ต้องจ่ายให้แก่เจ้าหน้าที่ระดับสูงในส่วนกลาง ดังนี้

สายป่า เงินที่ต้องจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ได้แก่สถานตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง คิดกันวันละ 5,000 -50,000 บาท (อีสานเหนือ 5,000 บาท/งาน อีสานใต้ 50,000 บาท/วัน) คุณด้วยจำนวนวันที่ทำการแข่งขัน เงินทั้งสองส่วนมีจำนวนเท่ากัน เงินส่วนนี้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ โปรโมเตอร์ที่จะต้องนำส่งเอง การส่งเงินให้แก่ตำรวจและฝ่ายปกครองระดับท้องถิ่นนี้เรียกกันว่า “สายป่า”

สายยาว แม้การจัดให้มีการเล่นการพนันบังไฟจะจัดในเทศกาล ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินรายได้เป็นการกุศล โดยมอบให้แก่ทางวัด แต่เนื่องจากการจัดให้มีการเล่นพนันโดยแอบแฝง หรือ อั้งอิงงานบุญประเพณี ผู้จัด หรือ โปรโมเตอร์ ซึ่งนอกจากจะจ่ายให้แก่สายป่าแล้ว ยังต้องกันเงินอีกส่วนหนึ่งไว้สำหรับจ่ายให้กับฝ่ายตำรวจหรือฝ่ายปกครองที่อยู่ในระดับการบังคับบัญชาที่สูงกว่าระดับอำเภอ ได้แก่ กองกำกับการจังหวัด และกองบังคับการตำรวจภาค ซึ่งในภาคอีสานมี 2 กองบังคับการ ได้แก่ กองบังคับการตำรวจภูธร ภาค 3 ในเขตอีสานใต้ และกองบังคับการตำรวจภูธร ภาค 4 ในเขตอีสานเหนือ เรียกกันในหมู่ผู้จัดว่า “สายยาว”

ทั้งนี้ในทางปฏิบัติ การจ่ายเงินให้แก่สายยาว คณะกรรมการหมู่บ้านจะจ่ายเงินผ่านทีมเรดาร์ เนื่องจากเรดาร์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยเป็นผู้จัดการพนันบังไฟมาก่อน จึงคุ้นเคยและรู้วิธีในการส่งเงินตลอดจนมีหมายเลขบัญชีของสายยาวทุกระดับ โดยคิดเป็นวันๆ ละ 5,000 -50,000 บาท (อีสานเหนือ 5,000 บาท/งาน อีสานใต้ 50,000 บาท/วัน) บาท คุณด้วยจำนวนวัน” (หน้า 70)

กล่าวในแง่นี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ทางผลประโยชน์อย่างใกล้ชิดแนบแน่นระหว่างทีมเรดาร์(ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้จัดบังไฟ) กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังที่ทีมวิจัยระบุไว้อย่างน่าสนใจว่า “เรดาร์ หรือกรรมการจับเวลาจะเป็นตัวเชื่อมและตัวการสำคัญในการส่งเงินให้แก่สายยาว จึงพบว่า เรดาร์รายต่างๆ มักมี “แบ็กอัพ” หรือผู้คุ้มครองที่อยู่เบื้องหลังเป็นนายตำรวจระดับสูง และเรดาร์เองยังฉวยใช้ความสัมพันธ์นี้ให้เป็นประโยชน์แก่ตน ซึ่งทำให้การจัดการสนามบังไฟเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีการรบกวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ นักพนันก็สามารถเล่นพนันได้อย่างไม่เป็นกังวล” (หน้า 71) นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังค้นพบอีกด้วยว่า “กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่คุ้มครองบ่อนพนันบังไฟยังมีการหมุนเงินที่ได้จากบ่อนโดยนำกลับเข้าไปเล่นการพนัน โดยผ่านเครือข่ายของเรดาร์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการ โกงกัน เพราะมีการ “สั่ง” มาจากกลุ่ม แบ็กอัพที่มีอิทธิพลเหนือเรดาร์” (หน้า 70-71)

อนึ่ง เนื่องจากการจัดการพนันบั้งไฟ แม้จะมีการจ่ายหรือส่งส่วยกันเป็นปกติ แต่อาจมีเหตุการณ์ไม่คาดคิดเกิดขึ้นได้เสมอ ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นกับเขตที่คาบเกี่ยวกันของสถานีตำรวจหลายสถานี ทำให้ไม่สามารถ “เคลียร์” ได้หมด หรือบางครั้ง ผู้จัด หรือคณะกรรมการหมู่บ้านก็ “ลักไก่” โดยไม่จ่าย หรือจ่ายน้อย หรือฝ่ายตำรวจมีความจำเป็นต้อง “สร้างภาพ” ผู้จัดหรือคณะกรรมการหมู่บ้านจึงต้องจัดเตรียมคนไว้สำหรับให้ตำรวจจับกุม บางหมู่บ้านมีการประกาศรับสมัครทางเครื่องขยายเสียง รายได้สำหรับการถูกจับกุมคิดเป็นวันละ 2,000 บาท ในงานบุญหนึ่งๆ มักจัดเตรียมไว้ตั้งแต่ 5 - 10 คนขึ้นไป ใหม่ (หน้า 70)

ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการพนันบั้งไฟแบบในเทศกาลหรือนอกเทศกาล ผู้จัดแข่งบั้งไฟล้วนแล้วต้องจ่ายเงินให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งสิ้น (โปรดดูกรณีนี้เปรียบเทียบกับกรณี “ส่วยไก่ชน”)

2.2 อุปกรณ์หรือเครื่องมือสำคัญในการเล่นพนัน

สำหรับในการสังเคราะห์องค์ความรู้นี้หมายถึง วัวชน ไก่ชน และ บั้งไฟ

2.2.1 กรณี “วัวชนภาคใต้”

นอกเหนือไปจากสนามหรือบ่อนวัวชนแล้ว วัวชนนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกปัจจัยหนึ่งของการจัดพนันชนวัวที่จะขาดเสียมิได้

รายงานการวิจัยนี้ระบุเรื่อง วัวชน เอาไว้อย่างน่าสนใจว่า “ในปัจจุบันนี้มีความต้องการเลี้ยงวัวชนกันมากขึ้น เพราะแรงจูงใจจากราคาดอกวัวหรือวัวพื้นเมืองปกติ เพราะอายุกับราคาจะสูงมาก หากวัวเป็นวัวที่ดี หรือกลายเป็นชนราคาก็จะสูงขึ้น เช่นเดียวกับปริมาณวัวชนในปัจจุบันมีความต้องการมากขึ้น เพราะจำนวนบ่อนหรือสนามชนวัวที่ถูกต้องตามกฎหมายมีจำนวนมากถึง 28 สนาม ใน 7 จังหวัด ดังนั้นในปีหนึ่งๆ ต้องมีวัวพร้อมชนมาก ตัว คือ สนามชนวัวมี 28 สนาม ใช้วัวชนวันละประมาณ 10 คู่หรือ 20 ตัว ชนสนามละ 2 วัน ต่อเดือน โดยต้องชนทั้ง 12 เดือน รวมใช้วัวที่พร้อมชนจำนวน 13,440 ตัว แต่วัวหนึ่งตัวสามารถชนได้ประมาณ 3-4 ครั้ง ต่อปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการชนว่าเป็นแผลมากน้อยหรือชนหนักชนเบาในครั้งนั้นๆ ขนาดไหน จึงเฉลี่ยชน 3 ครั้ง เพราะอาจจะไม่มีคู่ชนหรือไม่อาจจะหาคู่ชนหรือที่กล่าวกันว่าไม่ถูกคู่ ดังนั้น จะต้องมีวัวพร้อมชนโดยประมาณ 4,480 ตัว” (หน้า 16-17)

วัวที่จะเป็นวัวชนนั้นโดยทั่วไปจะมาจากสองแหล่ง คือ แหล่งแรก มาจากวัวบ้านหรือวัวทุ่งหรือวัวผุด วัวใช้งาน ซึ่งเป็นสำหรับวัวใช้งานในทุกๆ ตามธรรมชาติ มีความอดทนและสู้ แต่กว่าจะพบหรือผูกขึ้นมาเป็นวัวชนก็ดูจะหาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน แหล่งที่สอง เป็นวัวชนที่มาจากสายพันธุ์วัวชนหรือสายเลือดพันธุ์วัวชนโดยเฉพาะ กล่าวคือ เป็นวัวชนที่มาจากพ่อแม่ที่เป็นวัวชน(หน้า 15)

สำหรับการพัฒนาจากวัวชนเป็นวัวดังไฉนนั้น ต้องเป็นวัวชนที่มีคุณลักษณะหรือมีลีลาการชนดุเดือด อดทน และที่สำคัญที่สุดก็คือ วัวชนตัวนั้นต้องชนชนะและต้องชนะติดต่อกันประมาณ 4-5 หัว/ครั้ง

(ดูเปรียบเทียบกับกำปั่นไฟ และกำปั่นไฟดำ ได้ในหัวข้อต่อไปข้างหน้า) และการชนะต้องมาจากการเดิมพันสูงหรือชนะแบบมีราคาเดิมพันและการต่อรองพนันสูง (หน้า 17)

ทั้งนี้ วัวชนจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี ทั้งในช่วงปกติ คือ การให้กินหญ้าที่สมบูรณ์ การพักผ่อนนอนที่เพียงพอ การซ้อมคู่ เพื่อความเก่ง ฝึกลีลาการชน อัดทนและฝึกจิตใจไว้ (หน้า 20) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเตรียมตัวเป็นพิเศษ 20 วันก่อนชนนั้น วัวชนจะได้รับการปฏิบัติดูแลดีกว่าลูกเมียที่บ้านเสียอีก (หน้า 20-21) ได้แก่

- 06.00 เดิน 5-10 กิโลเมตร
- 08.00 อาบน้ำ ขัดสี แต่งตัว
- 09.00 กินหญ้าที่เตรียมไว้
- 10.00 ตากแดด หรือกราแดด
- 12.00 นอนพักผ่อน กินหญ้าที่เตรียมไว้
- 16.00 เดินเล่น ออกทุ่ง ทอดิน พาวัวลงสังเวียน
- 18.00 อาบน้ำ ขัดสี แต่งตัว กินหญ้า ผิงไฟ อบอุ่น ไส่bung
- 20.00 อาหารเสริม ถั่วเขียวคั่วต้มถั่วเขียวคั่วคั่วกับน้ำตาลกรวด กลัวยน้ำว่า กลัวย หอม
น้ำมะพร้าวอ่อน ขนุน ไข่ไก่และผลไม้อื่นๆ ไข่ไก่ให้วัวชนกินครั้ง 10-15 ฟอง
อาจกินพร้อมกับเบียร์ดำกรอกให้กิน
- 20.30 นอน

2.2.2 กรณีไก่ชน

เช่นเดียวกันกับวัวชน นับว่าไก่ชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกปัจจัยหนึ่งของการพนันชนไก่ที่จะขาดเสียมิได้

รายงานวิจัยได้สรุปสถานการณ์ของไก่ชนในจังหวัดสุพรรณบุรีเอาไว้ที่น่าสนใจว่า

“จังหวัดสุพรรณบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 842,582 คน มีจำนวน 245,804 หลังคาเรือน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่เลี้ยงไก่พื้นบ้านประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมดหรือประมาณ 147,482 หลังคาเรือน จำนวนหลังคาเรือนเหล่านี้จะเลี้ยงไก่พื้นบ้านซึ่งจะมีไก่เพศผู้ที่สามารถพัฒนาเป็นไก่ชนได้ไม่น้อยกว่าครอบครัวละ 2 ตัว ดังนั้นถ้าคำนวณจำนวนไก่เพศผู้ที่สามารถพัฒนาเป็นไก่ชนได้ทั้งจังหวัดจะมีไม่น้อยกว่า 294,964 ตัว ไก่จำนวนเหล่านี้ ถ้าพัฒนาเป็นไก่ชนโดยใช้วิธีเลี้ยงแบบพื้นบ้านใช้เงินลงทุนประมาณ 2,000 บาทต่อ 1 ตัว เพื่อใช้จ่ายค่าข้าวเปลือก ยาถ่ายพยาธิ ยาบำรุง สุ่มไก่ มุ้ง พรหม กระบอกร้า กระบอกรอาหาร ฯลฯ ดังนั้นถ้าประมาณการลงทุนเพื่อพัฒนาไก่ชนทั้งจังหวัดเฉลี่ยครอบครัวละ 1 ตัว ต้องใช้เงินในการลงทุนเลี้ยงไก่ชนเฉลี่ยประมาณ 294,964,000 บาท” (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 23)

ปริมาณไก่ชนราว 300,000 ตัวข้างต้นนี้ น่าจะเป็นดัชนีชี้วัดที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพการณ์พื้นตัวของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมเป็นอย่างดีจากสมาคมอนุรักษ์และ

พัฒนาไก่พื้นเมืองไทยที่มีชาวสุพรรณบุรีเป็นที่ปรึกษาสมาคมฯคนสำคัญ และรวมถึงความนิยมในการเล่นพนันไก่ชนที่เพิ่มขึ้นอย่างมากภายหลังจากช่วงวิกฤติไข้หวัดนกในปี พ.ศ. 2547 ดังปรากฏว่า เฉพาะสุพรรณบุรีจังหวัดเดียวมีบ่อนไก่ชนรวมกันเกือบร้อยบ่อนเลยทีเดียว (บ่อนถูกกฎหมายหรือบ่อนไก่แบบธุรกิจ 7 บ่อน และ บ่อนป่าหรือบ่อนผิดกฎหมาย 77 บ่อน)

ในปัจจุบัน การเลี้ยงไก่ชนเป็นที่แพร่หลายในหมู่ประชาชนทั้งเลี้ยงไว้เพื่อปรับปรุงพันธุ์ไก่เนื้อ เพราะมีรูปร่างใหญ่โตกว่าไก่ทั่วไป หรือเลี้ยงไว้เพื่อนำไปชนในบ่อนชนไก่ หรือเลี้ยงไว้เพื่อนำไปขายซึ่งจะได้ราคาดีกว่าไก่เนื้อ ในการเลี้ยงไก่ชนในปัจจุบันมีการเลี้ยงอยู่ 3 แบบ ดังกรณีของ (“ไก่ชนภาคเหนือ ตอนบน” หน้า 23 - 26) คือ

(1) การเลี้ยงแบบชาวบ้าน ในชุมชนมีชาวบ้านเลี้ยงไก่ไว้ตามบริเวณรอบๆบ้านหรือเลี้ยงไว้ในสวนเช่น สวนลำไย เป็นการเลี้ยงไก่แบบปล่อยตามธรรมชาติ ไก่ที่เลี้ยงนั้นมีทั้งไก่ชนและไก่กินเนื้อ จากนั้นก็ให้สังเกตดูแววไก่ที่จะนำมาเลี้ยงเป็นไก่ชน การเลี้ยงไก่ชนของชาวบ้านหรือระดับหมู่บ้านมีแรงจูงใจมาจาก มีความรักชอบลักษณะรูปร่างและนิสัยจิตใจรักการต่อสู้เป็นพิเศษ หรือมีโอกาสได้คลุกคลีกับไก่ชนมาตั้งแต่เกิด

(2) การเลี้ยงแบบซุ้ม เป็นการเลี้ยงไก่ชนเพื่อการพนันโดยเฉพาะ ต่างจากการเลี้ยงแบบชาวบ้านตรงที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบกว่า มีทีมงานคล้ายกับการทำค่ายมวย การเลี้ยงแบบซุ้มโดยทั่วไปเจ้าของไก่จะเป็นเจ้าของซุ้มด้วยและเป็นผู้สาะแสวงหาไก่ชนด้วยตัวเอง สำหรับซุ้มไก่ที่ดังๆ บางแห่งจะทำการเพาะพันธุ์ไก่ชนขายด้วย ถ้าเจ้าของซุ้มมีสถานที่ เนื่องจากเป้าหมายในการเลี้ยงไก่แบบซุ้มคือ เลี้ยงเพื่อเล่นพนันชนไก่ ดังนั้นจึงมีหลักการวิธีการเลี้ยงไก่ที่เป็นระบบพอสมควรเพื่อผลประโยชน์ที่จะได้รับตอบแทนในอนาคต

(3) การเลี้ยงแบบฟาร์ม จุดมุ่งหมายของการเลี้ยงไก่ชนแบบฟาร์มคือ การทำธุรกิจซื้อขายไก่ชน มูลค่าหรือราคาไก่ชนขึ้นอยู่กับประวัติการชนชนะในสังเวียนต่างๆ ถ้าชนชนะในบ่อนดังมีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือ ไก่ชนตัวนั้นก็จะมีราคาแพงขึ้น มีคนอยากได้ไปเป็นพ่อพันธุ์ เจ้าของฟาร์มจึงต้องไปแสวงหาไก่ดังดังกล่าวตามบ่อน ตามซุ้มมาเพาะพันธุ์ขาย ไก่ชนที่เอามาเป็นพ่อพันธุ์มักจะเป็นไก่ที่ปลดระวาง คือไก่ที่ชนในสังเวียนมาได้ 3 ปี หรือเป็นไก่เก่งที่พิการตาบอดจากการชน ไม่สามารถนำไปชนในสังเวียนต่อไปได้ เจ้าของไก้มักจะเก็บไว้เลี้ยงขยายพันธุ์หรือไม่ก็ขายให้กับเจ้าของฟาร์ม ดังนั้นวิธีเลี้ยงไก่ชนแบบฟาร์มจะมีการใช้วิทยาการเลี้ยงสัตว์ปีกแผนใหม่เป็นหลัก โดย มีการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นอาหารโภชนาการ ยารักษาโรคยาบำรุง การทำโรงเรือนให้ถูกต้องตามหลักวิชาการฯลฯ และสิ่งที่สำคัญก็คือ ทำกันเป็นธุรกิจ โดยมีการซื้อขายกันทางโทรศัพท์ ทางสื่อโฆษณา เช่น ทางนิตยสารไก่ชน ทางเว็บไซต์ต่างๆ รวมถึง การจัดทำระบบข้อมูล ประวัติส่วนตัวของไก่ชนแต่ละตัว (เป็นเหมือนสมุดประจำตัวของไก่ตัวนั้น นั่นคือ มีประวัติของพ่อไก่ แม่ไก่ สายพันธุ์ไก่ เจ้าของไก่เดิม ประวัติการชนแต่ละไฟต์ และรูปถ่าย ฯลฯ)

สำหรับในภาคเหนือตอนบนนั้น พันธุ์ไก่ชนที่นิยมเลี้ยงกันเพื่อเล่นพนันกันอย่างแพร่หลายคือ ไก่เหล่าป่าก้อย แหล่งกำเนิดอยู่ที่หมู่บ้านเหล่าป่าก้อย ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และไก่ชน

สายพันธุ์พม่า ซึ่งนักเลงไก่ชนแถบภาคเหนือรู้จักและนิยมไก่ชนสายพันธุ์พม่ามานานแล้ว ไก่พม่าเก่งๆ ส่วนมากจะเป็นไก่ลูกผสมพม่า-ไทย ที่นิยมเลี้ยงกันแถบจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และลำปาง (“ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” หน้า 20-21)

ขณะที่ในภาคเหนือตอนล่างมีพันธุ์ไก่ดังที่หลากหลายกว่า จังหวัดพิษณุโลกมีไก่เหลื่องหางขาว (ไก่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช) จังหวัดอุตรดิตถ์มีไก่เขียวพาลี (ไก่พระยาพิชัยดาบหัก) จังหวัดตากมีไก่เทาหางขาว (ไก่พระเจ้าตาก) จังหวัดพิจิตรมีไก่ประดู่หางดำ (ไก่พระเจ้าเสือ) ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นไก่ชนสายพันธุ์พื้นบ้านทั้งสิ้น (“ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” หน้า 20-21)

ส่วนในสุพรรณบุรีภาคกลางนั้น ไก่ชนสายพันธุ์หลักๆ ที่พบคือ ไก่ชนสายพันธุ์ไทย (จะเป็นไก่ชนที่จัดอยู่ในระดับกลาง มีสีสันสวยงาม ชั่นเชิง ในการชนอยู่ระดับกลาง) ไก่ชนสายพันธุ์ไช้ฮ่อน เป็นไก่สายพันธุ์จากต่างประเทศ มีความอดทนและเชิงการชนดี ไก่ชนสายพันธุ์พม่า และไก่ชนสายพันธุ์ปาก้อย (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 8)

อนึ่ง ไก่ชนจะพัฒนาไปสู่การเป็นไก่ดังได้จำเป็นต้องมีการฝึกซ้อมอย่างเข้มข้น เช่นเดียวกันกับนักมวย ดังข้อมูลการฝึกซ้อมไก่ชนโดยทั่วไปที่แสดงในตารางต่อไปนี้

เวลา	กิจกรรม
06.00 น.	- ตื่นนอน ออกจากกลุ่มหรือเล้า ฝึกบิน (โยนเบาะ) ประมาณ 100 ครั้ง
06.30 น.	- วิ่งทางโค้งเวียนรอบสุม (วิ่งสุม) ประมาณ 30 นาที หรือจนไก่หอบ
07.00 น.	- ล่อเป้าหรือซ้อมลงนวม เพื่อฝึกชั่นเชิงหรือออกกำลังกาย
08.00 น.	- อาบน้ำยา เช็ดตัว ทาขมิ้น และนำไปผึ่งแดดให้ตัวแห้ง จนไก่หอบ
09.00 น.	- กินอาหาร น้ำ ยาบำรุง เสร็จแล้วพักผ่อนในสุมหรือในเล้า
15.00 น.	- อาบน้ำเปล่า เช็ดตัวผึ่งแดดจนตัวแห้ง
16.00 น.	- ปล่อยเดินในเล้าหรือเดินสนาม
17.00 น.	- กินข้าว กินน้ำ ยาบำรุง พืชผัก อาหารเสริม
18.00 น.	- นำไก่เข้านอน

ที่มา : “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” ตารางที่ 4 หน้า 30

2.2.3 กรณี “บั้งไฟภาคอีสาน”

(1) บั้งไฟ

บั้งไฟนับว่าเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุดของการจัดแข่งขันบั้งไฟ การทำบั้งไฟในอดีตกับการทำบั้งไฟในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการจุดบั้งไฟถือเป็น “การแข่งขัน” เมื่อมีการแข่งขันย่อมต้องมีผู้ต้องการชนะการแข่งขัน จึงได้เกิดการพัฒนารูปแบบและวิธีการทำบั้งไฟมาเป็นลำดับ โดยเฉพาะการพัฒนาส่วนประกอบที่สำคัญของบั้งไฟ คือ ตัวบั้งไฟ หรือเลาบั้งไฟ (หน้า 16)

ในอดีตนั้น ตัวบั้งไฟทำจากกระบอกไม้ไผ่ แต่ในปัจจุบันเลาบั้งไฟทำจากท่อพีวีซี หรือพลาสติก ทำให้กระบวนการผลิตได้มีการพัฒนาควบคู่ไปด้วย (เช่น กระบวนการบรรจุดินปืนเข้าในกระบอกหรือ เลาบั้งไฟ การบดอัดและบรรจุดินปืนด้วยแรงไฮดรอลิก ด้านฐานจุดเปลี่ยนจากฐานไม้เรียกว่า ค้างบั้งไฟ หรือฮ้าน (ร้าน) บั้งมาเป็นฐานเหล็ก เรียกว่า “ฐานจุดบั้งไฟ” ฐานจุดบั้งไฟมักมีทั้งสองประเภทควบคู่กัน โดยค้างบั้งไฟใช้จุดบั้งไฟใหญ่ ส่วนฐานจุดมีไว้สำหรับจุดบั้งไฟเล็กซึ่งสามารถจุดพร้อมกันทีเดียวได้นับสิบบั้ง) ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้การพ่นบั้งไฟทำได้มากและถี่ขึ้น (หน้า 16)

นอกจากนี้ การใช้เลาบั้งไฟที่ทำจากท่อพีวีซีหรือพลาสติก ทำให้มีการดัดแปลงสูตรของหม้อ หรือดินปืน เพื่อไม่ให้เกิดการลุกลามที่ให้ความร้อนมาก จนนำไปสู่การค้นพบว่า การนำดินประสิวบดและอัดรวมกับส่วนผสมอื่นโดยไม่คั่วไฟ จะทำให้ได้ดินปืนที่ไม่เกิดความร้อนมาก หรือไม่แรงเหมือนดินประสิวกที่ได้จากการคั่ว การที่ดินปืนไม่แรงทำให้ดินปืนเผาไหม้ได้นาน อีกทั้งไม่เป็นอันตรายจากการตำหรืออัดด้วย (เนื่องจากดินประสิวกไม่คั่วก่อนจะทำให้ไม่ติดไฟ อีกทั้ง เลาบั้งไฟที่ทำจากท่อพีวีซีมีน้ำหนักเบา) การใช้ดินปืนไม่แรงนี้ก็สามารมีแรงส่งตัวบั้งไฟให้ขึ้นได้ และขึ้นได้นานกว่าดินปืนที่คั่วดินประสิวก ต่อมาการทำดินปืนจึงไม่นิยมคั่วดินประสิวกเหมือนในอดีต (หน้า 17)

การดัดแปลงปรับปรุงวิธีผลิตและใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น การไม่คั่วดินประสิวกและถ่านก่อนคลุกผสม เพื่อลดการระเบิด และลดความร้อนที่เผาตัวบั้งไฟ เนื่องจากตัวบั้งไฟได้เปลี่ยนจากไม้และเหล็กเป็นท่อพลาสติก หรือท่อพีวีซี ฯลฯ ทำให้ช่วงบั้งไฟระดับค้ำและระดับหมู่บ้านที่ปรับตัวไม่ทันก็ถูกกันออกให้อยู่นอกวงการทำบั้งไฟ และไม่ได้เป็นช่วงบั้งไฟอีกต่อไป ขณะที่ช่วงทำบั้งไฟที่ก้าวทันนวัตกรรมการทำบั้งไฟแบบใหม่ก็กลายเป็นช่วงบั้งไฟ และเรียกสังกัดของตนเป็น “ค่ายบั้งไฟ” ซึ่งในอดีตไม่เรียกว่า “ค่ายบั้งไฟ” แต่จะเรียกชื่อค้ำ หรือชื่อหมู่บ้าน หรือชื่อของช่าง เช่น ช่วงบั้งไฟหนองผักแว่น (ชื่อค้ำ) ช่วงบั้งไฟพังงู (ชื่อหมู่บ้าน) แต่ปัจจุบันมีการตั้งชื่อค่ายเหมือนค่ายมวย เช่น ค่ายสุริโยไท ค่ายน้องมินท์ ค่ายเทพเวลา เป็นต้น (หน้า 30) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้คือ ที่มาของค่ายบั้งไฟ และ ทำให้ค่ายบั้งไฟกลายมาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพ่นบั้งไฟในปัจจุบัน เช่นเดียวกับ ผู้จัด หรือ เรดาร์ (หน้า 20)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุกฐานจุดบั้งไฟในปัจจุบันมีการเล่นการพนันในทุกฐาน ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดบุญบั้งไฟต้องใช้ทุนทรัพย์ที่สูง และมีความยุ่งยากในการบริหารจัดการสำหรับผู้ที่ไม่สันทัดในการจัดการแข่งขันบั้งไฟ อีกประการหนึ่ง เนื่องจากการทำบั้งไฟมีการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมไปจากอดีตเป็นอย่างมาก โดยความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นความเปลี่ยนแปลงที่ได้จากการคิดค้นของค่ายบั้งไฟ โดยชาวบ้านไม่มีส่วน หรือไม่มีองค์ความรู้เท่ากับค่ายบั้งไฟ (หน้า 21) หรือแม้แต่พระสงฆ์ซึ่งเคยมีบทบาทที่โดดเด่นในการทำบั้งไฟในอดีตเพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถก็มีบทบาทน้อยลงมากในปัจจุบัน แม้ว่ายังมีบางส่วนที่มีค่ายบั้งไฟของตนเอง ทั้งนี้พระสงฆ์ในอีสานจำนวนไม่น้อยได้หันมาเป็นผู้เล่นพนันบั้งไฟร่วมกับชาวบ้านด้วย กล่าวคือ ในบ่อนอาชีพหรือบ่อนนอกเทศกาลในเขตอีสานเหนือนั้น จำนวนพระที่เข้าไปในฐานะเจ้าของค่ายบั้งไฟและนักพนันก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 10 ของนักพนันทั้งหมด หรือบ่อนที่มีนักพนันประมาณ 200 คน จะมีพระสงฆ์อยู่ถึง 20 รูป และพระทั้งหมดเป็น

พระในเขตอีสานเหนือ (หน้า 73) และ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อทางการด้านพนันบั้งไฟที่สำคัญ ได้เกิดกรณีการเล่นการพนันของพระสงฆ์อย่างโจ่งแจ้ง และมีจำนวนมาก เป็นต้น (หน้า 19)

ในปัจจุบัน บั้งไฟที่ใช้เล่นสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทคือ หนึ่ง บั้งไฟเล็ก สอง บั้งไฟใหญ่ ที่เรียกว่า บั้งไฟหมื่นและบั้งไฟแสน สาม บั้งไฟพิเศษ ที่เรียกว่า บั้งไฟล้านและบั้งไฟก๊อ (สิบล้าน)

(2) ค่ายบั้งไฟ

ค่ายบั้งไฟเกิดจากทีมช่างบั้งไฟที่รวมตัวกันผลิตบั้งไฟที่ได้มาตรฐานจนเป็นที่เชื่อถือกันในแวดวงบั้งไฟ ผู้ซื้อบั้งไฟสามารถรู้สมรรถนะ เพื่อให้ได้เปรียบในการ“เปิดเวลาหน้าฐาน” ค่ายบั้งไฟจึงมาจากฝีมือล้วนๆ ผ่านการสร้างชื่อเสียงให้ปรากฏ โดยการนำบั้งไฟไปลงแข่งขันตามงานบุญบั้งไฟทั่วไปตามข่าวการแข่งขันที่ลงประกาศแจ้งความตามสถานีวิทยุและใบปลิว เมื่อบั้งไฟสามารถแข่งขันได้ที่ 1 หรือที่ 2 ถือว่าสอบผ่าน และขึ้นชั้นแจ้งเกิดในวงการบั้งไฟ จนสามารถทำบั้งไฟขายเพียงอย่างเดียวและสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ จึงจะถือว่าเป็น “ค่ายบั้งไฟ”

ค่ายบั้งไฟจำเป็นต้องนำบั้งไฟของตนออกตระเวนแข่ง เพื่อสร้างชื่อเสียง และเมื่อมีชื่อเสียงก็จะมีคนสั่งซื้อบั้งไฟ โดยค่ายที่มีชื่อเสียงขายบั้งไฟถึงวันละ 50 บั้งขึ้นไป สนนราคาถ้าเป็นบั้งที่ใช้ทอพีวีซีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 นิ้ว ซึ่งเป็นบั้งไฟเล็กจะตกบั้งละ 1,200 บาทขึ้นไป ส่วนบั้งที่มีขนาดใหญ่กว่า ราคาที่สูงขึ้นตามขนาด เช่น บั้งไฟแสน ขนาดทอ 5-6 ราคาอยู่ที่ 13,000-20,000 บาท บั้งไฟล้าน ขนาดทอ 8 ราคา 35,000 บาท

ค่ายบั้งไฟชื่อดังในหมู่นักพนันในเขตอีสานใต้ มี 2 ค่าย คือ ค่ายแอ็ดเทวดา อำเภอมหาชนะชัย จ.ยโสธร และ ค่ายดังเจริญ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ค่ายบั้งไฟที่มีชื่อน่าเชื่อถือในเขตอีสานเหนือ เช่น จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ ค่ายวัฒนากร ค่ายนครลำดวน ค่ายคมเดช ค่ายสิริมงคล ค่ายน้องมินท์ ค่ายอัมภวัน เป็นต้น

ส่วนเจ้าของค่ายใหญ่ หมายถึง ช่างทำบั้งไฟ ที่เป็นเจ้าของโรงงานทำบั้งไฟเอง และผู้ที่ถือหุ้น ค่ายใหญ่มีอยู่ 4 ค่าย ได้แก่

- 2.1) ค่ายเทพเวลา ของ “ช่างลอง” บ้านแสนแก้ว อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด
- 2.2) ค่ายเทพพนม ของ “ช่างพงษ์” บ้านแสนแก้ว อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด
- 2.3) ค่ายเจ้าพ่อเมืองแสน ของ “ช่างทา” บ้านแสนแก้ว อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด
- 2.4) ค่ายสุริโยไทของ “ช่างพจน์” บ้านหมากเลื่อม ต.ลำภู อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

ค่ายบั้งไฟ 3 ค่ายแรก เป็นค่ายแบบมีผู้ถือหุ้นและนายทุนของค่าย ในแต่ละค่ายมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 30 คน ขึ้นไป ส่วนค่ายสุริโยไทเป็นเจ้าของเพียงคนเดียว (คือ ช่างพจน์ หรือนายสุพจน์ สามารถ) ในแต่ละค่าย มีคนงานตั้งแต่ 50-100 คน สำหรับค่ายสุริโยไทมีคนงานราว 50 คน (ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ลูกๆ หลานๆ ของเจ้าของค่าย ดังนั้น จึงทำให้ค่ายอยู่ได้ ถึงแม้จะไม่มียานเข้าก็ตาม)

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายว่าทีมวิจัยไม่สามารถระบุจำนวนค่ายบั้งไฟทั้งหมดที่แน่นอนได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะค่ายบั้งไฟเล็กได้เพิ่มจำนวนขึ้นในทุกสนาม อีกทั้งค่ายบั้งไฟก็สามารถ

เกิดขึ้นได้หลายช่องทาง เช่น ค่ายหนึ่งๆ อาจตั้งชื่อหลายชื่อด้วยเหตุผลไม่ต้องการให้คนรู้ว่าเป็นบั้งไฟของค่ายเดิม หรือมีผู้ซื้อบั้งไฟไปแล้วตั้งชื่อค่ายขึ้นใหม่เป็นของผู้ซื้อ หรือผู้ที่ไม่มีอุปกรณ์สำคัญในการทำบั้งไฟ คือ บล็อกบั้งไฟ จึงนำท่อและส่วนผสมไปจ้างอัด แล้วนำมาประกอบ ก็สามารถตั้งเป็นค่ายบั้งไฟได้ ฯลฯ ยิ่งไปกว่านั้นจำนวนของค่ายบั้งไฟ เฉพาะในภาคอีสานทั้งค่ายเล็กและค่ายใหญ่ก็มีตัวเลขข้อมูลที่หลากหลายและแตกต่างกันอย่างมาก เช่น จากการสัมภาษณ์เจ้าของค่ายบั้งไฟ (ค่ายสุริโยไท) ระบุว่า ค่ายบั้งไฟมีอยู่ราว 30,000 ค่าย โดยเขตอีสานเหนือและใต้มีจำนวนเท่าๆ กัน นอกจากนี้ยังมีค่ายบั้งไฟที่อยู่นอกภาค ได้แก่ ค่ายบั้งไฟในเขตภาคเหนือ มีอยู่ราว 200-300 ค่าย ซึ่งบางค่ายมีเพียงคนเดียวที่สามารถทำบั้งไฟได้หรือเป็นช่างบั้งไฟก็เป็นเจ้าของค่ายได้ ขณะที่ข้อมูลจากสัมภาษณ์เรดาร์ (สมาชิกทีมเรดาร์พูน) ระบุว่า มีค่ายบั้งไฟอยู่ราว 5,000 -6,000 ค่าย แต่จากการสำรวจทางเว็บไซต์ทีมวิจัยพบว่า มีค่ายบั้งไฟเพียง 105 ค่าย (ในพื้นที่ 12 จังหวัด คือ หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ อุดรธานี ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม มุกดาหาร อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี ซึ่งพบมากในจังหวัดศรีสะเกษ มีถึง 12 ค่าย และ ที่อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 9 ค่าย) (หน้า 40-41)

3. ธุรกิจของบ่อนพนัน

3.1 รายได้-รายจ่าย ของบ่อนพนัน

3.1.1 กรณี “วัชนภาคใต้”

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

(1) รายได้ของบ่อนพนัน “วัชนภาคใต้” เฉลี่ยประมาณ 500,000 บาทต่อวัน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก รายได้หลัก เป็นรายได้รับจากค่าผ่านประตู ประมาณ 420,000 บาทต่อวัน และส่วนที่สอง รายได้เสริมจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับบ่อนพนัน (ได้แก่ การขายสินค้าผูกขาดทั้งที่จำเป็น เช่น ข้างแวง เครื่องดื่มบำรุงกำลัง ผ้าเย็น ฯลฯ และ สินค้าที่ไม่จำเป็น เช่น อุปกรณ์แต่งตัวและของฝาก ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายได้ของเครือญาติของเจ้าของบ่อนพนัน) เฉลี่ยประมาณ 80,000 บาทต่อวัน

(2) รายจ่ายหรือต้นทุนของบ่อนพนัน “วัชนภาคใต้” เฉลี่ยประมาณ 250,000 บาทต่อวัน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรก รายจ่ายหลัก เป็นรายจ่ายที่จำเป็น (ได้แก่ ค่าหัววัว ค่ารถและค่าน้ำมันขนวัว ค่าข้าวสารสำหรับคนเลี้ยงวัว) เฉลี่ยประมาณ 200,000 บาทต่อวัน และ ส่วนที่สอง รายจ่ายอื่นๆ ในการบริหารจัดการ (ได้แก่ ค่าตอบแทนกรรมการ ค่าตอบแทนพนักงาน ค่าของรางวัล ค่าปลอกเขา และ ค่าเช่าที่ดินและเก้าอี้ ฯลฯ) เฉลี่ยประมาณ 50,000 บาทต่อวัน

(3) กล่าวในเชิงธุรกิจ จากตัวเลขใน 1) และ 2) ข้างต้น จะเห็นได้ว่าบ่อนพนันวัชนจะมีกำไรจากการบริหารจัดการเฉลี่ยประมาณ 250,000 บาทต่อวัน แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ข้อมูลตัวเลขนี้อาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงและความสามารถของแต่ละบ่อน อีกทั้งรายจ่ายข้างต้นนี้ยังไม่ได้รวมถึงรายจ่ายในการขอใบอนุญาตขนวัวและค่าก่อสร้างสนาม ซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงมากกว่า 5 ล้านบาทขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม ถ้าไรทางธุรกิจนี้อาจจะดูไม่มากมายนัก เมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่ไม่ได้เป็นตัวเงิน ซึ่งไม่สามารถประเมินค่าที่ถูกต้องได้ ดังที่รายงานวิจัยนี้ได้สรุปประเด็นนี้ได้อย่างน่าสนใจยิ่งว่า

“**ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ** ที่หมายถึงกำไร รายได้ การมีงานทำของตนเองและพวกพ้อง แม้ว่าจะมีตัวเลขที่ไม่อาจจะคุ้มค่าทางการวิเคราะห์บัญชีอย่างง่าย จากการเปรียบเทียบรายรับ-รายจ่าย แต่ผลตอบแทนทางธุรกิจที่แฝงเร้นอยู่ที่สามารถสร้างคุณค่าทางธุรกิจนี้ให้ดำรงอยู่ได้อย่างดี ส่วน **ผลตอบแทนทางสังคม** นั้นถือว่ามีความสูงมากกว่าราคา (อย่างนี้อาจประเมินค่าได้) เพราะเป็นแหล่งในการใช้อำนาจทางสังคม สามารถอธิบายได้กับทุนทางสังคม หมายถึงการยอมรับว่าบุคคลหรือคณะบุคคลที่ทำบ่อนว้าวชนมีการมีต่อหน่วยงาน สถาบันทางราชการ การเมืองทั้งในระดับปัจเจกบุคคล การสามารถสร้างให้เกิดตำแหน่งแห่งที่ในสังคมจนเป็นเกียรติภูมิ” (หน้า 92)

3.1.1.1 รายได้ของบ่อนพนัน“ว้าวชนภาคใต้

อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันนี้ การชนวัวได้กลายเป็นธุรกิจการพนันที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ โดยมีกระบวนการจัดการที่เป็นระบบ มีการเตรียมการหรือมีการวางแผนงาน โดยการแบ่งงานกันทำเพื่อประสิทธิภาพในการชนวัว โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ผู้คนเดินทางมาชนเป็นจำนวนมาก รายได้จากค่าผ่านประตูนับว่ามากเพียงพอจะเป็นแรงจูงใจในการลงทุนทางธุรกิจ

สำหรับการศึกษารายได้หรือรายรับจากการชนวัวของบ่อนหรือสนามชนวัวด้วยการประมาณการนั้น ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูลรายได้หรือรายรับจากบ่อนหรือสนามว้าวชนจำนวน 4 บ่อน ที่เป็นตัวแทนของบ่อนที่ผู้วิจัยได้แบ่งเกรดของบ่อนว้าวชนอย่างง่ายเอาไว้ 4 ระดับหรือ 4 เกรด ดังนั้นตัวอย่างทั้ง 4 บ่อนที่เป็นแหล่งข้อมูลนี้จึงเป็นเสมือนตัวแทนของบ่อน 4 ระดับได้แก่ (หน้า 82-86)

- บ่อนว้าวชนบ้านปากพล พัทลุง (บ่อนเกรด B)	710,847	บาท
- บ่อนว้าวชนบ้านน้ำจาย สงขลา (บ่อนเกรด B)	410,583	บาท
- บ่อนว้าวชนหัวสะพานชะเมา นครศรีธรรมราช (บ่อนเกรด A)	1,689,046	บาท
- บ่อนว้าวชนบ้านท่าหรั่ง สงขลา (บ่อนเกรด A)	422,933	บาท

ทั้งนี้ รายได้ที่สำคัญของบ่อนว้าวชนคือ

(1) รายได้จากค่าผ่านประตู นับว่าเป็นแหล่งรายได้หลักและสำคัญที่สุดในธุรกิจการพนันบ่อนว้าวชนและมักจะไม่มีปัญหาในการชำระเงินของผู้เล่นพนันและผู้เข้าชมว้าวชน ค่าผ่านประตูเฉลี่ย 600 บาท/คน/วัน(สำหรับว้าวชนนัดพิเศษ ค่าผ่านประตูจะมีราคาประมาณ 1,000 บาท) ทั้งนี้เพราะทุกคนที่มาสนามว้าวชนจะต้องมีเงินสดติดตัวมาเล่นการพนันไม่ต่ำกว่าคนละ 10,000 บาท (สำหรับคนที่ไม่ค่อยจะมีเงิน)

ค่าผ่านประตู มี 2 ชั้น คือ หนึ่ง ค่าผ่านประตูชั้นนอก หรือค่าขงเลง หรือค่าเหยียบดิน โดยในปัจจุบันนี้เก็บในอัตรามาตรฐานเท่ากันเกือบทุกสนามคือ 150 บาท และถือเป็นเสมือนบรรทัดฐานของคนเล่นว้าวชนรุ่นใหม่ที่ได้รับรู้ว่าบ่อนว้าวชนต้องใช้จ่ายเงินในการจัดชนว้าวสูงมากในแต่ละนัด และทำให้ผู้เล่นพนันและผู้เข้าชมมีความรู้สึกที่ดีที่ได้ช่วยนายสนามให้พออยู่ได้ (ยกเว้นเจ้าของว้าว คนเลี้ยงว้าว เข้าพร้อมว้าว ซึ่งมีประตูปิดต่างหากจากประตูคน) และ สอง ค่าผ่านประตูชั้นใน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ประตูชั้น 1

มีที่นั่ง พื้นที่ส่วนนี้มักจะเป็นที่สำหรับนักการพนันรายใหญ่หรือขาใหญ่ที่มีชื่อเสียงในวงการวัวชนหรือมีตำแหน่งทางสังคมการเมืองระดับมีอิทธิพล นักการพนันกลุ่มนี้มีจำนวนเงินที่เล่นจำนวนมากๆ หรืออาจจะเล่นกันคนละล้านขึ้นไป กับ ประตูชั้น 2 ไม่มีที่นั่ง หรือบางทีมีแต่ก็มีจำนวนน้อย เป็นพื้นที่สำหรับนักการพนันที่เล่นด้วยเงินจำนวนน้อยที่ถูกเบียดขับให้มาอยู่รวมกันในส่วนนี้

อย่างไรก็ตาม รายได้จากค่าผ่านประตูนี้ ไม่มีแบบแผนรายได้ที่แน่นอนว่าชั้นใดเก็บได้มากน้อยอย่างไร และแต่ละบ่อนเองก็ขาดมาตรฐานข้อมูลเชิงจำนวนที่แน่นอน อีกทั้งบางบ่อนอาจจะวางกลยุทธ์ในการเก็บค่าผ่านประตูชั้นนอกไว้ ขณะที่บางบ่อนจะให้ความสำคัญกับค่าผ่านประตูชั้นในในแต่ละรอบ และยังมีเงื่อนไขในบางคู่ที่อาจจะเก็บชั้นในได้มากน้อยแตกต่างกันตามเงื่อนไขวัวดังเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

จากการสังเกตการณ์ในสนามชนวัวของผู้วิจัยและจากผู้ให้ข้อมูลหลายท่านยืนยันตรงกันว่าค่าผ่านประตูนั้นเก็บได้เพียงประมาณร้อยละ 30-50 ของผู้เข้าชมเท่านั้น ดังนั้น จากข้อมูลประมาณการจำนวนผู้เล่นการพนัน 2,310 คน ที่จำแนกนักการพนันออกเป็น 5 กลุ่มนั้น (ดูรายละเอียดในหัวข้อถัดจากนี้ไป) ผู้วิจัยพบว่า ถ้านักการพนันหรือผู้เข้าชมมีวันละประมาณ 2,310 คน และสามารถเก็บค่าผ่านประตูได้เพียงร้อยละ 30 (ต่ำสุด) คือ ประมาณ 693 คนๆละ 600 บาท ก็จะได้รายได้จากค่าผ่านประตูประมาณ 415,800 บาท (ทั้งนี้ หากคำนวณจากการจัดวัวชนสองวันซึ่งปกติมักจะเป็นเช่นนั้น บ่อนพนันวัวชนก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว) (หน้า 80)

(2) รายได้จากธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามและการประชุมกลุ่มย่อยและการศึกษาจากเอกสารอื่นๆ ผู้วิจัยพบว่า ในการชนวัววันหนึ่งๆ จะมีธุรกิจที่ต่อเนื่องจากการขายสินค้าภายในสนามชนวัวหรือเสริมจากกีฬาชนวัว จำนวนมากถึง 250 อาชีพ สำหรับสินค้าที่น่าสนใจสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทแรก เป็นสินค้าที่จำเป็นในการบริโภคขณะชนวัว เป็นสินค้าที่ผูกขาดการขาย เพราะอนุญาตให้ขายเฉพาะคนในครอบครัวของนายสนามหรือญาติพี่น้องของนายสนามเท่านั้น

ประเภทที่สอง สินค้าที่ไม่จำเป็น แต่ซื้อไว้นำไปใช้ที่บ้าน หรือซื้อเมื่อว่างออกจากสนาม กลับไปบ้าน เช่น อุปกรณ์ตกแต่งวัว ขายผ้า ขายหญ้า ขายผ้าทอป ขายอาหารเพื่อเป็นของฝากบุคคลที่ครอบครัว เช่น กุ้งแม่น้ำ ไก่ต้ม น้ำปลา เป็ดพะโล้ ไก่ย่าง ข้าวหลาม

ประเภทที่สาม การจัดการสถานที่จอดรถ ที่เก็บค่าจอดรถมอเตอร์ไซด์ คันละ 20 บาท ส่วนรถยนต์เก็บคันละ 40 บาท แต่ทั้งนี้บางบ่อนอาจจะจัดเก็บเองทั้งหมด บางบ่อนอาจจะเก็บเฉพาะพื้นที่ของตนเองแล้วให้เพื่อนบ้านจัดเก็บเพื่อเป็นรายได้ของเพื่อนบ้านที่ใช้สถานที่ให้บริการฝากรถด้วย

ประเภทที่สี่ การจัดทำบันทึกเทปวิดีโอ การชนวัวแต่ละคู่ เพื่อนำไปผลิตเป็น CD วัวชน ออกวางจำหน่ายตามร้านขาย CD เพลง ในราคาแผ่นละ 30 บาท นับว่าเป็นผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องที่ชาวบ้านนิยมซื้อไปเปิดดูที่บ้านกันมาก เช่น ร้านน้ำชา หลังกิจกรรมต่างๆในงานบุญ งานบวช หลังงานสวด และงานศพ ทำให้มี CD วัวชนวางขายทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ ทั้งงานวัด ร้านค้าในห้างสรรพสินค้า ร้านค้าในงานเทศกาลต่างๆ ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้ให้เห็นถึงความนิยมวัวชนของชาวลาวได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รายได้จากการขายสินค้าของบ่อนแก่นักการพนันจากสินค้าหลัก 3 รายการนี้ ทำให้ครอบครัวหรือญาติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบ่อนวัวชนมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 56,000-79,000 บาท ที่แบ่งสรรปันส่วนกันไป โดยเป็นการสร้างงานและรายได้ให้กับลูกหลาน (หน้า 74-75)

3.1.1.2 รายจ่ายหรือต้นทุนของบ่อนพนัน“วัวชนภาคใต้”

การประมาณการรายจ่ายหรือต้นทุนของบ่อนพนันวัวชนในส่วนนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ใช้เฉพาะในการบริหารจัดการและดำเนินการเท่านั้น เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบเทียบกับส่วนของรายได้ที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับการศึกษารายจ่ายหรือต้นทุนจากการชนวัวของบ่อนหรือสนามชนวัวด้วยการประมาณการนั้น ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูลรายจ่ายจากบ่อนหรือสนามวัวชนจำนวน 2 บ่อน ร่วมกับ ข้อมูลรายจ่ายที่เป็นการประมาณการของผู้สังเกตการณ์หรือมีประสบการณ์ในการบริหารบ่อนหรือสนามวัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- บ่อนบ้านท่าหรั่ง

รายจ่ายหรือต้นทุนเฉลี่ยวันละ	228,717 บาท	รวมเดือนละ 457,434 บาท
------------------------------	-------------	------------------------

- บ่อนบ้านปากพล

รายจ่ายหรือต้นทุนเฉลี่ยวันละ	264,595 บาท	รวมเดือนละ 529,190 บาท
------------------------------	-------------	------------------------

- การประมาณการของผู้สังเกตการณ์

รายจ่ายหรือต้นทุนเฉลี่ยวันละ	216,500 บาท	รวมเดือนละ 433,000 บาท
------------------------------	-------------	------------------------

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหน้า 77-78)

ผู้วิจัยได้ยึดถือข้อมูลต้นทุนเฉลี่ยจากประมาณการของแหล่งข้อมูล 3 แหล่งข้างต้นมาทำการคำนวณหารายจ่ายหรือต้นทุนเฉลี่ยของบ่อนวัวชนได้เดือนละ 473,208 บาท และเมื่อนำมาคำนวณรวมกับจำนวนบ่อนวัวชนที่ถูกกฎหมายจำนวน 28 สนามก็ได้ตัวเลขรายจ่ายหรือต้นทุนในการบริหารจัดการบ่อนวัวชนทั้งปีเท่ากับ 13,249,824 บาท

3.1.2 กรณีไก่ชน

ควรกล่าวเป็นเบื้องต้นในที่นี้ว่า รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการพนันไก่ชนที่ใช้สำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้นี้มี 3 โครงการด้วยกัน ดังที่ระบุข้างต้นแล้วนั้น นอกจากจะเป็นการศึกษาวิจัยบ่อนพนันไก่ชนที่อยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่นที่บ่อนชนไก่ตั้งอยู่แล้ว แต่ที่สำคัญกว่าอย่างน้อยสำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้ในนี้เป็นการเฉพาะก็คือ เนื้อหาที่มีในรายงานวิจัยแต่ละเล่มก็แตกต่างกันด้วยไม่มากนักน้อย ไม่นับเนื่องถึงความเป็นเอกภาพและความสมบูรณ์ของเนื้อหาเมื่อเปรียบเทียบกับ “วัวชนภาคใต้” หรือ “บั้งไฟภาคอีสาน” ดังนั้น ข้อสรุปเบื้องต้นนี้จึงเป็นเพียงการฉายให้เห็นภาพรวมคร่าวๆของการสังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายของบ่อนพนันไก่ชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

3.1.2.1 รายได้ของบ่อนพนันไก่ชน

(1) รายได้ของบ่อนพนันไก่ชนในภาคเหนือตอนบน (หน้า 54-55)

1.1 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนบ้าน ชุมชนบ้านออน เชียงใหม่) เฉลี่ยประมาณ 147,600 บาทต่อเดือนรายได้หลักมาจากค่าเปอร์เซ็นต์เงินเดิมพันไก่ 10% คือ 63,600 บาท ส่วนรายได้ส่วนอื่นๆที่สำคัญได้แก่ ค่าขายอาหารและเครื่องดื่ม 48,000 บาท

(2) รายได้ของบ่อนพนันไก่ชนในภาคเหนือตอนล่าง (หน้า 22-25)

2.1 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนบ้าน บ้านบ่อแร่ พิจิตร) เฉลี่ยประมาณ 149,000 - 252,000 บาทต่อปีรายได้หลักมาจากค่าเปอร์เซ็นต์เงินเดิมพันไก่ 10% และค่าบัตรผ่านประตู

2.2 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนบ้าน บ้านวังน้ำ กำแพงเพชร) เฉลี่ยประมาณ 189,600 - 206,400 บาทต่อปี รายได้หลักมาจากค่าเปอร์เซ็นต์เงินเดิมพันไก่ 10% และค่าบัตรผ่านประตู

2.3 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนธุรกิจ บ้านกร่าง พิษณุโลก) เฉลี่ยประมาณ 1,184,800 - 1,410,400 บาทต่อปี รายได้หลักมาจากค่าเปอร์เซ็นต์เงินเดิมพันไก่ 10% และค่าบัตรผ่านประตู

(3) รายได้ของบ่อนพนันไก่ชนในสุพรรณบุรี (หน้า 24-28)

3.1 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนบ้าน/บ่อนป่า 1 บ่อน ไม่ระบุรายละเอียดของบ่อน) เฉลี่ยประมาณ 16,400 บาทต่อเดือน(4 ครั้ง)(หรือประมาณ 131,000 บาท/ปี) รายได้หลักมาจากค่าขายอาหารและเครื่องดื่ม 10,000 บาท ค่าเช่าเก้าอี้ 4,000 บาท ส่วนค่าน้ำ 10% ของเงินเดิมพันไกล้น้อยมากคือ 2,400 บาท

3.2 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนธุรกิจ 1 บ่อน ไม่ระบุรายละเอียดของบ่อน) เฉลี่ยประมาณ 106,000 บาทต่อเดือน (2 ครั้ง) (หรือประมาณ 1,272,000 บาท/ปี) รายได้หลักมาจากค่าขายอาหารและเครื่องดื่ม 80,000 บาท ค่าบัตรผ่านประตู 16,000 บาท ส่วนค่าน้ำ 10% ของเงินเดิมพันไม่มากนักคือ 7,000 บาท

3.1.2.2 รายจ่ายของบ่อนพนันไก่ชน

(1) รายจ่ายของบ่อนพนันไก่ชนในภาคเหนือตอนบน (หน้า 54 - 55)

1.1 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนบ้าน ชุมชนบ้านออน เชียงใหม่) เฉลี่ยประมาณ 27,580 บาทต่อเดือน รายจ่ายหลักได้แก่ ค่าตอบแทนกรรมการ 16,000 บาท ส่วนรายจ่ายส่วนอื่นๆที่สำคัญได้แก่ ค่าส่วย (จ่ายให้กับ 3 หน่วยงาน) 8,000 บาท และค่ารอยัลตี้ 5,000 บาท

(2) รายจ่ายของบ่อนพนันไก่ชนในภาคเหนือตอนล่าง (หน้า 22-25)

2.1 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนชุมชน บ้านบ่อแร่ พิจิตร) เฉลี่ยประมาณ 265,750 - 332,820 บาทต่อปี รายจ่ายหลักได้แก่ ค่าตอบแทนกรรมการ 3 คน

2.2 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนชุมชน บ้านวังน้ำ กำแพงเพชร) เฉลี่ยประมาณ 189,200 - 206,400 บาทต่อปี รายจ่ายหลักได้แก่ ค่าตอบแทนกรรมการ 3 คน

2.3 บ่อนพนันไก่ชน (บ่อนธุรกิจ บ้านกร่าง พิษณุโลก) เฉลี่ยประมาณ 599,200 - 618,200 บาทต่อปี รายจ่ายหลักได้แก่ ค่าตอบแทนกรรมการ 3 คน

(3) รายจ่ายของบ่อนพนันไถ่ชนในสุพรรณบุรี (หน้า 24-28)

3.1 บ่อนพนันไถ่ชน (บ่อนบ้าน/บ่อนป่า 1 บ่อน ไม่ระบุรายละเอียดของบ่อน) เฉลี่ยประมาณ 41,280 บาทต่อปี (ไม่มีรายละเอียดประกอบ ยกเว้นระบุว่า มีการจ่ายส่วยให้กับตำรวจ 3,000 บาท/เดือน (หรือ 36,000 บาท/ปี))

3.2 บ่อนพนันไถ่ชน (บ่อนธุรกิจ 1 บ่อน ไม่ระบุรายละเอียดของบ่อน) เฉลี่ยประมาณ 270,640 บาทต่อปี

3.1.2.3 กล่าวในเชิงธุรกิจ

จากตัวเลขใน 1) รายได้ และ 2) รายจ่าย ข้างต้น จะเห็นได้ว่า จากตัวอย่างบ่อนพนันไถ่ชน ทั้ง 6 บ่อนต้นนี้ ไม่ว่าจะเป็นบ่อนบ้านหรือบ่อนธุรกิจต่างก็จะมีกำไรจากการบริหารจัดการทุกบ่อน แต่ข้อมูลตัวเลขกำไรนี้อาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับชื่อเสียงและความสามารถของแต่ละบ่อน ตัวอย่างเช่น

- บ่อนพนันไถ่ชน (บ่อนบ้าน ชุมชนบ้านออน เชียงใหม่) มีกำไรเฉลี่ยประมาณ 120,020 บาทต่อเดือน หรือราว 1.2 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 400 ของรายจ่าย

- บ่อนพนันไถ่ชน (บ่อนธุรกิจ บ้านกร่าง พิษณุโลก) มีกำไรเฉลี่ยประมาณ 585,600 - 791,800 บาทต่อปี หรือคิดเป็นกำไรที่มากกว่าร้อยละ 100 ของรายจ่าย

- บ่อนพนันไถ่ชน (บ่อนธุรกิจ 1 บ่อน สุพรรณบุรี) มีกำไรเฉลี่ยประมาณ 1,001,360 บาทต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละเกือบ 400 ของรายจ่าย

ซึ่งผลกำไรข้างต้นนี้นับว่ามากพอควร และน่าจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดบ่อนพนันไถ่ชน(ทั้งบ่อนบ้าน/บ่อนป่า และบ่อนธุรกิจ)อย่างแพร่หลายทั่วประเทศไทย

สำหรับ บ่อนพนันไถ่ชน (บ่อนบ้าน/บ่อนป่า 1 บ่อน สุพรรณบุรี) มีกำไรเฉลี่ยประมาณ 89,720 บาทต่อปี หรือคิดเป็นกำไรที่มากกว่าร้อยละ 200 ของรายจ่าย ซึ่งก็นับว่าเป็นกำไรในอัตราที่สูงและเป็นจำนวนเงินที่ไม่น้อยเลย อนึ่ง ทั้งนี้ผลกำไรข้างต้นนี้อาจเพิ่มขึ้นได้อีกพอสมควร หากบ่อนบ้าน/บ่อนป่าในสุพรรณบุรีนี้ไม่ต้องมีรายจ่ายเงินใต้โต๊ะ(ให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจจำนวน 3,000 บาทต่อเดือนหรือ 36,000 บาท/ปี) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการคำนวณรายจ่ายส่วนนี้ของบ่อนบ้าน/บ่อนป่าในสุพรรณบุรีที่มีอยู่ทั้งสิ้นประมาณ 77 บ่อนว่า เป็นเงิน “ส่วยไถ่ชน” ปีละ 1,848,000 บาท (หน้า 25)

3.1.3 กรณี “บั้งไฟภาคอีสาน”

ควรกล่าวเบื้องต้นว่า เนื้อหาในหัวข้อนี้ของรายงานการวิจัยนั้น ส่วนที่เกี่ยวข้องกับ รายได้และรายจ่าย จำนวนผู้เล่นพนัน และวงเงินพนันนั้น เป็นการคำนวณและประมาณการ โดยทีมนักวิจัยที่อาศัยข้อมูลต่างๆ จากตัวอย่างบ่อนบั้งไฟที่ศึกษาในภาคอีสานเท่าที่จะรวบรวมและหาได้เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ปรากฏว่ามีจำนวนบ่อนบั้งไฟรวมทั้งหมด เจกเช่นกรณีบ่อนวัวชนภาคใต้แต่อย่างใด

เนื่องจากลักษณะของบ่อนบั้งไฟนี้ที่ความแตกต่างกันในหลายด้าน ด้วยเหตุนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยจึงแยกวิเคราะห์รายได้และรายจ่ายได้ในการดำเนินการ ตามเกณฑ์ดังนี้

(1) ตามประเภทของผู้จัด หรือ โปรโมเตอร์ (ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ ในรูปบุคคลภายนอกที่เข้าไปเหมาบุญ)

(2). ตามประเภทของบ่อน (บ่อนในเทศกาลหรือบ่อนบุญ กับ บ่อนนอกเทศกาลหรือบ่อนอาชีพ)

(3). ตามเขตพื้นที่ (เนื่องจาก ในเขตพื้นที่อีสานเหนือเป็นบ่อนบั้งไฟขนาดเล็ก หรือบั้งไฟเล็ก กับ ในเขตพื้นที่อีสานใต้เป็นบ่อนบั้งไฟขนาดใหญ่ หรือบั้งไฟใหญ่)

โดยข้อมูลส่วนมากได้จากการสัมภาษณ์ผู้จัด ทั้งผู้จัดในกรณีที่เป็นกรรมการหมู่บ้านและผู้จัดในกรณีที่เป็นบ่อนบุญ ทีมเรดาร์ หรือ กรรมการจับเวลา (หน้า 52)

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

3.1.3.1 รายได้ของบ่อนพนันบั้งไฟ

(1) รายได้ของบ่อนพนันบั้งไฟในเขตอีสานเหนือ

1.1 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย คณะกรรมการหมู่บ้าน) เฉลี่ยประมาณ 21,000 บาทต่อวัน รายได้หลักมาจากค่าลงทะเบียนบั้งไฟเพียงอย่างเดียว คือ 21,000 บาท ส่วนรายได้ส่วนอื่นๆ ไม่น่ามี

1.2 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย “การเหมาบุญ”) เฉลี่ยประมาณ 21,000 บาทต่อวัน รายได้หลักมาจากค่าลงทะเบียนบั้งไฟเพียงอย่างเดียวเช่นเดียวกัน คือ 21,000 บาท ส่วนรายได้ส่วนอื่นๆ ไม่น่ามี

(2) รายได้ของบ่อนพนันบั้งไฟในเขตอีสานใต้

2.1 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย “การเหมาบุญ”) เฉลี่ยประมาณ 372,000 บาทต่อวัน รายได้หลักมาจากค่าเข้าสนาม ที่มากถึงร้อยละ 80 ของรายได้ทั้งหมด

2.2 บ่อนบั้งไฟนอกเทศกาล (บ่อนอาชีพ) เฉลี่ยประมาณ 1,012,000 บาทต่อวัน รายได้หลักมาจากค่าเข้าสนาม ที่มากถึงร้อยละ 90 ของรายได้ทั้งหมด

3.1.3.2 รายจ่ายของบ่อนพนันบั้งไฟ

(1) รายจ่ายของบ่อนพนันบั้งไฟในเขตอีสานเหนือ

1.1 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย คณะกรรมการหมู่บ้าน) ประมาณ 50,360 บาทต่อวัน รายจ่ายหลักคือ ค่าพัฒนาหมู่บ้าน ค่าพิธีกรรม และค่าเงินรางวัล

1.2 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย “การเหมาบุญ”) ประมาณ 55,600 บาทต่อวัน รายจ่ายหลักคือ เงินใต้โต๊ะ ค่าพัฒนาหมู่บ้าน และค่าเงินรางวัล

1.3 บ่อนบั้งไฟนอกเทศกาล (บ่อนอาชีพ) ประมาณ 55,500 บาทต่อวัน รายจ่ายหลักคือ เงินใต้โต๊ะ ค่าพัฒนาหมู่บ้าน และค่าเงินรางวัล

(2) รายจ่ายของบ่อนพนันบั้งไฟในเขตอีสานใต้

2.1 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย คณะกรรมการหมู่บ้าน) ประมาณ 222,500 บาทต่อวัน รายจ่ายหลักคือ ค่าซื้อบั้งไฟ รองลงมาคือ ค่าเงินรางวัล

2.2 บ่อนบั้งไฟในเทศกาล (จัดโดย “การเหมาบุญ”) ประมาณ 338,000 - 347,000 บาทต่อวัน รายจ่ายหลักคือ เงินใต้โต๊ะ รองลงมาคือ ค่าซื้อบั้งไฟ และค่าพัฒนาหมู่บ้าน

2.3 บ่อนบั้งไฟนอกเทศกาล (บ่อนอาชีพ) ประมาณ 339,000 - 348,000 บาทต่อวัน รายจ่ายหลักคือ เงินใต้โต๊ะ ค่าพัฒนาหมู่บ้าน และค่าเงินรางวัล

3.1.3.3 กล่าวในเชิงธุรกิจ

จากข้อมูลตัวเลขโดยสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าบ่อนพนันบั้งไฟนอกเทศกาล (บ่อนอาชีพ) ในเขตอีสานใต้ จะมีกำไรจากการบริหารจัดการเฉลี่ยประมาณเกือบ 700,000 บาทต่อวันหรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 200 ของรายจ่าย ซึ่งนับว่ามากพอตัว เลขกำไรนี้อาจเพิ่มขึ้นเป็น 900,000 บาทต่อวัน หากไม่ต้องมีรายจ่ายเงินใต้โต๊ะ (ให้กับทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจ) จำนวน 200,000 บาทต่อวัน อย่างไรก็ตาม เป็นที่คาดว่าข้อมูลเชิงธุรกิจนี้น่าจะเป็นแรงจูงสำคัญให้เกิดบ่อนอาชีพบั้งไฟอย่างแพร่หลายในเขตอีสานใต้

สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้เป็นรายละเอียดประกอบการสังเคราะห์ ประมาณการรายได้และรายจ่ายของบ่อน

(1) ประมาณการรายได้

1.1) เขตพื้นที่อีสานเหนือ เป็นบ่อนบั้งไฟขนาดเล็ก หรือบั้งไฟเล็ก

เนื่องจากในเขตอีสานเหนือซึ่งเป็นบ่อนขนาดเล็ก และมีผู้เล่นพนันราว 150-200 คน/วัน ค่าบัตรผ่านประตูจึงไม่ได้เป็นรายได้หลักของผู้จัด อีกทั้งในบางสนามของเขตอีสานเหนือก็ไม่มีกรเก็บค่าบัตรผ่านประตูอีกด้วย

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลรายได้ทั้งหมดของการจัดบั้งไฟจะเห็นได้ว่า รายได้หลักมาจากค่าลงทะเบียนบั้งไฟเพียงอย่างเดียว คือ 21,000 บาท ส่วนรายได้ส่วนอื่นๆไม่แน่นอน ทั้งในกรณีของบ่อนในเทศกาล (จัดโดยกรรมการหมู่บ้าน) และ ในกรณีของบ่อนในเทศกาล (การเหมาบุญ) (ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่างประเภทละ 1 บ่อน รวมเป็น 2 บ่อน ในตารางที่ 4.9 หน้า และ ตารางที่ 4.10 หน้า 61)

1.2) เขตพื้นที่อีสานใต้ เป็นบ่อนบั้งไฟขนาดใหญ่ หรือบั้งไฟใหญ่

เนื่องจากเป็นสนามใหญ่กว่า คือ มีพื้นที่กว้างขวาง มีนักพนันจำนวนมาก และนักพนันเล่นพนันด้วยจำนวนเงินที่มากกว่า ฯลฯ (ดูในหัวข้อต่อไป) ดังนั้นรายได้ของผู้จัดในเขตอีสานใต้จึงมีความแตกต่างจากรายได้ของผู้จัดเขตอีสานเหนืออย่างมาก กล่าวคือ

- ค่าบัตรผ่านประตู นับเป็นรายได้หลักของผู้จัด ตัวอย่างเช่น ในปี 2553 ค่าบัตรผ่านประตูอยู่ที่ 200 บาทต่อคน แต่เมื่อปี 2554 บางพื้นที่ได้เพิ่มค่าบัตรผ่านประตูสูงขึ้นถึง 400 บาทต่อคน ซึ่งในแถบสุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร นักพนันที่ซื้อบัตรผ่านประตูมีจำนวน 1,000 คนขึ้นไป (หน้า 58)

- ค่าเช่าโต๊ะ ถือเป็นรายได้เสริมที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้จัด โดยผู้จัดจะจัดหา “โต๊ะ” สำหรับนั่งหลบแดดและรับแทงพนัน โดย “โต๊ะ” ดังกล่าวประกอบด้วยร่มแบบร่มชายทะเล 1 คัน เคียงผ้าใบ 2 ตัว หรือเก้าอี้พลาสติก 2-4 ตัว พร้อมโต๊ะรองเขียน 1 ตัว ค่าเช่าโต๊ะชุดละ 100 บาท

ในทางปฏิบัติ มักมีผู้รับเหมาจัดโต๊ะเพื่อบริการแก่เซียนพนัน ซึ่งในแต่ละสนามมีผู้รับเหมาจัด โต๊ะประมาณ 5 ราย จำนวนโต๊ะรายละ 100 ชุด ผู้รับเหมาคิดค่าเช่ากับนักพนันชุดละ 100 บาท โดยเสียค่าให้แก่ผู้จัดชุดละ 50 บาท (หน้า 58-59)

- นอกจากนี้ ผู้จัดยังมีรายได้เสริมที่สำคัญอีกบางรายการ เช่น ค่าเช่าร้านค้าภายในบริเวณสนามบั้งไฟ ค่าโพง (ประวิติผลงาน หรือ “ฟอร์ม” ของค่ายบั้งไฟในรอบปี) และค่าบริการห้องน้ำ (หน้า 59) สำหรับรายได้ของบ่อนในเทศกาล กรณีของผู้จัดที่เป็นบุคคลภายในในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ดังเช่น บ่อนบั้งไฟ ตำบลหนองแค) ไม่มีรายได้ เนื่องจากการจัดเพื่อฟื้นฟูประเพณี จึงสนับสนุนงบประมาณให้แต่ละหมู่บ้านได้เข้ามาร่วมงานบุญ (หน้า 60)

ส่วนกรณีผู้จัดประเภทบุคคลภายนอกที่เข้าไปเหมาบุญ หรือบ่อนบุญ ที่เป็นบ่อนในเทศกาลนั้นมีประมาณ 372,000 บาท/วัน ขณะที่ ถ้าเป็นบ่อนนอกเทศกาล รายได้ของผู้จัดจะเพิ่มสูงขึ้นเกือบสามเท่าตัวที่เดียวคือ ประมาณ 1,012,000 บาท/วัน ทั้งนี้รายได้จากค่าผ่านประตูจากจำนวนนักพนันเป็นตัวแปรที่สำคัญมากที่สุดในการกำหนดรายได้ของผู้จัด (ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่างประเภทละ 1 บ่อน รวมเป็น 2 บ่อน ในตารางที่ 4.7 หน้า 59 และตารางที่ 4.8 หน้า 60 ตามลำดับ)

(2) ประมาณการรายจ่ายหรือต้นทุน

2.1) เขตพื้นที่อีสานเหนือ เป็นบ่อนบั้งไฟขนาดเล็ก หรือบั้งไฟเล็ก

กรณีของประเภทบ่อนในเทศกาลที่มีผู้จัดที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน รายจ่ายในการจัดทั้งสิ้นประมาณ 50,360 บาท ทั้งนี้ รายจ่ายที่สำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- ค่าพัฒนาหมู่บ้าน	20,000 บาท
- ค่าพิธีกรรม ไหว้ ปู่แดง และ ค่าบั้งไฟบูชา	13,300 บาท
- เงินรางวัล	10,000 บาท
- ค่าจ้างทีมเรดาร์	4,500 บาท

(ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่าง กรณี บ้านพันดอน ในตารางที่ 4.1 หน้า 53)

ส่วนกรณีของประเภทบ่อนในเทศกาลที่มีผู้จัดที่เป็นผู้รับเหมาบุญ รายจ่ายในการจัดก็จะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10 คือ มีรายจ่ายทั้งสิ้นประมาณ 55,600 บาท ทั้งนี้สิ่งที่แตกต่างกันมากอยู่ที่องค์ประกอบของรายจ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินใต้โต๊ะที่มีสัดส่วนก่อนมารวร้อยละ 35 ของรายจ่ายรวมซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรายจ่ายที่สำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- ค่าการพัฒนาชุมชน (มอบให้หมู่บ้าน)	20,000 บาท/วัน
- เงินใต้โต๊ะ (สายป่าและสายยาว)	20,000 บาท/วัน
- เงินรางวัล	10,000 บาท/งาน

- ค่าจ้างทีมเรดาร์ 4,500 บาท/วัน

(ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่าง กรณีบ้านเชิงกรม ในตารางที่ 4.2 หน้า 55)

2.2) เขตพื้นที่อีสานใต้ เป็นบ่อนบั้งไฟขนาดใหญ่ หรือบั้งไฟใหญ่

กรณีของประเภท**บ่อนในเทศกาล**ที่มีผู้จัดที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน รายจ่ายในการจัดทั้งสิ้นประมาณ 222,500 บาท ทั้งนี้ รายจ่ายที่สำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- ค่าซื้อบั้งไฟ 170,000 บาท

- เงินรางวัล (ขบวนแห่สวยงามและความสูงของบั้งไฟ) 47,000 บาท

- ค่าจ้างทีมเรดาร์ 3,500 บาท/วัน

(ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่าง กรณี ตำบลหนองแคว ในตารางที่ 4.4 หน้า 56)

ส่วนกรณีของประเภท**บ่อนในเทศกาล**แต่มีผู้จัดที่เป็นผู้รับเหมาบุญ รายจ่ายในการจัดก็จะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ คือ มีรายจ่ายทั้งสิ้นประมาณ 338,000 - 347,000 บาท ทั้งนี้สิ่งที่แตกต่างกันมากอยู่ที่องค์ประกอบของรายจ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินใต้โต๊ะ ซึ่งนอกจากจะมีเป็นจำนวนเงินที่สูงที่สุดแล้ว ยังมีสัดส่วนค่อนข้างมากถึงราวร้อยละ 60 ของรายจ่ายรวม ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรายจ่ายที่สำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- เงินใต้โต๊ะ (สายป่าและสายยาว) 200,000 บาท/วัน

- ค่าซื้อบั้งไฟ 116,000 บาท

- ค่าการพัฒนาชุมชน (มอบให้หมู่บ้าน) 15,000 - 20,000 บาท/วัน

- ค่าจ้างทีมเรดาร์ 5,000 บาท/วัน

- ค่าเบี้ยเลี้ยง กรรมการหมู่บ้าน 2,000-6,000 บาท/วัน

(ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่าง 1 บ่อน ในตารางที่ 4.3 หน้า 55)

และสำหรับส่วนกรณีของประเภท**บ่อนนอกเทศกาลหรือบ่อนอาชีพ**นั้น รายจ่ายในการจัดใกล้เคียงค่อนข้างมากกับกรณีของประเภท**บ่อนในเทศกาล**แต่มีผู้จัดที่เป็นผู้รับเหมาบุญ คือ มีรายจ่ายทั้งสิ้นประมาณ 339,000- 348,000 บาท เช่นเดียวกันกับองค์ประกอบของรายจ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินใต้โต๊ะซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรายจ่ายที่สำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่

- เงินใต้โต๊ะ (สายป่าและสายยาว) 200,000 บาท/วัน

- ค่าซื้อบั้งไฟ 116,000 บาท

- ค่าการพัฒนาชุมชน (มอบให้หมู่บ้าน) 15,000 - 20,000 บาท/วัน

- ค่าจ้างทีมเรดาร์ 5,000 บาท/วัน

- ค่าเบี้ยเลี้ยง กรรมการหมู่บ้าน 2,000-6,000 บาท/วัน

(ดูรายละเอียดของบ่อนตัวอย่าง 1 บ่อน ในตารางที่ 4.6 หน้า 57)

3.2 จำนวนผู้เล่นพนัน

3.2.1 กรณี “วัวชนภาคใต้”

จากการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้ประมาณการจำนวนผู้เล่นการพนันวัวชนใน 7 จังหวัดภาคใต้ว่ามีทั้งสิ้น 226,000 คน แบ่งได้เป็น กลุ่มแรกคน นักการพนันหรือบุคคลที่เล่นการพนันวัวชนจริงๆ 21,000 คน และกลุ่มที่สอง ประชาชนทั่วไปที่ชอบวัวชน ออกไปชม และเล่นการพนันเมื่อมีวัวดังวัวดี 205,000 คน (หน้า 63)

ทั้งนี้ ผู้คนที่เข้าไปในสนามชนวันต้องเล่นการพนันหรือเข้าไป “เล่นวัว” เป็นด้านหลัก จึงในสนามวัวชนมีคนจำนวนน้อยมากที่เข้าไปชมในเชิงหาความสำคัญ ความสุข หรือชื่นชอบ หรือนักท่องเที่ยว โดยการใช้มิติการเล่นการพนันเป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่จะดึงดูดให้แต่ละสนามหรือแต่ละวันมีปริมาณผู้เล่นพนันมากหรือน้อยมักจะขึ้นอยู่กับ หนึ่ง เกรดหรือระดับของสนามชนวัวว่าอยู่ในระดับอะไร (วัดจากพฤติกรรมของนายสนามและหรือผู้จัดการสนามว่ามีความเป็นบุคคลนักเลงหรือจิตใจกับผู้อื่นมากน้อยแค่ไหน) สอง ซึ่งสำคัญที่สุดคือ วัวที่ชนว่าเป็นวัวดัง หรือวัวตัวดี ย่อมเป็นการจูงใจคนเล่นการพนัน (หน้า 60 และ 63)

นอกจากทำการประมาณการจำนวนผู้เล่นพนันวัวชนใน 7 จังหวัดภาคใต้แล้ว ผู้วิจัยยังได้พยายามจำแนกนักการพนันวัวชนออกเป็นกลุ่มต่างๆตามเกณฑ์วงเงินเล่นพนันได้ 5 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก นักการพนันวัวชนที่ชื่นชอบและชีวิตนิยมชมชอบกับการเดินทางไปชนวัวตามนัดการชนของสนามชนวัวหรือบ่อนต่างๆ โดยเล่นการพนันวัวชนเป็นอาชีพ เช่น สงขลา มีประมาณ 3,000-5,000 คน เป็นที่คุ้นหน้าคุ้นตาของผู้คนและเป็นที่รู้จักของนายสนาม ฐานะดี เล่นการพนันในราคาที่สูง อาจจะมีเงินมาเล่นวัวมกราคมละเกือบ 1,000,000 บาท หรือมากกว่า 1,000,000 บาท ขึ้นไป บางคราวอาจจะแพ้หมดเงินสด แต่สามารถเล่นเงินโดยไม่มีเงินสดแต่สามารถโอนหรือเรียกเอาเงินจากคนอื่นมาชะร้งเงินที่ตนแพ้ได้อย่างสะดวกทันทีทันใด ส่วนใหญ่แล้วจะเป็น “นายหัว” ในสายตาคนทั่วไป หรือเป็น “ขาใหญ่” ที่มีการยอมรับจากสังคมโดยทั่วไป ทั้งราชการและแวดวงนักการพนันถึงอิทธิพลและบารมีสูงมากในสังคมภาคใต้ อาจจะเป็นนักธุรกิจใหญ่ หรือข้าราชการระดับสูง ฯลฯ

นักพนันกลุ่มนี้เป็นคนที่มีความรู้ในการชนวัวจนเป็นที่ยอมรับหรืออาจจะถือว่าเป็น “เซียน” มีลักษณะร่วมกันคือ เวลาวัวชนจะใช้สมาธิสูงในการเล่นการพนัน มีวิธีการเล่นการพนันที่มีความเป็นอิสระในการเล่นต่อราคาพลิกผันตามที่ตนเองอยากจะเล่น (ตามความรู้ความสามารถในการดูลีลาการชน และสามารถเข้าถึงประวัติการเลี้ยงดูและการฝึกซ้อมจากนายสนามได้) นอกจากนี้ ยังเป็นกลุ่มบุคคล “เริ่มต้นกำหนดราคาต่อ-รอง” ในการชนวัวคู่ชนๆ อยู่ในอัตราต่อ-รอง ขึ้นลงเท่าไรๆ ที่สำคัญด้วยเช่นกันคือ คนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยมีนักพนันทั่วไปเล่นพนันด้วยเพราะความเกรงใจ ไม่กล้า ทำให้บางคนหรือบางรายของกลุ่มนี้อาจจะแพ้ชนะหรือชนะทั้งสองตัวในวันหนึ่งๆ

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มนักการพนันในระดับสูง หรือคล้ายกับกลุ่มแรก แต่อาจจะมีการมีและเงินน้อยกว่ากลุ่มแรก และเล่นการพนันวัวชนเป็นประจำ โดยอาจจะเล่นวันละเป็นเงินเกือบ 100,000 หรือหลายๆแสนบาท อาจจะมีความเป็นของตนเอง ชื่อขายวัวชน จุดเด่นคือ มีความรู้ประวัติการชน ประวัติการเลี้ยง การฝึกซ้อมของวัวแต่ละตัว คนลักษณะนี้จะแวะเวียนไปเล่นตามสนามหรือบ่อนต่างๆ ที่ใกล้บ้านหรือตนเอง โดยที่กลุ่มนี้อาจจะมาจากการเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เช่น สจ. ส.อบต. สท. และนายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และกลุ่มขาประจำการเล่นพนันวัวชน ลักษณะการเล่นการพนันจะอิสระเช่นเดียวกันกับกลุ่มแรก หรืออาจจะเป็นคนเล่นให้กับนักเล่นพนันกลุ่มแรก มีลักษณะการเล่นเป็นของตนเอง เช่น อาจเล่นกับวัวทั้งสองตัวหรืออาจจะชนะทั้ง 2 ฝ่ายในคู่หนึ่งๆ หรือ เล่นแบบเอาชอด ทำให้มีโอกาสชนะได้แม้ว่าจะไม่มากก็ตาม

กลุ่มที่สาม กลุ่มนักการพนันในระดับกลาง อาจจะติดตามบุคคลตามกลุ่มแรกหรือกลุ่มที่สอง และชอบเล่นการพนันวัวชนเป็นประจำ โดยเล่นเพื่อเอาเงินกลับบ้านเพียงอย่างเดียว นักพนันกลุ่มนี้อาจจะเล่นพนันวันละเป็นเงินหลายๆหมื่นบาท เช่นกว่า 10,000 – หลายๆ หมื่นบาท นักพนันกลุ่มนี้เป็นคนเล่นการพนันชนวัวที่มีปริมาณมากที่สุดในแต่ละสนามในการชนแต่ละวัน วงเงินในการเล่น ขึ้นอยู่กับความชอบของวัวและกำลังเงินในการเตรียมตัวมาบ่อน และมีลักษณะการเล่นการพนันแบบอิสระ

กลุ่มที่สี่ เป็นชาวบ้านทั่วไปหรือชาวบ้านแบบรากหญ้า ที่ชอบเล่นการพนันชนวัวและเป็นผู้ที่เล่นประจำ อาจจะเป็นลูกบ้าน คนในตำบล หรือในอำเภอ มีความเป็นอิสระในการเล่น มักจะเล่นแตกต่างกันไป ทั้งเอาชอดและผูกแข่ง บางรายอาจจะมาขายของด้วย ตามวัวมาด้วย จำนวนเงินที่เล่นการพนันไม่สูงประมาณหลักห้าพันบาทถึงหมื่นหรือสองหมื่น (5,000- 10,000-20,000) บาท

กลุ่มที่ห้า เป็นชาวบ้านที่เล่นวัวชนเป็น “แบบขาเชียร์” ชอบวัวชนแต่อาจจะชอบหรือไม่ชอบเล่นการพนัน เพราะไม่เดินทางไปเล่นการพนัน แต่ไปดู ไปชมวัว เมื่อวัวที่มีจากถิ่นฐานบ้านตนเองคิดคู่ติดเดิมพันชน เห็นวัวตัวดังกล่าวเกิดหรือเลี้ยงหรือเดิน ซ้อมชนอยู่ตามบริเวณห้อมบ้าน ตำบลตนเองเอง ผู้คนประเภทนี้อยากรู้ อยากเชียร์ วัวบ้านเอง จึงเดินทางมาตามวัวดังในวันชนจริง หรืออาจจะไปร่วมเชียร์ของค่ายที่อยู่ใกล้ถิ่นของตนเองชน อาจจะมาตามเดิมพันหรือมาเล่นในสนามที่มักจะเล่นพนัน “แบบผูกแข่งหรือผูกขา” บุคคลในกลุ่มนี้มีจำนวนมาก และเงินเล่นพนันไม่มากนักเป็นระดับ 1,000- 10,000 บาท โดยพฤติกรรมการเล่นไม่อิสระ เพราะต้องเล่นการพนันตามวัวของบ้าน หรือวัวในค่าย หากแพ้ก็จะแพ้เหมือนกัน หรือหากวัวจากบ้านชนะ ก็จะชนะเหมือนกัน แต่อาจจะอิสระในการเล่นพนันในการชนของวัวคู่อื่นๆ กับบุคคลบ้านอื่นๆ (หน้า 60-62 และดูข้อมูลตัวเลขในตาราง หน้า 63 ประกอบด้วย)

อนึ่ง การจำแนกผู้เล่นพนันออกเป็น 5 กลุ่มตามเกณฑ์วงเงินพนันข้างต้นนี้ รายละเอียดที่มีอยู่ในแต่ละกลุ่มยังสามารถบอกอีกได้ว่า ผู้เล่นพนันวัวเป็นใคร และมีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ฯลฯ

3.2.2 กรณีไก่ชน

ควรกล่าวเป็นเบื้องต้นในที่นี้ว่า รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการพนันไก่ชนที่ใช้สำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้นี้มี 3 โครงการด้วยกัน ดังที่ระบุข้างต้นแล้วนั้น นอกจากจะเป็นการศึกษาวิจัยบ่อนพนันไก่ชนที่อยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่นที่บ่อนชนไก่ตั้งอยู่แล้ว แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้น อย่างน้อยสำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้ในนี้เป็นการเฉพาะก็คือ เนื้อหาที่มีในรายงานวิจัยแต่ละเล่มก็แตกต่างกันด้วยไม่มากนัก ไม่เน้นเรื่องถึงความเป็นเอกภาพและความสมบูรณ์ของเนื้อหาเมื่อเปรียบเทียบกับ “วชนภาคใต้” หรือ “บั้งไฟภาคอีสาน” ดังนั้น ข้อเสนอเบื้องต้นนี้จึงเป็นเพียงการฉายให้เห็นภาพรวมคร่าวๆ ของการสังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับผู้เล่นพนันไก่ชน

จากการวิจัยภาคสนาม ไม่ปรากฏว่ามีรายงานการวิจัยเล่มใดเลยใน 3 เล่มนี้ที่ได้ทำการประมาณการจำนวนผู้เล่นการพนันไก่ชนแต่อย่างใด ทำให้ไม่อาจทราบถึงจำนวนผู้เล่นพนันไก่ชนทั้งหมดได้ เช่นเดียวกันกับกรณี “บั้งไฟภาคอีสาน”

สำหรับเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับผู้เล่นพนันไก่ชนที่สำคัญและน่าสนใจจากรายงานการวิจัยทั้ง 3 เล่มนี้ โดยการอ้างอิงจาก “ไก่ชนสุพรรณบุรี” เป็นหลัก เพราะมีเนื้อหาที่ค่อนข้างชัดเจนและสามารถอ่านเข้าใจได้ง่ายกว่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) นักเล่นพนันไก่ชนคือใคร

นักพนันชนไก่คือ ผู้ที่เดินทางเข้าบ่อนชนไก่เพื่อเล่นพนัน อาจจะมีเป้าหมายรองลงมา เช่น เพื่อการพักผ่อน ได้พบปะพรรคพวกเพื่อนฝูงในแวดวงเดียวกัน

คุณสมบัติเฉพาะของนักพนันไก่ชนคือ ในเบื้องต้นจำเป็นต้องมี การเขียนหนังสือคลอง คัดคำนวณเก่ง มีประสบการณ์ด้านไก่ชนมาก่อน ความจำดี ฯลฯ รวมทั้งยังต้องเป็นผู้ที่มีไหวพริบปฏิภาณเยี่ยม มีเหลี่ยมมีคม มีจังหวะการเล่นพนัน และต้องดูทิศทางการเล่นพนันของพรรคพวกเพื่อนฝูงที่เล่นพนันด้วยกัน ฯลฯ บุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นนี้มักจะไม่สามารถเล่นพนันชนไก่ได้ และถ้าหากหลงเข้ามาเล่นพนันก็มักจะถูก “รุมกิน” จากนักพนันคนอื่นๆ

สิ่งที่สำคัญด้วยเช่นกันก็คือ ส่วนใหญ่แล้วนักเล่นพนันไก่ชนจะเป็นผู้มีฐานะทางการเงินดี มีรายได้ประจำ มีหน้าที่การงานประจำ บางคนมาเล่นพนันชนไก่เพื่อพักผ่อนในวันหยุด

ผู้เล่นพนันชนไก่มาจากหลายอาชีพ เช่น ข้าราชการ ตำรวจ ทนายความ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ พนักงานบริษัทเอกชนต่างๆ ฯลฯ นักพนันชนไก่จะมีการติดต่อสื่อสารกันเองว่า เล่นพนันชนไก่ที่บ่อนไหนสนุก ไม่จำกัดวงเงินพนัน ฯลฯ ก็จะพากันเดินทางไป

อนึ่ง มีบ้างเหมือนกันที่มีนักพนันชนไก่ที่พัฒนาการมาจากคนเลี้ยงไก่ชน เช่น บางคนเป็นมือซ้ายของขุม บางคนเป็นเจ้าของไก่ชน หรือเจ้าของขุมไก่ชน ฯลฯ ในเวลาต่อมาได้เลิกเลี้ยงไก่ชน แต่หันมาเล่นพนันชนไก่เพียงอย่างเดียว โดยบางคนมีรายได้จากการเล่นพนันไม่น้อยกว่า 20,000 – 30,000 บาท ต่อเดือน ด้วยการเดินทางไปเล่นพนันไก่ชนหมุนเวียนกันตามบ่อนต่างๆ อย่างน้อย 4 - 5 วันในหนึ่งสัปดาห์

กลุ่มนักพนันลักษณะนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนบ่อนชนไก่ที่เพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นบ่อนได้รับอนุญาตและบ่อนป่า

ส่วนผู้เล่นพนันชนไก่ที่เป็นเกษตรกรหรือประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีส่วนน้อยมาก ยกเว้นเจ้าของไก่ชน หรือผู้ติดตามเจ้าของขุมไก่ชน

สุดท้าย การพนันชนไก่เป็นกิจกรรมการเล่นของผู้ชาย โดยสามารถพิจารณาและสังเกตได้จากนักพนันชนไก่ เจ้าของขุมไก่ เจ้าของบ่อนชนไก่ มือน้ำ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการชนไก่ อื่นๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย ผู้หญิงที่เข้าไปในบ่อนชนไก่เพื่อเล่นพนันชนไถ่มีจำนวนน้อยมากไม่ถึงร้อยละ 5 ของนักพนันทั้งหมด และผู้หญิงที่อยู่ในบ่อนชนไถ่มักจะมีบทบาทอย่างอื่น ๆ เช่น ขายอาหาร เครื่องดื่ม ขายยาและเวชภัณฑ์ไก่ชนหรือทำความสะอาด ฯลฯ

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การพนันชนไก่ที่เข้าสู่ระบบธุรกิจเป็นการละเล่นที่มีการแบ่งชนชั้น แบ่งระดับคนเล่นพนันด้วยระบบของการเล่น ผ่านการคัดเลือกด้วยระบบของม่นเองและแบ่งเพศอย่างชัดเจน (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 17, 22-23, 29 และ 44)

สำหรับ นักเล่นพนันไก่ชนของ “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” และ “ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” ก็จะมีลักษณะทั่วไปใกล้เคียงกับสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้

(2) นักเล่นพนันไก่ชนในบ่อนสุพรรณบุรี

2.1) บ่อนชนไก่แบบบ่อนป่า/บ่อนบ้าน มีคนเล่นพนันไก่ชนเข้าบ่อนประมาณ 50 คน/ครั้ง ส่วนใหญ่จะเดินทางมาด้วยรถมอเตอร์ไซด์ เป็นคนบ้านใกล้เรือนเคียงและรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ไก่ชนที่จะเข้าบ่อนใหญ่ได้ต้องเป็นไก่ชนที่เคยชนะที่บ่อนป่าอย่างนี้ก่อนสัก 2-3 ครั้ง เพื่อสร้างความมั่นใจให้เจ้าของไก่ บ่อนป่าจะมีไก่ชนเฉลี่ยครั้งละ 3 คู่ มีวงเงินเดิมพันเฉลี่ยต่อคู่ประมาณ 2,000 บาท รวมวงเงินเดิมพันต่อครั้งที่เปิดบ่อนชนไก่ประเภทนี้ประมาณ 6,000 บาทต่อครั้งต่อบ่อน (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 14 และ 24)

อนึ่ง นักเล่นพนันไก่ชนของ “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” และ “ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” ก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกับสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้

“ประเภทของคนเข้ามาในสนามชนไก่ อาจแบ่งได้ ๖ กลุ่มด้วยกัน คือ ๑) เจ้าของไก่และเพื่อน ๒) คนมาเล่นแบบไม่มีไก่มา ๓) คนที่อุ้มไก่มาขายส่วนมากเป็นผู้อายุ ๔) คนขายอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการชนไก่ ๕) คนค้าขายอาหาร เครื่องดื่ม ๖) คนที่มาดูเฉย ๆ โดยปกติกลุ่มคนที่เล่นพนันมักจะเป็นกลุ่มที่ ๑ กับ ๒ เป็นหลัก ส่วนคนกลุ่ม ๓,๔ ก็อาจจะม่นบ้างไม่มากนักทั้งในแง่ผู้เล่นหรือวงเงินที่เล่นพนัน” (“ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” หน้า 29)

2.2) บ่อนชนไก่แบบธุรกิจ ผู้เล่นพนันชนไถ่ส่วนใหญ่จะเป็นคนมาจากต่างถิ่นประมาณร้อยละ 80 เช่น จากจังหวัดนนทบุรี ลพบุรี อ่างทอง ชัยนาท นครปฐม เป็นต้น นักพนันชนไถ่กลุ่มนี้จะมีการติดต่อสื่อสารกันเองว่า เล่นพนันชนไถ่ที่ไหนสนุก ไม่จำกัดวงเงินพนัน ก็จะเดินทางไปกัน นักเล่นพนันชนไถ่ส่วนที่เหลือเป็นคนในพื้นที่สุพรรณบุรี

บ่อนชนไก่แบบธุรกิจจะมีผู้เข้าบ่อนเฉลี่ยประมาณครั้งละ 400 คน เปิดบ่อนทุกเดือนๆละ 2 ครั้ง แต่แต่ละครั้งจะมีไก่ชนเฉลี่ยประมาณ 7 คู่ มีวงเงินเดิมพันเฉลี่ยต่อบ่อนประมาณ 5,000 บาท รวมวงเงินเดิมพันต่อครั้งที่เปิดบ่อนชนไก่ประเภทนี้ประมาณ 35,000 บาทต่อครั้งต่อบ่อน

ทั้งนี้สามารถจำแนกประเภทนักพนันชนไก่ออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

หนึ่ง เขียนพนันชนไก่ คือ กลุ่มนักพนันชนไก่ที่นั่งอัดจันทร์ชั้นแรกติดกับสังเวียนชนไก่ (ring side) เพื่อจะได้พิจารณาดูไก่ชนได้ชัดเจน ดูแปลได้แม่นยำ และกล้าเล่นพนันไม่จำกัดวงเงินพนัน ขึ้นกับสภาพการชนกันของไก่คู่นั้นๆ ในพื้นที่ภาคกลางจะมีเขียนพนันชนไก่กลุ่มนี้กระจายอยู่ทั่วภาคกลาง ประมาณ 50 คน เฉพาะในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีจะมีเขียนพนันประมาณ 10 คน เขียนพนันกลุ่มนี้จะตระเวนเล่นการพนันชนไก่ในบ่อนขนาดกลางถึงบ่อนขนาดใหญ่ที่เป็นบ่อนที่ถูกต้องตามกฎหมายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วภาคกลาง วงเงินพนันช่วงไก่ที่กำลังชนกันหรือเล่นนอกประมาณ 10,000 บาทต่อคนต่อกู่

สอง นักพนันท้องถิ่น เป็นกลุ่มนักพนันที่มีเป็นจำนวนมาก ในแต่ละบ่อนชนไก่จะมีนักพนันชนไก่กลุ่มนี้ประมาณ 150 – 200 คน เป็นคนในพื้นที่จังหวัดนั้น มีที่นั่งตั้งแต่อัดจันทร์ชั้นที่ 2 – 4 รอบสังเวียน มีทุนพนันไม่มากนัก วงเงินพนันต่อบ่อนประมาณ 4,000 – 5,000 บาท

สาม นักพนันสมัครเล่น รวมทั้งกลุ่มผู้ชมทั่วไป จะนั่งบนอัดจันทร์สูงกว่าชั้นที่ 3 หรือชั้นที่ 4 พื้นที่นั่งบริเวณนี้จะกว้างเมื่อรู้สึกเหมือนหกล้าสามารถนอนพักได้ นักพนันกลุ่มนี้จะมีทั้งผู้สูงอายุ ผู้หญิง เด็กเยาวชน จำนวนประมาณ 100 คน มีวงเงินเล่นพนันประมาณ 100 – 1,000 บาท (“ไก่ชนสุพรรณบุรี” หน้า 18)

ทั้งนี้และทั้งนั้น ควรกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า ผู้วิจัย“ไก่ชนสุพรรณบุรี”ได้นำเอาข้อมูลตัวเลขของจำนวนผู้เล่นพนันไก่ชน และวงเงินเดิมพันของบ่อนพนันไก่ชนทั้งสองประเภทข้างต้นนี้ใช้เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการประมาณการวงเงินเล่นพนันรวมทั้งหมดของบ่อนไก่ชนในสุพรรณบุรีต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่ง นักเล่นพนันไก่ชนของ “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” และ “ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” ก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกับสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เช่น

“บ่อนเมือง คนเข้าบ่อนเป็นนักพนันมืออาชีพหรือ “เขียนพนัน” กระเป๋านักมากกว่า เกษตรกร บ่อนเมืองเป็นบ่อนมีชื่อเสียงระดับภาคเหนือได้รับการยอมรับจากผู้คนในวงการพนันชนไก่ว่าเป็นสถานที่จัดการชนไก่เฉพาะไก่ดังจากชุมใหญ่มีวงเงินเดิมพันระดับสูง 1 แสนบาทขึ้นไป และต้อนรับการชนไก่จากต่างภาค มีนักพนันมืออาชีพกระเป๋านักเข้ามาเล่นพนันต่อรองทั้งในท้องถิ่น ต่างจังหวัดและต่างภาค นั่งรถส่วนตัวเปิดโรงแรมไว้แล้วเข้ามาเล่น บ่อนชนไก่ระดับบ่อนเมืองมีอยู่ 2 แห่งคือ บ่อนชนไก่แม่ย้อย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ กับบ่อนชนไก่กาดสมานชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” (“ไก่ชนภาคเหนือตอนล่าง” หน้า 29)

3.2.3 กรณี “บั้งไฟภาคอีสาน”

จากการวิจัยภาคสนาม ทีมวิจัยไม่ได้ทำการประมาณการจำนวนผู้เล่นการพนันบั้งไฟในเขตภาคอีสานแต่อย่างใด ทำให้ไม่อาจทราบจำนวนผู้เล่นพนันบั้งไฟทั้งหมดได้

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องนี้ก็คือ ทีมวิจัยได้ทำการจำแนกผู้เล่นพนันบั้งไฟออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้จำนวนนักเล่นการพนันบั้งไฟในสนามในเขตอีสานใต้ประมาณ 1,000 คน/บ่อน/วัน เป็นเกณฑ์ และทำการจำแนกนักพนันทั้งหมดนี้ออกได้เป็น 3 ระดับ การแบ่งระดับนักพนันบั้งไฟใช้เกณฑ์ประมาณการวงเงินพนันของนักพนันเป็นหลัก กล่าวคือ กลุ่มแรก ระดับนักพนันรายใหญ่ โดยวงเงินพนันมากที่สุดอยู่ที่หลักแสนบาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20 (200 คน) กลุ่มที่สอง นักพนันระดับกลางที่มีวงเงินพนันประมาณหลักหมื่นบาทขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 30 (300 คน) และ กลุ่มที่สาม นักพนันระดับรายย่อย (กลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุ) มีวงเงินพนันประมาณ 100 บาทขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 50 (500 คน) (หน้า 63)

สำหรับเนื้อหาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้เล่นพนันบั้งไฟจากตัวอย่างสนามบางแห่งมีดังนี้ (หน้า 62)

(1) จำนวนผู้เล่นพนันในเขตอีสานเหนือ (หน้า 62)

1.1) ในเทศกาล จำนวนคนเล่นการพนันในสนามประมาณ 400 คน สามารถแบ่งนักพนันออกได้เป็น 3 ระดับโดยการแบ่งระดับมาจากเกณฑ์ประมาณการวงเงินพนันของนักพนัน กล่าวคือ

- นักพนันรายใหญ่ โดยวงเงินมากที่สุดอยู่ที่หลักหมื่นขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20 (80 คน) ได้แก่ เซียนบั้งไฟ

- นักพนันระดับกลางที่มีวงเงินพนันประมาณ 500 ขึ้นไป ประมาณ ร้อยละ 30 (120 คน) ได้แก่ ข้าราชการ นักการเมือง พ่อค้า ชาวบ้านที่เป็นเซียนพนัน

- นักพนันระดับรายย่อย มีวงเงินพนันประมาณ 100 บาทขึ้นไป ประมาณร้อยละ 50 (200 คน) ได้แก่ กลุ่มชาวบ้านทั่วไป แม่บ้าน เด็ก เยาวชน คนชรา

1.2) นอกเทศกาล จำนวนคนเล่นพนันในสนามประมาณ 200 คน สามารถแบ่งนักพนันออกได้ เป็น 2 ระดับ คือ

- นักพนันรายใหญ่ โดยวงเงินมากที่สุดอยู่ที่หลักพันถึงหมื่น คิดเป็นร้อยละ 40 (80 คน) ได้แก่ ข้าราชการ นักการเมือง พ่อค้า ชาวบ้านที่เป็นเซียนพนัน

- นักพนันระดับรายย่อย มีวงเงินพนันประมาณ 100 บาทขึ้นไป ประมาณร้อยละ 60 (120 คน) ได้แก่ กลุ่มชาวบ้านทั่วไป แม่บ้าน เด็ก เยาวชน คนชรา

(2) จำนวนผู้เล่นพนันในเขตอีสานใต้ (หน้า 62)

2.1) ในเทศกาล จำนวนนักเล่นการพนันบั้งไฟในสนามประมาณ 1,000 คน สามารถจำแนกนักพนันออกได้เป็น 3 ระดับ โดยการแบ่งระดับมาจากเกณฑ์ประมาณการวงเงินพนันของนักพนัน กล่าวคือ

- นักพนันรายใหญ่ โดยวงเงินมากที่สุดอยู่ที่หลักแสนบาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20 (200 คน) ได้แก่ ข้าราชการ นักการเมือง พ่อค้า

- นักพนันระดับกลางที่มีวงเงินพนันประมาณหลักหมื่นบาทขึ้นไป ประมาณร้อยละ 30 (300 คน) ได้แก่ ข้าราชการ นักการเมือง พ่อค้า ชาวบ้านที่เป็นเซียนพนัน

- นักพนันระดับรายย่อย มีวงเงินพนันประมาณ 100 บาทขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 50 (500 คน) ได้แก่ กลุ่มชาวบ้านทั่วไป แม่บ้าน เด็ก เยาวชน คนชรา

นอกเหนือไปจากนี้ ทีมผู้วิจัยยังได้จำแนกนักพนันบั้งไฟ หรือ เซียนพนัน ออกเป็น 2 ประเภท ดังรายละเอียดข้างล่างนี้

หนึ่ง นักพนันอาชีพ ได้แก่ นักพนันที่เล่นการพนันบั้งไฟเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ได้แก่ผู้ที่เคยเป็นนักการพนันในการพนันประเภทอื่นมาก่อน เช่น ไพ่ ไฮโล เป็นต้น นักพนันมีอาชีพมักเป็นเซียนยิ่งมากกว่าจะเป็นเซียนไต่ เนื่องจากเซียนยังสามารถเป็นผู้กำหนดราคา (ราคายั่ง) เพื่อลดความเสี่ยงในการเสียพนัน ถือว่าเล่นพนันแบบได้เปรียบ และปิดประตูแพ้ เพราะสามารถเลือกเวลา หรือเปิดราคา ได้ตามใจชอบ

ตำแหน่งของนักพนันอาชีพในสนาม มักอยู่บริเวณหน้าฐาน และเซียนพนันอาชีพมักมียานพาหนะเป็นของตัวเอง สามารถเดินทางไปสนามได้ทุกสนาม ทั้งสนามเล็กและสนามใหญ่ กล่าวคือ เมื่อถึงเทศกาลก็จะเล่นพนันในสนามใหญ่ทางอีสานใต้ แต่เมื่อหมดช่วงเทศกาลก็ไปเล่นในสนามเล็กทางอีสานเหนือ

ส่วนนักพนันอาชีพที่มีอาชีพอื่นรองรับ มักมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ทำรายได้สูง เช่น ข้าราชการ ทั้งตำรวจ ทหาร และพลเรือน แพทย์ พยาบาล นักธุรกิจ (เจ้าของร้านทอง) นักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งนักพนันอาชีพเหล่านี้มักอยู่ในเขตอีสานใต้ ซึ่งต่างจากนักพนันอาชีพที่มีอาชีพอื่นในเขตอีสานเหนือมักเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย รายได้ไม่สูงนัก ได้แก่ ครู ตำรวจ นักพนันประเภทนี้มักเล่นเป็นทั้งเซียนไต่ และเซียนยั่ง

นักพนันอาชีพอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ พระภิกษุ นักพนันประเภทนี้เป็นทั้งเจ้าของค่ายบั้งไฟ และนักการพนัน วงเงินการเล่นพนันของนักพนันประเภทนี้จำนวนเงินจะสูงกว่านักพนันประเภทสมัครเล่น ส่วนใหญ่เล่นกันเองระหว่างพระด้วยกัน มีบ้างที่ “จับ” กับฆราวาสนักพนัน และส่วนหนึ่งมอบเงินให้ฆราวาสที่ไว้ใจได้ไปเล่นแทน

สอง นักพนันสมัครเล่น ได้แก่ ผู้ที่เล่นการพนันบั้งไฟเป็นครั้งคราว เล่นเฉพาะสนามใกล้บ้าน และเล่นเฉพาะในช่วงเทศกาล เนื่องจากมีทุนทรัพย์น้อย นักพนันประเภทนี้มักเป็น “เซียนไต่” มากกว่าเล่นเป็น “เซียนยั่ง” การเริ่มเล่นพนันบั้งไฟมักเริ่มที่หมู่บ้านของนักพนันก่อน แล้วจึงไปเล่นในหมู่บ้านอื่นในละแวกใกล้เคียง นักพนันสมัครเล่นส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อยู่ในรูปลักษณะของ “แม่บ้าน” และเล่นพนันด้วยวงเงินพนันต่ำ เมื่อได้แล้วก็ตัดใจเลิก หรือที่เรียกว่า “หาเงินค่ากับข้าว”

นักพนันสมัครเล่น มักเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย สัดส่วน 80 : 20 (ญ:ช)” (หน้า 47)

3.3 วงเงินการเล่นพนัน

3.3.1 กรณี “วัชนภาคใต้”

ในการประมาณการวงเงินการเล่นพนันวัชนภาคใต้นั้น ผู้วิจัยพบว่า มีวงเงินพนันรวมกันทั้งสิ้นประมาณปีละ **73,113,600,000** บาท โดยแบ่งเป็น หนึ่ง เงินหมุนเวียนการพนันแบบต่อรองจำนวน **71,769,600,000** บาทและสอง เงินเดิมพันรวมของทุกสนามจำนวนประมาณปีละ **1,344,000,000** บาท (หน้า 97-98)

สำหรับ รายละเอียดการประมาณการของเงินหมุนเวียนการพนันจำนวน 71,769,600,000 บาท นั้น แสดงอยู่ในตารางที่หน้า 97 ของรายงานการวิจัย

สรุปประมาณการผู้เล่นการพนัน เงินสด และเงินหมุนเวียนการพนันวัชนภาคใต้

กลุ่มคน	จำนวนผู้ชม (วันต่อบ่อน)	เงินสด (ต่อกคน)	รวมจำนวนเงินสด (ต่อวัน)	จำนวนเงินหมุนเวียน (ต่อวัน)	จำนวนเงินหมุนเวียน (ต่อปี ต่อ 28 บ่อน)
กลุ่มแรก	10	1,000,000	10,000,000	30,000,000	20,160,000,000
กลุ่มที่สอง	100	100,000	10,000,000	30,000,000	20,160,000,000
กลุ่มที่สาม	1,000	10,000	10,000,000	30,000,000	20,160,000,000
กลุ่มที่สี่	1,000	5,000	5,000,000	15,000,000	10,080,000,000
กลุ่มที่ห้า	200	3,000	600,000	1,800,000	1,209,600,000
รวม	2,310	-	35,600,000	106,800,000	71,769,600,000

ที่มา : “วัชนภาคใต้” หน้า 97

คำอธิบายประกอบข้อมูลตัวเลขในตารางข้างต้นมีดังนี้ “จากตารางข้างบนนี้ พบว่าจำนวนเงินประมาณการวงเงินพนันผ่าน “ผู้เล่นการพนัน” โดยรวมแบบต่อรองของนักการพนันทั้ง 5 กลุ่ม (ตามการคำนวณที่ใช้ตัวเลขจำนวนคนเล่นการพนันต่อบ่อนหรือสนามเฉลี่ยประมาณวันละ 2,310 คน) และมีการพกพาเงินสดเข้าสนามหรือบ่อนหนึ่งๆต่อวัน จำนวน 35,600,000 บาท จำนวนเงินหมุนเวียนต่อวันทั้ง 28 บ่อนจะเป็นจำนวน 106,800,000 บาท ดังนั้น ประมาณเงินหมุนเวียนในการพนันแบบต่อรองการวัชนของนักการพนันทั้งสิ้นก็คือ จำนวน **71,769,600,000** บาท” (หน้า 97)

สำหรับเงินเดิมพันรวมของทุกสนามจำนวนประมาณปีละ **1,344,000,000** บาทนี้ได้มาจาก “การประมาณการของเงินเดิมพันของสนามต่างๆ ที่มีเดิมพันวัชนทุกคู่เฉลี่ยวันละประมาณ **2,000,000** บาท มีการชนวัชรวมทั้งสิ้น 28 สนาม และมีวันชนรวมทั้งหมด 24 วัน คิดเป็นเงินเดิมพันประมาณปีละ **1,344,000,000** บาท” (หน้า 97)

อนึ่ง จากรายงานสถานการณ์การพนันล่าสุดของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลสำรวจในช่วงระหว่างเดือนธันวาคม 2543 - กุมภาพันธ์ 2554 โดยศูนย์วิจัยปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย นั้น วงเงินการพนันของสลากกินแบ่งมีประมาณ 7.6 หมื่นล้านบาท และวงเงินการพนันหวย ได้ดินมีประมาณ 1.02 แสนล้านบาท ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วงเงินพนันของวัวชนภาคใต้ที่ถูกกฎหมาย 28 บ่อนใน 7 จังหวัด ซึ่งมีรวมกันทั้งสิ้นประมาณปีละ 73,113,600,000 บาท นั้น นับเป็นจำนวนวงเงินพนันที่ใกล้เคียงกันกับวงเงินการพนันของสลากกินแบ่ง หรือน้อยกว่าวงเงินการพนันหวยได้ดินประมาณร้อยละ 25

3.3.2 กรณีไก่ชน

ควรกล่าวเป็นเบื้องต้นในที่นี้ว่า รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการพนันไก่ชนที่ใช้สำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้นี้มี 3 โครงการด้วยกัน ดังที่ระบุข้างต้นแล้วนั้น นอกจากจะเป็นการศึกษาวิจัยบ่อนพนันไก่ชนที่อยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่นที่บ่อนชนไก่ตั้งอยู่แล้ว แต่ที่สำคัญกว่าอย่างน้อยสำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการเฉพาะก็คือ เนื้อหาที่มีในรายงานวิจัยแต่ละเล่มก็แตกต่างกันด้วยไม่มากนักน้อย ไม่นับเนื่องถึงความเป็นเอกภาพและความสมบูรณ์ของเนื้อหาเมื่อเปรียบเทียบกับ “วัวชนภาคใต้” หรือ “บั้งไฟภาคอีสาน” ดังนั้น ข้อสรุปเบื้องต้นนี้จึงเป็นเพียงการฉายให้เห็นภาพรวมคร่าวๆของการสังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวงเงินการเล่นพนันไก่ชน

จากรายงานการวิจัย ปรากฏผลการประมาณการวงเงินเล่นพนันไก่ชนใน 3 พื้นที่ ดังนี้

(1) “ไก่ชนภาคเหนือตอนบน”

การประมาณการวงเงินเล่นพนันของ“ไก่ชนภาคเหนือตอนบน” ผู้วิจัยใช้ข้อมูลตัวเลขเชิงลึก (หมายถึง สมุดบันทึกการเล่นต่อรองของนักพนันไก่ชนตัวอย่าง) ที่รวบรวมได้จากบ่อนตัวอย่างจำนวน 2 บ่อน ได้แก่ บ่อนบ้าน 1 บ่อน (เชียงใหม่) และบ่อนธุรกิจ 1 บ่อน (ลำพูน) มาคำนวณเป็นตัวเลขเบื้องต้นของวงเงินเดิมพัน/เดือน และวงเงินเล่นนอก/เดือน ของบ่อนแต่ละประเภท โดยไม่ได้ทำการคำนวณวงเงินเดิมพันและวงเงินเล่นนอกของแต่ละบ่อน/ปี และ ไม่รวมกรณีบ่อนป่าเพราะจำนวนวงเงินพนันไม่มาก และที่สำคัญด้วยก็คือ เก็บข้อมูลไม่ได้เนื่องจากมีการชนไก่ที่ไม่แน่นอน(หน้า 74) ดังรายละเอียดข้อมูลตัวเลขต่อไปนี้

$$1.1) \text{ วงเงินเดิมพัน 1 บ่อน/เดือน [บ่อนบ้าน 636,000 บาท+ บ่อนธุรกิจ 748,000 บาท] } = 1,384,000 \text{ บาท}$$

$$1.2) \text{ วงเงินเล่นนอก 1 บ่อน/เดือน [บ่อนบ้าน 18,000,000 บาท+ บ่อนธุรกิจ 34,500,000 บาท] } = 52,000,000 \text{ บาท}$$

$$1.3) \text{ วงเงินการเล่นพนัน รวมทั้งหมด/เดือน } = 53,384,000 \text{ บาท}$$

(2) “ไถ่ชนภาคเหนือตอนล่าง”

การประมาณการวงเงินเล่นพนันของ“ไถ่ชนภาคเหนือตอนล่าง” ผู้วิจัยไม่ได้ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลตัวเลขเชิงลึกที่รวบรวม แต่ได้นำเสนอตัวเลขวงเงินเดิมพัน/เดือน และวงเงินเล่นนอก/เดือน ทั้งจากบ่อนบ้านและ บ่อนธุรกิจ ก่อนมาคำนวณเป็นตัวเลขต่อปี ดังรายละเอียดข้อมูลตัวเลขข้างล่างนี้

2.1) วงเงินเดิมพันทุกบ่อน/ปี [บ่อนบ้าน 384,000 - 960,000 บาท + บ่อนธุรกิจ 4,800,000 - 6,000,000 บาท] = 5,184,000 - 6,960,000 บาท

2.2) วงเงินเล่นนอกทุกบ่อน/ปี [บ่อนบ้าน 6,336,000 บาท + บ่อนธุรกิจ 731,680,000 บาท] = 738,016,000 บาท

2.3) วงเงินการเล่นพนัน/ปี รวมทั้งหมด = 743,200,000 – 744,976,000 บาท

(3) “ไถ่ชนสุพรรณบุรี”

การประมาณการวงเงินเล่นพนันไถ่ชนในสุพรรณบุรี ผู้วิจัยใช้ข้อมูลตัวเลขเชิงลึกที่รวบรวมได้จากบ่อนตัวอย่างจำนวน 2 บ่อน ในอำเภอศรีประจันต์ ได้แก่ บ่อนป่า 1 บ่อน และ บ่อนธุรกิจ 1 บ่อนมาคำนวณเป็นตัวเลขเบื้องต้น ก่อนที่จะนำจำนวนบ่อนป่า 77 บ่อน และ บ่อนธุรกิจ 7 บ่อน มาคูณ ตามลำดับเพื่อหา วงเงินเดิมพันทุกบ่อน/ปี และ วงเงินเล่นนอกทุกบ่อน/ต่อปี ซึ่งทำให้สามารถคำนวณวงเงินการเล่นพนันไถ่ชนรวมทั้งหมดของสุพรรณบุรี ดังรายละเอียดข้อมูลตัวเลขข้างล่างนี้

3.1) วงเงินเดิมพันทุกบ่อน/ปี [บ่อนป่า 14,784,000 บาท + บ่อนธุรกิจ 5,880,000 บาท] = 20,664,000 บาท

3.2) วงเงินเล่นนอกทุกบ่อน/ต่อปี [บ่อนป่า 73,920,000 บาท + บ่อนธุรกิจ 29,400,000 บาท] = 103,320,000 บาท (จากการประมาณการวงเงินเล่นนอกคิดเป็นห้าเท่าของวงเงินเดิมพันของบ่อนแต่ละประเภท)

3.3) วงเงินการเล่นพนัน รวมทั้งหมด = 123,984,000 บาท

3.3.3 กรณี “บั้งไฟภาคอีสาน”

จากรายงานการวิจัย ปรากฏผลดังนี้

ประมาณการวงเงินการเล่นพนันบั้งไฟทั้งหมดในเขตภาคอีสานมีทั้งสิ้นปีละ 56,591,000,000 บาท โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้ หนึ่ง ประมาณการวงเงินพนันในเขตอีสานเหนือ กรณีของบ่อนในเทศกาลจำนวนปีละ 7,576,000,000 บาท สอง ประมาณการวงเงินพนันในเขตอีสานเหนือ กรณีของบ่อนนอกเทศกาลปีละ 14,409,500,000 บาท และสาม ประมาณการวงเงินพนันรวมในเขตอีสานใต้ กรณีของบ่อนในเทศกาล (122 วัน) ปีละ 42,181,500,000 บาท

สำหรับ รายละเอียดการประมาณการของเงินหมุนเวียนการพนันจำนวน 56,591,000,000 บาท นั้นแสดงอยู่ในตารางที่ 4.14 หน้า 64 และตารางที่ 4.1.5 หน้า 65 ของรายงานการวิจัย

เมื่อทีมวิจัยทำการประมาณการตัวเลขของจำนวนผู้เล่นพนันบั้งไฟ ทั้งที่เป็นจำนวนรวมและที่มีการจำแนกออกเป็น 2 และ 3 กลุ่มย่อย ตามเกณฑ์ของวงเงินที่เล่นพนันของบ่อนแต่ละประเภทแล้ว ซึ่งมีบ่อนตัวอย่าง จำนวน 3 บ่อนด้วยกัน (หมายถึง หนึ่ง จำนวนผู้เล่นพนันบั้งไฟในเขตอีสานเหนือในเทศกาล - คูตารางที่ 4.11 หน้า 62 สอง จำนวนผู้เล่นพนันบั้งไฟในเขตอีสานเหนือนอกเทศกาล- คูตารางที่ 4.12 หน้า 62 และ สาม จำนวนผู้เล่นพนันบั้งไฟในเขตอีสานใต้ในเทศกาล-คูตารางที่ 4.13 หน้า 63)

ขั้นตอนต่อจากนี้ ทีมวิจัยได้นำตัวเลขจากการประมาณการเหล่านี้ไปเป็นฐานข้อมูลสำหรับการประมาณการวงเงินพนันของบ่อนตัวอย่าง 3 ประเภทที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอย่างละเอียดต่อไป ก่อนที่จะนำไปสู่ข้อสรุปการประมาณการวงเงินพนันในธุรกิจบั้งไฟทั้งหมดในภาคอีสานในตอนท้าย

ในการประมาณการตัวเลขของวงเงินพนัน โดยใช้ข้อมูลจากบ่อนบั้งไฟ 3 ประเภทนี้ก็จะเป็นไปอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน ตามขั้นตอนต่อไปนี้คือ

- ประมาณการวงเงินพนัน/วัน = จำนวนผู้เล่นพนัน (จำแนกตามประเภทของนักพนัน) x จำนวนวงเงินของผู้เล่นพนันแต่ละประเภท x จำนวนรอบ

- ประมาณการวงเงินพนันรวม/ปี = ประมาณการวงเงินพนัน/วัน x จำนวนวันที่เปิดบ่อน
ทั้งนี้ โดยสรุป ตัวเลขของประมาณการวงเงินพนันบั้งไฟทั้งหมดในเขตภาคอีสานมีทั้งสิ้น = 56,591,000,000 บาท ซึ่งสามารถจำแนกเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

(1) ประมาณการวงเงินพนันในเขตอีสานเหนือ กรณีของบ่อนในเทศกาล

1.1) ประมาณการวงเงินพนัน/วัน = 61,600,000 บาท

1.2) ประมาณการวงเงินพนันรวม/ปี = 7,576,000,000 บาท

(2) ประมาณการวงเงินพนันในเขตอีสานเหนือ กรณีของบ่อนนอกเทศกาล

2.1) ประมาณการวงเงินพนัน/วัน = 30,100,000 บาท

2.2) ประมาณการวงเงินพนันรวม (123 วัน) = 6,832,700,000 บาท

@ประมาณการวงเงินพนันรวมในเขตอีสานเหนือ/ปี = 14,409,500,000 บาท

(3) ประมาณการวงเงินพนันในเขตอีสานใต้ กรณีของบ่อนในเทศกาล

3.1) ประมาณการวงเงินพนัน/วัน = 345,750,000 บาท

3.2) ประมาณการวงเงินพนันรวม (122 วัน) = 42,181,500,000 บาท

ทั้งนี้ สัดส่วนวงเงินพนันของเขตอีสานใต้ คิดเป็นร้อยละ 74.5 ของวงเงินพนันทั้งหมด ขณะที่สัดส่วนของวงเงินพนันของเขตอีสานเหนือคิดเป็นเพียงร้อยละ 25.5 ของวงเงินพนันทั้งหมดเท่านั้น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า สัดส่วนวงเงินพนันของเขตอีสานใต้ มากกว่าสัดส่วนของวงเงินพนันของเขตอีสานเหนือถึงประมาณ 3 เท่าตัวทีเดียว

อนึ่ง จากรายงานสถานการณ์การพนันล่าสุดของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลสำรวจในช่วงระหว่างเดือนธันวาคม 2543 - กุมภาพันธ์ 2554 โดยศูนย์วิจัยปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั้น วงเงินการพนันของสลากกินแบ่งมีประมาณ 7.6 หมื่นล้านบาท และวงเงินการ

พนันหวยใต้ดินมีประมาณ 1.02 แสนล้านบาท ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วงเงินพนันของ “บั้งไฟภาคอีสาน” ซึ่งมีรวมกันทั้งสิ้นประมาณปีละ 56,591,000,000 บาทนั้น นับเป็นจำนวนวงเงินพนันที่คิดเป็นประมาณร้อยละ 75 ของวงเงินการพนันของสลากกินแบ่ง หรือ ประมาณร้อยละ 50 ของวงเงินการพนันหวยใต้ดิน

4. ประเด็นสำหรับการอภิปรายและศึกษาวิจัย (ในอนาคต) ของการพนันพื้นบ้าน

ประเด็นสำหรับการอภิปรายและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพนันพื้นบ้าน มีดังนี้

(1) จากการสังเคราะห์องค์ความรู้การวิจัยการพนันพื้นบ้าน 3 ประเภทคือ การพนันวัวชน การพนันไก่ชน และ การพนันแข่งบั้งไฟ ในส่วนที่เกี่ยวกับเจ้าของบ่อนพนัน (ทั้งวัวชนและไก่ชน) และ ผู้จัด (บั้งไฟ) นั้น ประเด็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากกรณีของเจ้าของบ่อนวัวชนก็คือ มีการใช้ความเป็นเจ้าของบ่อน/นายสนามเป็นช่องทางสำหรับการเลื่อนฐานะทางสังคมและเป็นฐานเสียงทางการเมือง ควรที่จะมีการวิจัยว่า มีปรากฏการณ์ทำนองเดียวกันนี้สำหรับในกรณีของเจ้าของบ่อนไก่ชน และ ผู้จัดบั้งไฟ หรือไม่ อย่างไร?

(2) จากการสังเคราะห์องค์ความรู้การวิจัยการพนันพื้นบ้าน 3 ประเภทคือ การพนันวัวชน การพนันไก่ชน และ การพนันแข่งบั้งไฟ นั้น อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า ทั้งประเพณีการเล่นพื้นบ้าน (วัวชน และ ไก่ชน) และพิธีกรรมความเชื่อ (บั้งไฟ) ได้นำไปสู่ธุรกิจการพนันที่มีขอบเขตกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมี “ส่วยการพนัน” ประเภทต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ประเด็นที่ควรพิจารณาในที่นี้คือ

2.1 “ส่วยการพนัน” ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์จากธุรกิจการเมืองเหล่านี้ และมีแนวโน้มที่จะขยายใหญ่โตมากขึ้นควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของการเล่นพนัน ดังนั้น จึงสมควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ และ รวมถึงมูลค่าของ “ส่วยการพนัน” ของการพนันพื้นบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจนอกระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยเกี่ยวกับการพนันพื้นบ้านประเภทอื่นๆ นอกเหนือไปจากที่มีอยู่แล้วในที่นี้ เช่น การเล่นพนันการแข่งขันเรือยาว เป็นต้น

2.2 “ส่วยการพนัน” นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้จำนวนผู้เล่นการพนันเพิ่มมากขึ้นเพราะมีความมั่นใจในความปลอดภัยจากการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังเช่น ผู้เล่นหน้าใหม่ใน “บ่อนป่า” ของสุพรรณบุรี (ประมาณปีละ 3 พันคน) หรือ กลุ่มนักพนันมือสมัครเล่นของ “บั้งไฟภาคอีสาน” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักพนันรายย่อยที่เน้นความตื่นเต้นจากการเล่นพนันมากกว่าการหารายได้ นอกจากเป็นการเสริมสร้างนิสัยในการเล่นพนันแล้ว กลุ่มนักพนันสมัครเล่นเหล่านี้ส่วนหนึ่งอาจกลายมาเป็นผู้เล่นประจำในอนาคตได้ เพราะว่ามีบั้งไฟให้เล่นพนันกันตลอดทั้งปี (ในเขตอีสานเหนือ) และการเล่นก็ง่ายไม่ซับซ้อนมาก

(3) จำนวนผู้เล่นการพนัน

3.1 กรณีของวัวชนได้มีการประมาณการจำนวนผู้เล่นสำหรับภาคใต้ 7 จังหวัดสำหรับบ่อนพนันถูกกฎหมายเอาไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้รวมถึงผู้เล่นพนันในบ่อนผิดกฎหมายซึ่งมีอยู่ไม่น้อยทีเดียว น่าจะมีการศึกษาวิจัยประเด็นนี้เพิ่มเติมด้วย และรวมถึง การพนันวัวชนในภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะที่มีบ่อนวัวชนขนาดใหญ่ นอกเหนือไปจากภาคใต้

3.2 กรณีของไก่ชน รายงานการวิจัยที่มีอยู่เป็นเพียงการวิจัยนำร่องเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงการพนันไก่ชนน่าจะมีขอบเขตกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ จึงควรที่จะมีการขยายขอบเขตการวิจัยให้เพิ่มมากขึ้น

3.3 กรณีของบั้งไฟ การประมาณการจำนวนผู้เล่นไม่น่าจะทำได้ง่ายนัก สำหรับเขตอีสานใต้ซึ่งเป็นบ่อนใหญ่กินพื้นที่กว้างขวาง แต่ถ้าสามารถรวบรวมตัวเลขจำนวนบ่อนประจำมาได้ทั้งหมด การประเมินจำนวนผู้เล่นก็อาจสามารถทำได้ เช่นเดียวกันกับเขตอีสานเหนือแม้ว่าจะมีการเล่นบั้งไฟกันตลอดทั้งปีก็ตาม

(4) วงเงินการเล่นพนัน

4.1 สำหรับการพนันวัวชน วงเงินพนันไม่น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินมากไปกว่าที่รายงานวิจัยได้ระบุเอาไว้ ยกเว้นมีการรวมวงเงินการพนันของ“บ่อนซ้อม” และมีการขยายขอบเขตการวิจัยมากกว่านี้ เช่นเดียวกันกับกรณีผู้เล่นพนันวัวชน

4.2 สำหรับการพนันไก่ชน วงเงินพนันที่มีอยู่เป็นเพียงการวิจัยนำร่องเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงการพนันไก่ชนน่าจะมีขอบเขตกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ จึงควรที่จะมีการขยายขอบเขตการวิจัยให้เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกันกับกรณีผู้เล่นพนันไก่ชน

4.3 สำหรับการพนันบั้งไฟ วงเงินพนันที่มีอยู่ได้มาจากการศึกษาตัวอย่างบ่อนบั้งไฟจำนวนน้อย ถ้าหากมีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการประมาณการให้รัดกุมขึ้น รวมถึงมีการประมาณการจำนวนผู้เล่นใหม่ (ดู หัวข้อ 3.2 ข้างต้น) อาจจะทำให้วงเงินเล่นพนันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่รายงานวิจัยได้ระบุเอาไว้